

Helsingin Yleiskaava 2002

*Tutkimus asukkaiden osallisuudesta
kaupungin kehittämisessä*

Pia Bäcklund, Jon Maury, Timo Vuolanto

Tekijät

Pia Bäcklund
FM, tutkija
Helsingin kaupungin tietokeskus
p. 09-169 3604
pia.backlund@hel.fi

Jon Maury
FM, tutkija
Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto
p. 09-169 4222
jon.maury@ksv.hel.fi

Timo Vuolanto
arkkitehti, toimistopäällikkö
Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto
p. 09 169 3363
timo.vuolanto@ksv.hel.fi

*Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston
julkaisuja* 2002:12

Helsingin Yleiskaava 2002
*Tutkimus asukkaiden osallisuudesta
kaupungin kehittämissä*

Pia Bäcklund, Jon Maury, Timo Vuolanto

26.9.2002

Sisällysluettelo	sivu
I TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET	1
II HELSINKILÄISTEN NÄKÖKULMIA KAUPUNKISUUNNITTELUUN JA OSALLISTUMISEEN (Pia Bäcklund)	3
1 Taustaa	3
2 Kaupunkisuunnittelun tunteminen ja kiinnostavuus	4
2.1 Ketkä kaupunkisuunnittelun käytäntöjä tuntevat?	4
2.2 Suunnittelun kiinnostavuus	6
2.3 Suunnittelun kiinnostavuus ja suunnittelun tunteminen	7
2.4 Onko yleiskaava 2002 tuttu?	8
2.5 Osallistumisen aluetasot	11
3 Osallistumisen aktiivit	13
3.1 Yleiskaavan valmisteluun liittyvä osallistuminen	13
3.2 Muu osallistuminen suunnitteluun	13
3.3 Palautteen antaminen	14
4 Usko asiantuntijuuteen ja helsinkiläisten vaikuttamiskanavat	15
4.1 "Suunnittelu kuuluu ammattilaisille"	16
4.2 "Äänestäminen vaikutuskanavana riittää minulle"	17
4.3 "Paikallisyhdistys vaikuttaa puolestani"	18
5 Miten halutaan vaikuttaa?	19
6 Yhteenveto ja pohdintaa	20
Kirjallisuus	23
III ASUINALUEISIIN KOHDISTUVAT TOIVEET JA KAUPUNIKEHITYKSEN KOKEMINEN (Timo Vuolanto)	25
1 Toivomuksia asuinalueen suhteen	25
1.1 Mitä toivotaan asuinalueelle	25
1.2 Mitä ei toivota asuinalueelle	26
2 Millaisena asuinalueen kehitys on koettu	28
2.1 Pääosin myönteistä	28
2.2 Perustelut tyytyväisyydelle tai tyytymättömyydelle	28
3 Viihtyisät ja epäviihtyisät alueet	29
3.1 Miellyttävän alueen tunnuspiirteitä	29
3.2 Huono maine ja epäviihtyisyys	31
3.3 Suositut ja epäsuositut alueet	33
3.4 Miten asuinpaikka selittää	34
4 Tulosten tarkastelua	35
IV MIELIPIDEULOTTUVUUDET JA MIELIPIDERYHMÄT (Jon Maury)	39
1 Mielipideulottuvuudet	39
2 Mielipideryhmät	43
2.1 Aktiiviset kaupunkilaiset	43
2.2 Tarkkailijat	44
2.3 Tyytymättömät	44
3 Ryhmien ankkuroituminen vastaajien taustaan	45
4 Lopuksi	47
Liite 1: Kyselylomake	49

I TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET

Vuoden 2000 alussa voimaan astunut maankäyttö- ja rakennuslaki korostaa osallisten kuulemisen tärkeyttä osana suunnitteluprosessia. Osallisten kuuleminen ei sinänsä ole mikään uusi asia. Myös vanhan lain aikana on asukkaita kuultu ja heillä on ollut mahdollisuus antaa palautetta suunnitelmista. Uuden lain puolesta puhujat katsovat kuitenkin, että nyt osallisten vaikuttamiselle on entistä paremmat mahdollisuudet (esim. yhdyskuntasuunnittelu-lehti 2002:2). Tämän takeena katsotaan olevan muun muassa lakisääteinen velvoite tehdä osallistumis- ja arviointisuunnitelma, jossa määritellään osalliset ja ne tavat, joilla osallisia olisi tarkoitus kussakin suunnittelutapauksessa kuulla. Uutta lakia kritisoivat sen sijaan pelkäävät, että laki ei välttämättä paranna osallisten asemaa, koska se jättää monia oleellisia asioita määrittelemättä (esim. Nyman 2001). Lain uudistus ei esimerkiksi välttämättä tarkoita asukaspalautteen vaikuttavuuden lisääntymistä suunnitteluprosessissa – laissa ei puhuta mitään osallisten kuulemisen merkityksestä.

Uuteen lakiin suhtaudutaan siten sekä optimistisin että pessimistisin näkemyksin. Osa korostaa uuden lain tuomia mahdollisuuksia, osa suhtautuu lakiin pessimistissävytteisesti ja näkee että laki sinänsä ei vielä takaa mitään muutosta, oleellista on se, millaisiksi lain korostamat uudet käytännöt tosiasiasa muutoutuvat (ks. Häkli 2002, Koskiahho 2002). Kuntalaisten osallisuus itsessään onkin varsin monitahoinen teema, joka kytkeytyy pohjimmiltaan yksilön ja yhteiskunnan väliseen suhteeseen, siihen, millä tavoin yksilö voi olla osa poliittista yhteisöä. Osallistuminen ja vaikuttaminen ei kansalaisnäkökulmasta ole vain konkreettista tekemistä, se on myös osallisuuden kokemista.

Mitä tutkitaan?

Kuntalaisten osallistumisesta kaupunkisuunnitteluun on toistaiseksi löydettävissä varsin vähän empiiristä monipuolista ja kattavaa tutkimustietoa. Tällä hetkellä osallisuus puhuttaa sekä suunnittelun menetelmällisenä, kaupunkisuunnittelun tiedon muodostukseen liittyvänä että myös periaatteellisena, yksilön ja yhteisön suhteisiin kytkeytyvänä, teemana. Se, että osallisuutta voidaan tarkastella paitsi monien eri tieteenalojen lähtökohdista myös monista eri näkökulmista, aiheuttaa keskusteluun jatkuvia jännitteitä. Osallistumisen teeman ympärillä onkin monia vastakkainasetteluja. Niin suunnittelijat, tutkijat kuin asukkaatkin tuovat keskusteluun omia näkökulmiaan, eikä jännitettä synny ainoastaan näiden ryhmien välillä, vaan myös niiden sisällä. Esimerkiksi osallisuudesta kiinnostuneet tutkijat tuottavat keskusteluun ja samalla myös käytäntöön siirrettäväksi hyvin erilaisia ja keskenään ristiriitaisiakin ajatuksia (ks. Esim. Bäcklund & Häkli & Schulman 2002).

Vaikka osallisuudesta ja osallistumisesta on puhuttu jo pitkään, varsin vähän on löydettävissä sellaista tutkimustietoa, jossa *kuntalaiset itse* kertoisivat millaisiin asioihin tai millä tavoin he haluaisivat vaikuttaa (tätä näkökulmaa käsitteleviä uusimpia selvityksiä ovat mm. Roininen & Wallin 2002, Hirvonen & Wallin 2002 sekä Pekola-Sjöblom & al. 2002). Usein kyseenalaistamattomaksi lähtökohdaksi otetaan esimerkiksi se, että kuntalaiset haluavat osallistua kaupunki-

suunnitteluun entistä enemmän ja tutkimuksessa keskitytään ennen muuta osallistumisen menetelmien pohdintaan. Kuitenkin esimerkiksi Helsingissä ei toistaiseksi ole selvitetty kattavasti kunta-laisten omia käsityksiä osallistumisesta ylipäänsä. Halutaanko osallistua enemmän? Entä millaisiin asioihin ja millaisin tavoin? Mikä on paikallisyhdistysten rooli osallistumisen järjestämisessä? Onko poliittinen päätöksenteko kansalaisten näkökulmasta kriisissä, minkä vuoksi tarvitaan uudenlaisia, rinnakkaisia osallistumisen ja vaikuttamisen muotoja? Aktiivisten kansalaisjärjestöjen ääni on tiedossa, mutta ei laajoja suuntaviivoja osallistumisen mahdollisuuksista ja osallisuuden kokemisesta Helsingissä helsinkiläisten itsensä näkökulmasta.

Edellä olevaan viitaten nyt toteutettu yleiskaavakysely onkin ensimmäinen avaus edellä mainittuihin teemoihin – paitsi Helsingissä, monilta osin myös laajemminkin. Tarvitaan perustietoa siitä miten kaupunkisuunnitteluun yleensäkin suhtaudutaan, kuinka hyvin kaupunkisuunnittelua tunnetaan ja onko esimerkiksi suunnittelun tuntemisessa tai halussa osallistua eroja eri elämäntilanteessa olevien ihmisten välillä. Osallistumisen käytännön järjestäminen tueksi tarvitaan perustietoa siitä millaisia asioita asukkaat itse osallistumiseen liittävät.

Tässä kyselyssä haluttiin samalla selvittää laajemminkin helsinkiläisten käsityksiä kaupungin ja oman asuinalueen viime aikaisesta kehityksestä. Kiinnostuksen kohteena oli myös se, millaisia mielikuvia eri asuinalueisiin liitetään ja minkä alueiden osalta suunnittelua pidetään hyvänä.

Aineisto ja menetelmät, perusjoukon edustavuus

Tutkimusaineisto on kerätty 10-15 minuuttia kestäneellä puhelinhaastattelulla marraskuussa 2001. Haastateltavia oli noin 1000 (haastattelulomake liitteessä 2). Haastattelut on kiintiöity Helsingin suuralueen, sukupuolen ja ikäryhmän mukaan. Puhelinnumeroihin sisältyy sekä lankapuhelin että matkapuhelinliittymiä.

Kysymykset koskevat tietoja kaupunkisuunnittelusta, osallistumisesta ja osallistumishalukkuudesta, sekä käsityksiä oman alueen viime aikaisesta kehityksestä ja Helsingin kehittämisen suunta- viivoista laajemminkin. Kysymystekniikkana on käytetty valintaa ennalta määrättyistä vaihtoehdoista, asenneväittämiä sekä avoimia kysymyksiä.

Tutkimuksen julkaisu jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäiseksi Pia Bäcklund tarkastelee vastauksia osallistumista ja osallisuuden kokemista kartoittavien kysymysten osalta ja vertaa saatuja tuloksia osallistumista käsittelevään teoreettiseen keskusteluun. Toiseksi Timo Vuolanto käy läpi haastattelulomakkeen avoimia kysymyksiä, joissa helsinkiläiset kommentoivat oman asuinalueensa ja koko Helsingin kehittymistä ja kertovat toiveistaan kehittämisen suhteen. Lopuksi Jon Maury tarkastelee monimuuttujamenetelmiä käyttäen millaisia mielipideryhmiä kaupunkisuunnittelun ja osallistumisen suhteen on löydettävissä ja yhdistääkö esimerkiksi osallistumisesta kiinnostuneita helsinkiläisiä tietty näkemys Helsingin kehittämisen painopisteistä.

II HELSINKILÄISTEN NÄKÖKULMIA KAUPUNKI-SUUNNITTELUUN JA OSALLISTUMISEEN

1 TAUSTAA

Tässä osiossa esitetään tiivistetysti keskeisiä tuloksia helsinkiläisten käsityksistä ja tietämyksestä kaupunkisuunnitteluun liittyen, sekä heidän halustaan osallistua suunnitteluun. Haastattelulomakkeen kysymyksistä on poimittu tarkemman analyysin kohteeksi erityisesti ne kysymykset, jotka käsittelevät ajatuksia osallistumisesta. Aineistoa käsitellään tässä luvussa kysymyskohtaisesti (vrt. luku IV, jossa käytetään monimuuttujamenetelmää) ja ristiintaulukoinnin avulla katsotaan miten keskeiset taustamuuttujat (esim. ikä, sukupuoli, koulutus jne.) selittävät vastaajan mielipidettä. Saatuja tuloksia peilataan erilaisiin kuntalaisten osallistumista käsitteleviin teoreettisiin kysymyksenaseteluihin ja lähestymistapoihin.

Ensimmäisenä tarkastellaan miten kaupunkisuunnittelun käytäntöjä tunnetaan ja millä tavoin suunnitelmista saadaan tietoa. Tarkemmin katsotaan yleiskaavatyöhön liittyvää tuntemusta. Samassa yhteydessä pohditaan kuinka paljon suunnittelu helsinkiläisiä ylipäänsä kiinnostaa. Kansalaisten osallistumisen käytännön järjestämisen kannalta tarvitaan myös tietoa siitä, millä aluetasolla suunnittelusta ollaan kiinnostuneita. Riittääkö osallistumisen aluetasoksi oma asuinalue, vai kiinnostaako kaupunkikehitys laajemminkin?

Toinen tärkeä teema on suunnittelusta kiinnostuneiden ”profiili.” Onko asukasaktivisteilla yhdistäviä tekijöitä, esim. elämäntilanne, koulutus tai asumismuoto? Tällainen tarkastelu antaa viitteitä siitä, onko asukkaiden ja suunnittelijoiden välille syntynyt sellainen asukasaktivistiryhmä, jonka seurauksena ns. tavallinen asukas voi jäädä vaille osallistumisen mahdollisuutta. ”Ammattiosallistujien” olemassaolosta on saatu merkkejä muissa tutkimuksissa (esim. Staffans 2002). Kuntalaisten tasaveroisen osallistumisen kehittämisen kannalta tarvitaan tietoa siitä, ketkä ovat suunnittelussa nyt aktiivisia, jotta pystytään arvioimaan suosivatko nykyiset osallistumisen menetelmät esimerkiksi tietyssä elämäntilanteessa olevia ihmisiä.

Kolmantena isompana teemana käsitellään kuntalaisten asiantuntijasuhdetta. Tällä tarkoitetaan kysymystä siitä, millä tavalla suora osallistuminen, äänestäminen ja kaupunginosayhdistysten kautta vaikuttaminen nivoutuvat toisiinsa. Riittääkö äänestäminen vaikutuskanavana vai aktivoitutaanko myös erilaisissa alueellisissa järjestöissä? Millainen mandaatti yhtäältä virkamiessuunnittelulle ja toisaalta paikallisyhdistyksille annetaan oman ympäristön kehittämisessä?

Kysymys asiantuntijuuden merkityksestä ja muodoista jälkimodernissa yhteiskunnassa onkin ollut yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen yhtenä keskeisenä kysymyksenä (ks. esim. Beck, Giddens, Lash 1995; Konttinen 1999; Saaristo 2000; Puustinen 2002). Myös kaupunkisuunnittelun perinteiset ammattilaiset, arkkitehdit ja insinöörit, ovat saaneet tästä pohdiskelusta osansa (Puustinen 2002). On nähtävissä merkkejä siitä, että kuntalaisten on yhä vaikeampi hyväksyä se, että joku muu tietäisi paremmin millainen on hyvä asuinympäristö ja millaisin suunnitelmin sen toteutuminen voitaisiin parhaiten turvata. Kuntalaiset haluavat olla mukana kaupunkikehityksen arvo-

keskustelussa ja tuottaa oman osansa päätöksenteon pohjana käytettävään tietoon (esim. Staffans 2002; Niemenmaa 2002).

Neljäntenä erillisenä teemana käsitellään aineiston avovastausosiota, jossa kysyttiin millä tavalla helsinkiläisten tulisi saada vaikuttaa oman asuinalueensa tai koko Helsingin kehittämiseen. Tavoitteena on katsoa, onko löydettävissä joitakin sellaisia tekijöitä, joihin paneutumalla kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia voitaisiin parantaa. Samalla arvioidaan nykyisiä osallisten kuulemisen tapoja suhteessa helsinkiläisten itse esittämiin.

2 Kaupunkisuunnittelun tunteminen ja kiinnostavuus

2.1 Ketkä kaupunkisuunnittelun käytäntöjä tuntevat?

Tässä luvussa tarkastelen millainen tietämys helsinkiläisillä on kaupunkisuunnittelun käytännöistä ja ketkä kaupunkisuunnittelua tuntevat. Haastateltaville esitetty kysymys oli ”kuinka hyvin tunnette miestänne kaupunkisuunnittelua, esimerkiksi asemakaavoitusta tai yleiskaavoitusta.” Vastaukset kertovat näin ollen vastaajan oman käsityksen asiasta. Niiden perusteella ei voi tehdä johtopäätöstä siitä kuinka tarkasti ja yksityiskohtaisesti erilaiset suunnittelun käytännöt ovat faktuaalisesti helsinkiläisten tiedossa.

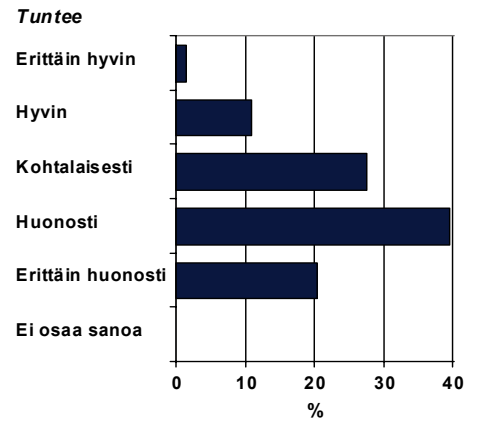
Kansalaisosallistumista on perusteltua lähestyä kuntalaisten kokemuksellisena asiana. Osallistumisessa ja vaikuttamisessa keskeistä on myös se millä tavoin kuntalaiset kokevat olevansa yhteisön jäseniä ja osallisia päätöksenteossa (esim. Sassi 2002; Koski-aho 2002). Tämän kyselyn kautta on haluttukin nimenomaan selvittää helsinkiläisten omia ajatuksia ja mielipiteitä kaupunkisuunnittelun liittyen.

Vastausten perusteella kaupunkisuunnittelun käytännöt ovat suu- ralle osalle helsinkiläisiä tuntematonta aihepiiriä (kaavio 1). Vastaa- jista 1% tuntee omasta mielestään kaupunkisuunnittelua erittäin hy- vin, 11% melko hyvin, 28% kohtalaisesti, 40% melko huonosti ja 20% erittäin huonosti. Tämän aineiston perusteella ei voida selvittää tar- kemmin missä määrin nämä suunnitteluun liitetyt mielikuvat, johon omaa tuntemusta on peilattu, vastaavat tosiasias- sa kaupunkisuunnittelun tavoitteita ja käytäntöjä. Joka tapauksessa varsin suuri osa helsinkiläisistä ei omasta mielestään tunne nykyisellään kaupunki- suunnittelun käytäntöjä.

Kaupunkisuunnittelun tuntemista katsottiin myös suurpireittäin. Jos vastaukset luokitellaan kahteen ryhmään (tuntee suunnittelua vähintään kohtalaisesti, tuntee suunnittelua melko tai erittäin huonosti), erottuu eteläinen suurpiiri muista. Siellä noin puolet vastaa- jista katsoo tuntevansa suunnittelua vähintäänkin kohtalaisesti. Seu- raavaksi parhaiten suunnittelua tunnetaan tällä jaottelulla pohjoisel- la suurpiirillä, tosin ero pohjoisen ja muiden suurpiirien välillä jää varsin pieneksi.

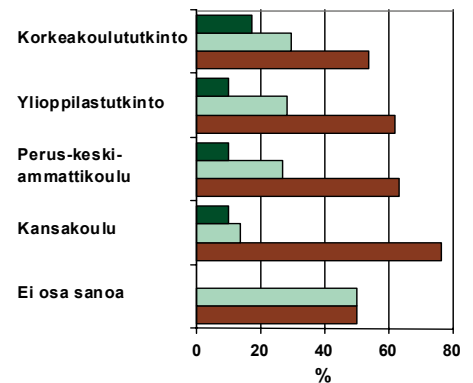
Suunnittelun tuntemisella ja **koulutuksella** vaikuttaa olevan yhe- teys: mitä korkeampi koulutus, sitä enemmän suunnittelun käytän- töjä tunnetaan (kaavio 2). Erot eivät ole kuitenkaan kovin suuria. Kor- keakoulutetuistakin vain 17% katsoo tuntevansa suunnittelun käy- täntöjä melko tai erittäin hyvin, vastaavan luvun ollessa muissa kou-

Oma arvio kaupunkisuunnittelun tuntemuksesta

Vastaajan oma arvio kaupunkisuunnittelun tuntemuksestaan.

Oma arvio kaupunkisuunnittelun tuntemuksesta koulutusasteen mukaan

- Tuntee suunnittelua melko/erittäin hyvin
- Tuntee suunnittelua kohtalaisesti
- Tuntee suunnittelua melko/erittäin huonosti

lutusryhmissä n. 10%. Koska erot ovat ryhmien välillä kohtuullisen pieniä, ei voida tehdä johtopäätöstä, että kaupunkisuunnittelun tunteminen olisi erityisen tyypillistä juuri tietyn koulutuksen saaneiden joukossa. Korkeasti koulutetuista useampi tuntee omasta mielestään suunnittelun käytäntöjä, mutta heistäkin vain harva.

Asumisajalla Helsingissä ja suunnittelun käytäntöjen tuntemisella vaikuttaa olevan heikko yhteys. Vähintään 20 vuotta Helsingissä asuneet tuntevat paremmin suunnittelukäytäntöjä kuin vähemmän aikaa asuneet. Asumisajan vaikutus ei kuitenkaan ole erityisen suuri, sillä lähes yhtä paljon suunnittelua hyvin tuntevia löytyy niiden joukosta, jotka ovat asuneet Helsingissä alle vuoden kuin niiden joukosta, jotka ovat asuneet Helsingissä yli 10 vuotta. Onkin todennäköistä, että tässä havaittu pieni ero asumisajan muuttuessa selittyy osin vastaajan muilla taustatekijöillä, esimerkiksi koulutuksella.

Vastaajan **perhetilanne** (lapsiperhe, yksinasuva, lapseton kahden aikuisen talous) ei näytä olevan erityisesti yhteydessä siihen kuinka hyvin kaupunkisuunnittelun käytäntöjä tunnetaan. Kahden aikuisen talouksissa suunnittelua tunnetaan aavistuksen paremmin kuin muissa perhemuodoissa, mutta erot eri perhetyyppien välillä ovat jälleen varsin pienet. Suunnittelukäytäntöjen tunteminen ei näin vaikuta olevan erityisen tyypillistä johonkin tiettyyn perhetyyppiin kytkeytyvälle elämänvaiheelle.

Suunnittelukäytäntöjen tuntemisessä ei ole myöskään mainittavaa eroa eri **asumismuotojen** välillä. Pientaloasukkaista aavistuksen suurempi osuus tuntee suunnittelukäytäntöjä melko/erittäin hyvin. Kerrostalossa asuvien joukossa on vastaavasti hieman enemmän suunnittelua kohtalaisesti tuntevia. Yhtä suuri osuus molemmissa ryhmissä tuntee suunnittelua huonosti.

Vastaajan **iällä** ja suunnittelun tuntemisella on jonkin verran yhteyttä keskenään (kaavio 3). Iän karttuessa myös tieto suunnittelusta lisääntyy poikkeuksena ikäryhmä 50-59 vuotiaat, joista hieman pienempi osa tuntee suunnittelua verrattuna 40-49 vuotiaisiin. Mikään ikäluokka ei kuitenkaan nouse esiin erityisenä suunnittelun tuntijana. Parhaimmillaankin vain 20% ikäryhmästä (yli 70-vuotiaat) katsoo, että tuntee suunnittelua melko tai erittäin hyvin. **Sukupuolittain** tarkasteltuna on havaittavissa myös pieni ero. Miesvastaajilla on hieman myönteisempi käsitys omasta suunnittelukäytäntöjen tuntemisesta kuin naisilla. Miehistä 16% ja naisista 10% tuntee suunnittelukäytäntöjä vähintäänkin melko hyvin.

Yhteenvetona: helsinkiläisillä on varsin kriittinen käsitys omasta suunnittelukäytäntöjen tuntemisestaan. Ainoastaan 1% uskoo tuntevansa niitä erittäin hyvin ja 11% kohtalaisesti. Lisäksi naisten käsitys omasta suunnittelukäytäntöjen tuntemisestaan on jonkin verran heikompi kuin miesten. Erilaisista taustamuuttujista (koulutus, ikä, asumisaika, sukupuoli, asumismuoto, perhetilanne) vastaajan koulutuksella, iällä ja sukupuolella vaikuttaisi olevan eniten yhteyttä suunnittelukäytäntöjen tuntemisessä. Koska erot ovat kuitenkin varsin pienet ja käytäntöjä tuntevia on kokonaisuudessaan varsin vähän, ei kaupunkisuunnittelun käytäntöjen tuntemista voida pitää *erityisesti* vain jonkin tietyn väestöryhmän osaamisalana.

2.2 Suunnittelun kiinnostavuus

Yksi vähän selvitetystä asioista asukkaiden osallistumiseen liittyen on kysymys siitä, kiinnostaako kuntalaisia kaupunkisuunnittelu yleensä ja jos kiinnostaa, halutaanko itse osallistua enemmän. Paikallisyhdistysten ja erilaisten aktivistiliikkeiden kautta määrittyvä kuva voi olla toinen kuin suuren joukon mielipide. Jos osallistumista lähestytään *yksilön oikeutena* vaikuttaa omaan elinympäristöönsä, ei ns. yleisen mielipiteen perusteella voida kuitenkaan jättää huomiotta esimerkiksi yhdenkään helsinkiläisen toivetta saada osallistua ja vaikuttaa enemmän. Jos näkökulmana osallistumiseen on nimenomaan yksilön oikeus, voidaan yleisen mielipiteen selvittämisen mielekkyys – ja tällaisen yleisen mielipiteen olemassaolon mahdollisuuskin jopa kyseenalaistaa.

Toisaalta, osallistumisen periaatteellisten kysymysten pohtimisen kanssa on samanaikaisesti kuitenkin edistettävä kuntalaisten osallistumista myös käytännössä. Tähän velvoittaa jo voimassa oleva maankäyttö- ja rakennuslakikin. Osallistumisen käytäntöjen järjestämiseksi tarvitaan puolestaan mahdollisimman monipuolista tietoa. Tästä näkökulmasta katsottuna ns. yleisen mielipiteen kartoittamista tarvitaan. On tarpeen tietää mahdollisimman monipuolisesti helsinkiläisten ajatuksia kaupunkisuunnitteluun liittyen. Nyt käsitelty aineisto on siis yksi näkökulma osallistumisen nykytilaan Helsingissä, se kertoo millaiselta osallistuminen kaupungin suunnitteluun kansalaisnäkökulmasta pääpiirteittäin vaikuttaa.

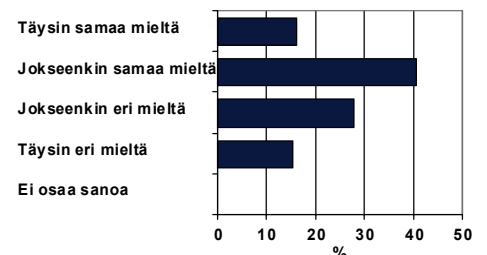
Kyselyssä esitettiin väite ”kaupunkisuunnittelu kiinnostaa minua paljon” (kysymys 9), johon vastaajat saivat kommentoida vaihtoehtoilla ”täysin samaa mieltä,” ”osittain samaa mieltä,” ”osittain eri mieltä,” ”täysin eri mieltä” ja ”en osaa sanoa.” Tulosten mukaan 16% :a helsinkiläisistä suunnittelu kiinnostaa paljon ja 40%:n mielestä jonkin verran. Näin ollen hieman yli puolet helsinkiläisistä on ainakin jonkin verran kiinnostuneita suunnittelusta. Verrattuna edellä käsiteltyyn vastaajan omaan käsitykseen suunnittelun tuntemisesta voidaan todeta, että suunnittelusta kiinnostuneita on enemmän kuin suunnittelukäytäntöjä omasta mielestään tuntevia.

Suunnittelun kiinnostavuudessa on pieniä eroja suurpiirteittäin tarkasteltuna. Kiinnostusta suunnittelua kohtaa on hieman enemmän eteläisellä suurpiirillä kuin muilla alueilla vaihtoehtoa ”suunnittelu kiinnostaa ainakin jonkin verran” katsottaessa (eli valinnat ”erittäin paljon” ja ”melko paljon” yhteen laskien). Itäisessä suurpiirissä vaikuttaa puolestaan olevan eniten niitä, joita suunnittelu ei kiinnosta lainkaan ja koillisessa suurpiirissä vähiten niitä, joita suunnittelu kiinnostaa erittäin paljon.

Samoin kuin suunnittelukäytäntöjentuntemisessä, myös suunnittelun kiinnostavuuden osalta **koulutus** on ainakin osin selittävä tekijä. Koulutuksen kasvun myötä myös kiinnostus kaupunkisuunnittelua kohtaan kasvaa jonkin verran. Suunnittelusta kiinnostuneita löytyy kuitenkin kaikista eri koulutusryhmistä.

Ikäryhmittäin tarkasteltuna on havaittavissa pieniä eroja suunnittelun kiinnostavuudessa. Kun tarkastellaan pelkästään vaihtoehtoa ”suunnittelu kiinnostaa paljon” (4), eniten kiinnostusta on ikäryhmässä 60-69 vuotiaat. Aina tähän ikäluokkaan saakka kiinnostus kasvaa vastaajan iän kasvaessa. Mikäli yhdistetään vaihtoehdot 3

Väittämä ”Kaupunkisuunnittelu kiinnostaa minua paljon”

ja 4 omaksi luokakseen ”suunnittelu kiinnostaa ainakin jonkin verran”, vastaajan iän ja suunnittelun kiinnostavuuden suhde ei ole enää aivan yhtä yksiselitteinen. Tällä jaottelulla eniten kiinnostusta suunnittelua kohtaan on ikäryhmissä yli 70 vuotiaat ja 40-49 vuotiaat.

Vastaajan **perhetilanteella** ei vaikuta olevan yhteyttä siihen koetaanko suunnittelu kiinnostavana vai ei. Mikäli tarkastellaan pelkästään vastausvaihtoehtoa ”suunnittelu kiinnostaa minua paljon”, erotuvat kahden aikuisen taloudet pienellä erolla ryhmäksi, jota suunnittelu kiinnostaa eniten.

Myöskään **asumismuoto** jaottelulla kerrostalo-pientalo ei kytkeydy siihen kuinka kiinnostavana suunnittelu koetaan. Yhtä paljon suunnittelusta kiinnostuneita löytyy kerrostaloasukkaiden kuin pientaloissa asuvienkin joukosta.

Vastaajan **asumisaika** Helsingissä ei myöskään ole suoraan yhteydessä siihen kuinka kiinnostavan kaupunkisuunnittelua pidetään. Vain vaihtoehtoa ”suunnittelu kiinnostaa paljon” katsottaessa kasvaa kiinnostus asumisajan pidentyessä, mutta erot ovat hyvin pienet. Mikäli katsotaan yhdessä vastausvaihtoehtoja 3 ja 4 (=”suunnittelu kiinnostaa ainakin jonkin verran”), ei suunnittelun kiinnostavuus kasva enää yksiselitteisesti asumisajan pidentyessä.

Sukupuolittain tarkasteltuna kiinnostus suunnittelua kohtaan eroaa hieman, kun tarkastellaan vaihtoehtoa ”suunnittelu kiinnostaa erittäin paljon.” Miesvastaajien joukosta löytyy hieman enemmän niitä, joita suunnittelu kiinnostaa paljon. Miesten joukossa on toisaalta myös enemmän niitä, joita suunnittelu ei kiinnosta lainkaan. Näin voidaan todeta, että sukupuolittain tarkasteltuna ei ole havaittavissa erityisen selkeää eroa suunnittelun koetussa kiinnostavuudessa.

Yhteenvetona: vastaajan ikä ja koulutus vaikuttavat olevan eniten yhteydessä suunnittelun koettuun kiinnostavuuteen. Erot näissäkin muuttujissa ovat eri luokkien välillä kuitenkin pienet. Tulosta voidaan pitää varsin positiivisena siksi, että ainakaan suunnittelusta kiinnostuneiden osalta ei ole toistaiseksi erotettavissa mitään selkeää asukkaiden ryhmää, vaan kaupungin kehitys kiinnostaa suurta osaa helsinkiläisistä. Osallistumisen käytännön järjestämiselle tämä voi tarkoittaa samalla myös haasteita: asukkaiden kuulemisen menetelmien tulisi soveltua varsin erilaisille elämäntilanteille ja -tyyleille.

2.3 Suunnittelun kiinnostavuus ja suunnittelun tunteminen

Vuorovaikutteiseen kaupunkisuunnitteluun liittyy myös keskustelu siitä kuinka paljon erilaisia suunnittelukäytäntöjä asukkaiden pitäisi tuntea. Suunnittelun ammattilaiset saattavat kokea, että asukkaiden vahvempi osallistuminen tarkoittaa sitä, että suunnittelu luisuu samalla osittain amatöörien käsiin. Jos osallistujilla ei ole tietoa suunnittelun menetelmistä ja tavoitteista, voi suunnittelussa tavoiteltava ”yleinen etu” hämärtyä (esim. Puustinen 2002).

Asukkaiden näkökulmasta osallistumisen merkitys voi puolestaan määrittyä kokonaan toisin. Asukkaat eivät välttämättä ajattele, että osallistumisen tulisi edellyttää vahvaa suunnittelukäytäntöjen tuntemista. Osallistumisen on toisille jo itsessään tärkeää – mukana oloa yhteisten asioiden hoidossa — huolimatta siitä millaisia konk-

reettisiä tuloksia osallistuminen lopulta tuo (ks. esim. Niemenmaa 2002).

Yksi osallistumiskeskustelun toistaiseksi vähän käsitellyistä teemoista onkin se, voidaanko suunnitteluun osallistuvilta asukkailta ylipäänsä vaatia suunnittelukäytäntöjen jonkinlaista tuntemista. Tämä näkökulma liittyy kysymykseen asukkaiden osallistumisen merkityksestä ja tavoitteista ylipäänsä. Se millainen merkitys asukkaiden osallistumiselle asetetaan kytkeytyy myös siihen millaisia taitoja osallisilta edellytetään. Asukkailla ja suunnittelijoilla voi olla kysymykseen hyvinkin erilaiset vastaukset – niin asukkaiden ja suunnittelijoiden välillä kuin asukkaiden ja suunnittelijoiden keskuudessakin. Viime kädessä kyse on siitä kuka määrittää sen, millaisia taitoja asukkailla tulisi osallistuaan olla. Riittääkö virkamiesnäkökulmasta katsottuna esimerkiksi pelkkä kiinnostus suunnittelua kohtaan? Toisaalta kokevatko asukkaat etteivät voi osallistua, jos eivät omasta mielestään tunne riittävästi suunnittelun käytäntöjä? Seuraavassa katsotaan mikä on suunnittelukäytäntöjen tuntemisen ja suunnittelusta kiinnostumisen yhteys. Kokevatko suunnittelusta kiinnostuneet etteivät tunne suunnittelua, vai katsovatko he pikemminkin olevansa suunnittelun ”ammattilaisia?”

Suunnittelusta eri tavoin kiinnostuneet näkevät myös hyvin eri tavoin oman osaamisensa suunnitteluasioista. Ne vastaajat, joita suunnittelu ei kiinnosta lainkaan (n=154 vastaajaa), ovat suurelta osin sitä mieltä, että tuntevat suunnittelua korkeintaan melko huonosti. Vain alle 2% katsoo tuntevansa suunnittelua hyvin. Sen sijaan ryhmä, jota suunnittelu kiinnostaa erittäin paljon jakautuu tasan kolmeen osaan suunnittelun tuntemisen suhteen. Kolmannes heistä katsoo tuntevansa suunnittelun käytäntöjä melko tai erittäin huonosti huonosti, kolmannes kohtalaisesti ja kolmannes melko tai erittäin hyvin. Suunnittelusta voidaan olla kiinnostuneita huolimatta siitä millaisiksi omat tiedot suunnittelukäytäntöjen tuntemisessä arvioidaan.

Osa suunnittelusta kiinnostuneista helsinkiläisistä ei siis tällä hetkellä pidä itseään suunnittelukäytäntöjen tuntijoina. Näin on myös mahdollista, että osa heistä ei katso voivansa myöskään osallistua. Kansalaisosallistumisen teoreettisessa keskustelussa onkin nostettu esille se, että suunnittelussa käytetty ”kieli” jo sinänsä saattaa sulkea ulos potentiaalisia osallisia (esim. Häkli 2002; Horelli & Kukkonen 2002). Esimerkiksi kartoissa ja piirroksissa käytetty symboliikka ei välttämättä avaudu tätä symboliikkaa tuntemattomille asukkaalle. Tämän asian tarkempi pohdinta Helsingin tapauksessa vaatii kuitenkin tuekseen lisäaineistoa – tässä on yksi mahdollinen jatko-tutkimuksen aihe.

2.4 Onko yleiskaava 2002 tuttu?

Helsinkiläiset on otettu mukaan yleiskaava 2002 valmisteluun vuonna 1999 tehdyn osallistumissuunnitelman mukaisesti, jota on täsmennetty yleiskaavatyön edetessä. Konkreettisesti osallistuminen on tarkoittanut esimerkiksi yleiskaavapajoja, joissa suunnitelmista on keskusteltu ja joissa on ollut samalla mahdollista antaa palautetta. Yleiskaavatyöhön liittyvä vuorovaikutus kuvataan kaupunkisuunnitteluviraston kotisivuilla seuraavalla tavalla (<http://www.hel.fi/ksv/>):

Asukkaiden kanssa käytävä vuorovaikutusprosessi alkoi paikallispajoissa 1996 ja pajanäyttelyissä vuonna 2000. Tällöin asukkaat tutustuivat yleiskaavan valmisteluaineistoon ja esittivät kommenttinsa muun muassa kaavan tavoitteista ja osallistumisjärjestelyistä. Yleiskaavatyötä on esitelty myös asukkaiden järjestämässä tilaisuuksissa. Raporttiin Asukkaiden yleiskaava on koottu yhteenveto asukkaiden esittämistä, yleiskaavaan liittyvistä näkemyksistä.

Yleiskaavaluonnos esiteltiin keväällä 2002. Luonnoksesta keskusteltiin yleiskaavamessuilla ja pajoissa sekä lukuisissa asukasyhdistysten, poliittisten järjestöjen ja muiden järjestöjen tilaisuuksissa. Yleiskaavamessuja järjestettiin helmi-huhtikuussa Kanneltalossa, Malmitalossa, Stoassa ja kaupunkisuunnitteluvirastossa. Luonnosaineisto oli lisäksi esillä Lasipalatsin näyttelytilassa.

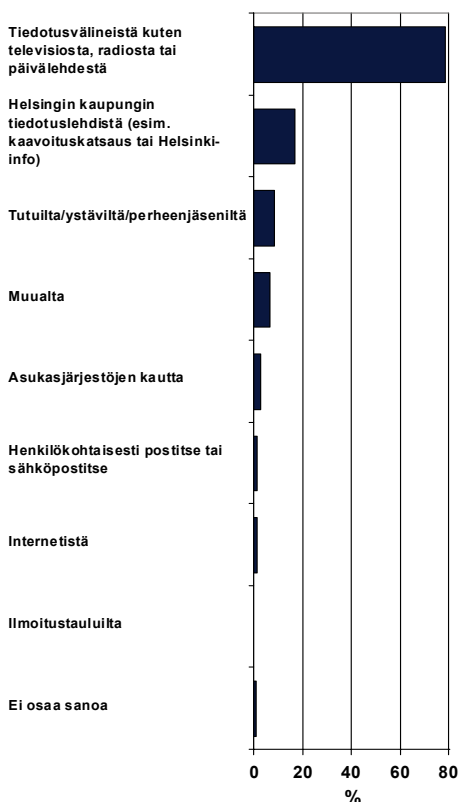
Luonnoksesta jätettiin kaupunkisuunnitteluvirastoon runsaasti mielipiteitä. Lisäksi näyttelyiden ja pajojen palautelomakkeita täytettiin yhteensä noin 500. Palautelomakkeiden perusteella yleiskaavamessuihin ja pajoihin oltiin pääosin tyytyväisiä. Vastajat totesivat saaneensa paljon tietoa tärkeistä asioista.

Yleiskaavaa on valmisteltu varsin näkyvästi. Kaupunkisuunnitteluviraston omien viestintämuotojen lisäksi yleiskaavatietoisuus on levinnyt myös paikallislehtien kautta. Nyt tehdyn kyselyn perusteella 43% helsinkiläisistä on tiennyt meneillään olevasta yleiskaavaprosessista. Reilua 40% ei voida pitää pienenä lukuna sinänsä, mutta jos näkökulmaksi otetaan se, että kaikkien asukkaiden pitäisi olla tietoisia kaupunkikehityksen ajankohtaisista asioista, luku on kohtalaisen pieni. Tulos voi käytännössä tarkoittaa sitä, että kun moni helsinkiläinen ei ole tällä hetkellä tietoinen omaa lähiympäristöään koskevista suunnitelmista, voi tämä aiheuttaa kitkaa siinä vaiheessa, kun nyt tehtyjä suunnitelmia ryhdytään konkreettisesti toteuttamaan. Tällöin suunnitelmien toteuttamista tulkitaan helposti ”kuin salama kirkkaalta taivaalta” tulevina muutoksina omassa lähiympäristössä, vaikka tosiasiaassa kyse on varsin pitkällisestä valmistelusta.

Kansalaisosallistumisesta käytävässä keskustelussa on pohdittukin suunnittelun aikaperspektiivin ja asukkaiden arkielämän kohtaamista (esim. Lapintie 2002). Konfliktiasetelman muodostuminen asukkaiden ja virkamiesten välillä on ymmärrettävää, mikäli kansalaiset eivät tiedä, että arjessa yhtäkkiseltä näyttävä muutos (esim. jonkin alueen täydennysrakentaminen) toteuttaa itse asiassa pitkällisen valmistelun päätöksiä – ja myös osallistuminen kyseisen suunnitelman osalta olisi siis pitänyt tapahtua jo vuosia sitten! Tästä näkökulmasta katsottuna nykyistä tietämystä meneillään olevasta valmistelusta voidaankin pitää tulevaisuutta ajatellen jopa huolestuttavan pienenä. Yli puolet helsinkiläisistä ei tiedä millaisia heidän arkielämäänsä mahdollisesti vaikuttavia pitkän aikavälin suunnitelmia parhaillaan valmistellaan.

Miten yleiskaavasta, tai suunnittelun ajankohtaisista asioista, tulisi tiedottaa? Ylivoimaisesti suurin osa (n.79%) yleiskaavan valmistelusta tietoisista oli saanut tietoa mediasta (tv, radio, sanomalehdet). Seuraavaksi eniten tietoa oli saatu Helsingin kaupungin tiedo-

Mistä tieto yleiskaavasta on saatu

tuslehdistä tai ilmoitustauluilta (n. 17% yleiskaavan valmistelusta tietoisista). Asukasjärjestöjen tai internetin kautta ei juuri kukaan ollut saanut tietoa.

Koska median osuus tiedon välityksessä on selvästi suurempi kuin kaupungin omien viestintäkanavien, on median oma toimintalogiikka (tarvitaan mielenkiintoisia uutisia) samalla vaikuttamassa siihen millainen mielikuva helsinkiläisille suunnittelusta ja tässä yhteydessä erityisesti yleiskaavan valmistelusta muodostuu. Median rooli paikallisten kysymysten nimeäjänä ja välittäjänä kansalaisyhteiskuntaan on näkökulma, jota ei toistaiseksi ole tutkimuksissa juurikaan pohdittu (Ridell & al. 2002, 134). Mielikuva organisaatioiden toiminnasta ei synny yksinomaan niiden toiminnan perusteella, vaan tämän mielikuvan syntyyn vaikuttavat välillisesti myös monet muut tekijät.

Tietoisuus yleiskaavan valmistelusta vaihtelee hieman vastaajan **koulutuksen** mukaan. Korkeasti koulutetut ovat olleet parhaiten tietoisia. Toisin kuin suunnittelun tuntemisessa yleensä, ei tässä tietoisuus lisääntynyt yksiselitteisesti koulutuksen myötä. Keski- perustai ammattikoulun käyneistä hieman suurempi osa on ollut tietoinen yleiskaavan valmistelusta kuin ylioppilastutkinnon tai opistoasteen suorittaneet. Korkeakoulun käyneet erottuvat kuitenkin selvästi omaksi ryhmäkseen, jossa tietämys yleiskaavan valmistelusta on suurinta.

Tieto yleiskaavaprosessista on myös sitä yleisempää, mitä vanhempiin **ikäluokkiin** mennään. Ikäluokat 30-39 ja 40-49 vuotiaat muodostavat tässä oman ryhmänsä, jonka sisällä ei muutosta ole havaittavissa. Tulokset vahvistavat samalla aiemmin havaittua kaupunkisuunnittelun tuntemisen ja vastaajan iän välistä suhdetta. Yli 50-vuotiaiden joukossa noin puolet vastaajista on tietoisia meneillään olevasta yleiskaavaprosessista. Sitä, että reilu neljännes alle 20-vuotiaistakin helsinkiläisistä on tietoisia yleiskaavan valmistelusta voidaan pitää kohtuullisen hyvänä tuloksena.

Vastaajan **asumisaikaa** tarkasteltaessa tieto yleiskaavan valmistelusta näyttää tavoittaneen eniten yli 20 vuotta Helsingissä asuneita, joista noin puolet on tietoisia meneillään olevasta valmistelusta. Alle vuoden Helsingissä asuneistakin reilu 40% on tietoisia meneillään olevasta kaavan valmistelusta. Sitä, että myös Helsingin ”uudisasukkaat” ovat olleet prosessista tietoisia, voidaan myös pitää hyvänä asiana.

Tietoa yleiskaavaprosessista on kohtuullisen tasaisesti kaikissa suurpiireissä, joitakin eroja on kuitenkin havaittavissa. Keskisen ja eteläisen suurpiirin asukkaat ovat jonkin verran paremmin tietoisia, erot eivät eri suurpiirien välillä ole kuitenkaan maksimissaan kuin 10 prosenttiyksikköä.

Tieto yleiskaavaprosessista on tavoittanut hieman paremmin helsinkiläiset **miehet kuin naiset**. Miehistä noin puolet ja naisista reilu kolmannes on ollut tietoinen uuden yleiskaavan laadinnasta. Tulos noudattaa aiemmin havaittua pientä sukupuolittaista eroa suunnittelukäytäntöjen tuntemisessa, mutta on sen sijaan hieman ristiriitainen suhteessa suunnittelua kohtaan osoitettuun kiinnostukseen. Vaikka naisten ja miesten välillä ei ole eroa suhtautumisessa kaupunkisuunnittelun kiinnostavuuteen, ovat naiset huonommin perillä meneillään olevasta valmistelusta.

Pientalo- ja kerrostaloasukkaat ovat yhtä lailla tietoisia yleiskaavan laadinnasta. Tulos noudattaa aiemmin havaittua asiaa, että vastaajan **asumismuodolla** ei ole lainkaan yhteyttä siihen millä tavoin kaupunkisuunnittelua tunnetaan tai koetaanko se kiinnostavan asiana ylipäänsä.

Perhetilanteen suhteen on eroa yleiskaavan valmistelun tietämisessä jonkin verran havaittavissa. Lapsiperheistä noin 60% ei ole tietoisia asiasta, yksinäistalouksien ja kahden aikuisen talouksissa vastaava luku on reilu 50%. Tieto yleiskaavan valmistelusta ei siis ole tavoittanut lapsiperheitä yhtä hyvin kuin muita. Selitys ei tässä tapauksessa ole löydettävissä suunnittelua kohtaan osoitetusta kiinnostuksesta, koska lapsiperheitä suunnittelu kiinnostaa siinä missä lapsettomiakin.

Edellä todettu tulos yhdistettynä sukupuolten välillä havaittuihin eroihin tuottaa yhdeksi johtopäätökseksi sen, että lapsiperheet ja naiset ovat jääneet jossakin määrin tiedotuspaisioon, vaikka ovat yhtä lailla kiinnostuneita suunnittelusta kuin helsinkiläiset yleensäkin. Tarkasteltaessa yleiskaavan valmistelun tietämisen ja perhetilanteen suhdetta erikseen naisten ja miesten osalta, voidaan todeta, että helsinkiläiset lasten vanhemmat — ja erityisesti vielä äidit — eivät ole saaneet samalla lailla tietoa kuin muut helsinkiläiset. Yleiskaavan tiedotukseen liittyvät käytännöt (asukasillat, kaavanäytelyt, internet) saattavat siis joiltakin osin olla epäsoivia tiettyssä elämänvaiheessa oleville helsinkiläisille.

Yhteenvetona: noin puolet helsinkiläisistä on tietoisia meneillään olevasta yleiskaavan valmistelusta. Parhaiten asiasta tietävät korkeasti koulutetut, Helsingissä pidempään asuneet ja vanhempi väestö, erot eivät kuitenkaan ole huomattavan suuria. Tietoa yleiskaavasta on saatu selkeästi eniten median välityksellä, kaupungin omien tiedotuskanavien kautta tieto on tavoittanut vain harvan helsinkiläisen. Internetmaailma ei vaikutta tässä yhteydessä olleen lainkaan merkittävä tiedonvälityksen kanava. Erityisesti helsinkiläisiä äitejä tieto yleiskaavan valmistelusta on tavoittanut huonosti, vaikka suunnittelu kiinnostaa heitä siinä missä helsinkiläisiä yleensäkin.

2.5 Osallistumisen aluetasot

Kyselyssä kysyttiin myös kokevatko helsinkiläiset nykyisellään voitavansa vaikuttaa oman asuinalueensa ja koko Helsingin suunnitelmiin ja haluaisivatko he vaikuttaa näihin nykyistä enemmän. Kaikille osallistumisen ja vaikuttamisen tasoksi ei oma lähiympäristö riitä, vastaajista n. 40% haluaisi osallistua enemmän koko Helsingin kehittämiseen ja 57% enemmän oman ympäristönsä kehittämiseen. Hieman yli puolet helsinkiläisistä kokee myös voitavansa halutessaan vaikuttaa oman ympäristönsä suunnitelmiin. Koko Helsingin osalta vastaava luku on 24%.

Jos asukkaiden osallistumista lähestytään kuntalaisten yhteisöllisyyden ja osallisuuden tunteen näkökulmasta, tulosta ei voida pitää erityisen hyvänä. Kolme neljästä helsinkiläisestä ei usko omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa *koko Helsingin* suunnitelmia valmisteltaessa. Kun tätä tulosta verrataan siihen, että 56%:a kiinnostaa suunnittelu ainakin jonkin verran ja 44% oli tietoisia meneillään olevasta

yleiskaavaprosessista, vaikuttaa siltä, ettei mahdollisuutta osallistua esimerkiksi yleiskaavan valmisteluun yhdistetä mahdollisuuteen vaikuttaa koko Helsingin suunnitelmiin. Tähän voi olla puolestaan ainakin kaksi täsmentävää selitystä. Ensinnäkin ne helsinkiläiset, jotka ovat tietoisia yleiskaavan valmistelusta eivät ehkä ole olleet tietoisia omista osallistumismahdollisuuksistaan. Toisekseen omista osallistumisen mahdollisuuksista on voitu olla tietoisia, mutta osallistumisen vaikuttavuuteen ei puolestaan uskota.

Sitä, että vain reilu puolet helsinkiläisistä uskoo voivansa halutessaan vaikuttaa oman asuinympäristönsä suunnitelmiin, ei voida pitää erityisen hyvänä tuloksena *osallisuuden tunteen* näkökulmasta. Ideaalitulanteena osallisuuden ja kuntayhteisöön kuulumisen osalta voidaan pitää sitä, että kaikki kuntalaiset kokevat voivansa halutessaan vaikuttaa. Tällöin osallistumisessa on kyse ainoastaan omasta henkilökohtaisesta valinnasta.

Tarkasteltaessa osallistumisen halukkuutta ja osallistumisen mahdollisuuden kokemista oman ympäristön osalta, vaikuttaa siltä, että omien vaikutusmahdollisuuksien kokemisella ja osallistumisen halulla ei juurikaan ole tekemistä toistensa kanssa. Huono tai hyvä käsitys omista vaikutusmahdollisuuksista ei suoraan liity siihen haluaako osallistua enemmän tai ei – ja päinvastoin. *Koko Helsingin* suunnitteluun osallistumisessa saadaan pieni ero. Osallistumishalukkaat näkevät omat vaikutusmahdollisuutensa hieman myönteisempänä kuin ne, jotka eivät halua osallistua enemmän.

Yhteenvetona voidaan todeta, että helsinkiläisillä on parempi käsitys omista vaikutusmahdollisuuksistaan oman ympäristönsä kuin koko Helsingin osalta. Varsin suuri osa helsinkiläisistä (40%) haluaisi kuitenkin osallistua enemmän koko Helsingin suunnitteluun. Näin voidaan myös todeta, että kaikille helsinkiläisille osallistumisen sopeva aluetaso ei rajoitu yksinomaan omaan lähiympäristöön. Kaupunkikehitys kiinnostaa ainakin osaa helsinkiläisistä laajemminkin.

Yksi osallistumisen käytännön järjestämisen suurista haasteista on asukkaiden kannalta mielekkään osallistumisen tason tunnistaminen. Varsin vähän on toistaiseksi keskusteltu siitä, millä aluetasolla osallistumisen olisi tapahduttava. Itsestään selväksi lähtökohdaksi otetaan helposti se, että oma lähiympäristö, asuinalue, on se alue, jonka suhteen halutaan nimenomaan vaikuttaa. Tämä näkökulma kytkeytyy vahvasti ajatukseen asuinalueista jonkinlaisina kaupunkikylinä ja yhteisöinä. Erityisesti Helsingin osalta on kuitenkin huomioitava, että liikkuminen ja erilaisten sosiaalisten ympäristöjen, sekä paikkojen ja elämysten etsintä ja käyttö on tyypillistä nimenomaan suurkaupungin elämäntavalle. Oma asuinalue voi olla tärkeä jossakin elämäntilanteessa, mutta se ei välttämättä ole kaikissa tapauksissa riittävä tai keskeisin osallistumisen ja vaikuttamisen kenttä. Tästä yhtenä esimerkkinä on VR:n makasiinien ympärillä käyty keskustelu. Makasiinien tulevaisuus on kiinnostanut helsinkiläisiä laajalti riippumatta faktisesta asuinpaikasta. Mikäli osallistumisen oikeus rajoitettaisiin omaan asuinympäristöön, jäisi keskusta-alueiden kehittäminen silloin vain keskusta-asukkaiden oikeudeksi. Kansalaisosallistumisesta käytävään keskusteluun pitäisikin kuulua paitsi kysymys osallistumisen menetelmistä, myös kysymys siitä millä aluetasolla osallistuminen on mahdollista.

3 Osallistumisen aktiivit

3.1 Yleiskaavan valmisteluun liittyvä osallistuminen

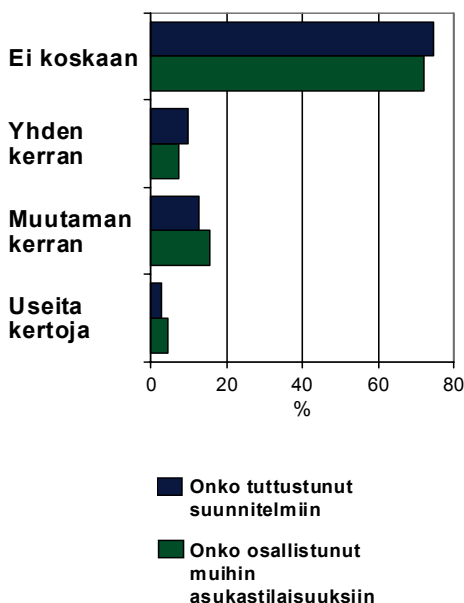
Asukkaille tarkoitettuihin yleiskaavatilaisuuksiin on osallistunut 12,5 % niistä helsinkiläisistä, jotka ovat tienneet yleiskaavan valmistelusta. Tällaisista tilaisuuksista on tiennyt kuitenkin huomattavasti suurempi osa, eli 62% yleiskaavan laadinnasta tietoisia olleista. Näin voidaan todeta, että tieto asukastilaisuuksista on levinnyt vähintäänkin kohtuullisesti ainakin niiden helsinkiläisten joukossa, jotka ovat ylipäänsä olleet tietoisia yleiskaavan valmistelusta. Asukastilaisuudet eivät kuitenkaan ole saaneet suuria määriä helsinkiläisiä liikkeelle. Koska yleiskaavatilaisuuksiin osallistuneita oli koko aineistossa ainoastaan 55 henkilöä, ei tämän ryhmän perusteella voi tehdä vahvaa yleistystä tilaisuuksiin osallistuneiden henkilöiden taustoista (esim. koulutus, elämäntilanne, sukupuoli). Jotakin suuntaa-antavaa niiden pohjalta voidaan kuitenkin sanoa.

Yleiskaavatilaisuudet ovat houkutelleet todennäköisemmin koulutettua väkeä. Niistä, jotka ovat tilaisuuksiin (siis tässä aineistossa) osallistuneet, on n. 70% ainakin ylioppilastutkinnon suorittaneita. Iän suhteen eniten osallistuneita löytyy ikäluokasta 40-49 vuotiaat (kaavio 6). Tilaisuuksiin osallistuneista kolme neljännestä on kerrostalasukkaita.

Sukupuolittain tarkasteltuna yleiskaavatilaisuuksiin on osallistunut aavistuksen enemmän miehiä kuin naisia. Perhetilanteen suhteen tarkasteltuna tilaisuuksissa ovat olleet edustettuina lähinnä kahden aikuisen taloudet ja lapsiperheet. Asumisajan suhteen tarkasteltuna eniten tilaisuuksiin osallistuneita löytyy yli 20 vuotta Helsingissä asuneiden joukosta, mutta tilaisuudet ovat kiinnostaneet myös vasta alle 5 vuotta Helsingissä asuneitakin.

Tyypillinen yleiskaavan valmisteluun liittyneisiin asukastilaisuuksiin osallistunut helsinkiläinen on siis yleistäen ollut kohtuullisen koulutettu, keski-ikäinen ja Helsingissä pidempään asunut henkilö. Helsinkiläiset nuoret sinkut eivät tilaisuuksissa ole olleet kovinkaan suurin joukoin. Koska tähän kyselyyn vastasi kaikkiaan vain 55 yleiskaavatilaisuuksiin osallistunutta, kannattaa tuloksiin suhtautua pienellä varauksella. Kaupunkisuunnitteluviraston vuorovaikutussihteerin mukaan yleiskaavatilaisuuksiin on kaiken kaikkiaan osallistunut moninkertaisesti enemmän helsinkiläisiä. Yleiskaavaa käsitelleitä asukastilaisuuksia ovat järjestäneet paitsi kaupunkisuunnitteluvirasto, myös paikalliset asukasjärjestöt ja muut kansalaisjärjestöt.

Tutustumisen suunnitelmiin ja osallistuminen muihin asukastilaisuuksiin

3.2 Muu osallistuminen suunnitteluun

Oman asuinalueen tai koko Helsingin suunnitelmiin on käynyt tutustumassa (kirjastoissa, kaupunkisuunnitteluvirastossa tai muualla) useita kertoja 3%, muutaman kerran 13% ja yhden kerran 10% helsinkiläisistä. Helsinkiläisistä 74% ei ole koskaan käynyt tutustumassa mihinkään suunnitelmiin. Erittäin pieni osa helsinkiläisistä seuraa näin ollen tällä tavoin mitä kaupunkisuunnittelussa on meneillään.

Sen sijaan väitteen ”seuraan aktiivisesti lähiympäristöni suunnittelua” (kysymys 10) kanssa täysin samaa mieltä oli 20% helsinkiläisistä ja 34% ainakin osittain samaa mieltä. Näitä kahta tulosta

vertaamalla voidaan tehdä oletus siitä, että kaupunkisuunnittelua seurataan muiden kuin kaupunkisuunnitteluviraston omien tiedotusmuotojen avulla. Koska yleiskaavan osalta keskeisin tiedonvälityskanava oli media, voidaan olettaa, että lehtien, television ja radion kautta välittyvät todennäköisimmin myös muut kaupunkisuunnittelun ajankohtaiset asiat. Samalla se vahvistaa osaltaan aiemmin esitettyä ajatusta, että mielikuva kaupunkisuunnittelun ajankohtaisista asioista ja suunnitelmien sisällöstä rakentuu tällä hetkellä pitkälti muiden kuin kaupunkisuunnitteluviraston omien viestintäkanavien kautta.

Lähiympäristön suunnittelua käsitteleviin asukasilloihin, yhtiökoukuihin tms. on osallistunut useita kertoja myös hyvin pieni osa helsinkiläisistä: 4,5% usein, muutaman kerran 16%, yhden kerran 8% ja ei koskaan 72%. Myöskään asukasillat eivät vaikuta olevan niitä paikkoja, jotka asukkaat olisivat ottaneet omiksi osallistumisen kanavikseen.

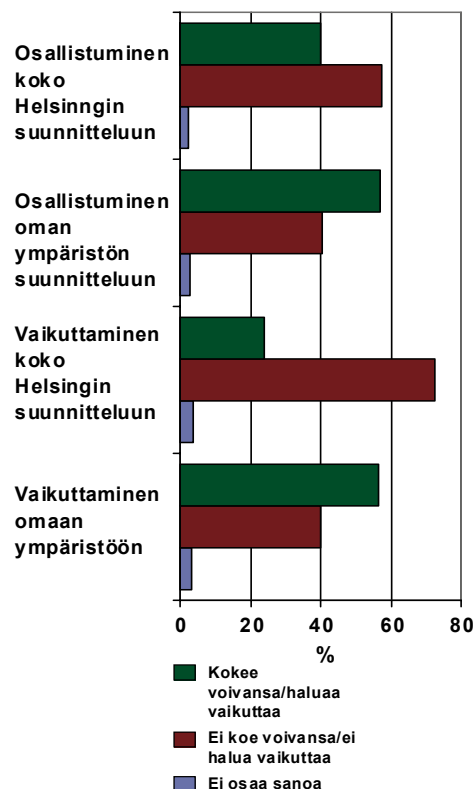
3.3 Palautteen antaminen

Aktiivisia palautteen antajia on vieläkin pienempi osa helsinkiläisistä. Ainoastaan 3% on antanut palautetta useita kertoja, 10% muutaman kerran, samaten 10% yhden kerran ja 77% ei koskaan. Tietoa siitä miten palautetta voi antaa on kuitenkin huomattavasti suuremmalla osalla. Noin puolet helsinkiläisistä on sitä mieltä, että tietää ainakin osittain miten voi antaa palautetta (kysymys 8). Miksi palautetta ei kuitenkaan anneta? Selitys voi yksinkertaisesti olla myös se, että palautteen antamiselle ei koeta mitään tarvetta. Edellistä väitettä tukee osaltaan se, että palautteen antoon uskotaan: lähes 70% vastaajista on ainakin osittain eri mieltä väitteen ”palautteen anto ei mielestäni hyödytä mitään” kanssa (kysymys 13). Palautteen antamattomuuden syy ei ainakaan kaikissa tapauksissa ole näin ollen se, ettei sillä uskota olevan mitään merkitystä.

Varsin pieni osa helsinkiläisistä vaikuttaa ja osallistuu aktiivisesti suunnitteluun nykyisten osallistumismuotojen (asukasillat, kaavanäyttelyt jne.) kautta. Enemmistö kuitenkin uskoo palautteenannon hyödyllisyyteen, vaikka vain harva on itse palautteenannon vaikutuksia testannut. Palautteenannon hyödyllisyyteen uskominen antaa näin ollen selkeästi myönteisemmän kuvan helsinkiläisten käsityksistä omista vaikutusmahdollisuuksistaan kuin edellä käsitellyt kysymykset, joissa kysyttiin suoraan kokevatko helsinkiläiset halutessaan voivansa vaikuttaa oman asuinympäristönsä tai koko Helsingin asioihin.

Havaittua osin ristiriitaista tulosta voidaan selittää sellaisesta näkökulmasta, jossa palautteen anto nähdään vain osana vaikuttamista. Palautteen anto voidaan ajatella reaktiivisena toimintana, jossa reagoidaan johonkin jo olemassa olevaan. Helsinkiläiset voivat siis katsoa oman vaikuttavuutensa näiltä osin hyväksi. Mutta jos suunnitteluun osallistuminen ymmärretään laajemmin, proaktiivisena toimintana, ei omaa vaikuttavuutta enää pidetä niin hyvänä. Proaktiivinen toiminta on esimerkiksi osallistumista laajempaan ja periaatteellisempaan keskusteluun suunnittelun ja osallistumisen tavoitteista ja pelisäännöistä ja tällöin osalliset voivat myös itse nostaa esille niitä asioita, joista haluaisivat keskustella. Oma vaikuttavuus voidaan

Käsitys vaikutusmahdollisuuksista ja halu osallistua suunnitteluun

näiltä osin siis kokea huonoksi. Havaittu ristiriita voisi siten selittyä sillä, että helsinkiläiset määrittävät osallistumisen pikemminkin proaktiivisena kuin reaktiivisena toimintana. Koska tällä aineistolla asian tarkempi pohdintakuva ei ole mahdollista, havaittua ristiriitaa ja edellä esitettyä yhtä tulkintaa ristiriidan syistä kannattaisi pyrkiä selvittämään tarkemmin. Toistaiseksi on selvitetty varsin vähän sitä millaisia sisältöjä osalliset osallisuudelle antavat – niin Helsingissä kuin muissakin kaupungeissa. Osallistumista käsittelevässä teoreettisessa keskustelussa on esimerkiksi korostettu, että asukas on tavallaan jo myöhässä ennen kuin osallistuminen ”virallisesti” edes alkaa (Esim. Häkli 2002, Lapintie 2002). Jos osallistuminen on vain reagoimista jo olemassa oleviin suunnittelukysymyksiin, ei osallistumisesta ja vaikuttamisesta syvemmässä merkityksessä voida vielä puhua (ks. myös Koskiaho 2002).

4 Usko asiantuntijuuteen ja helsinkiläisten vaikuttamiskanavat

Kuntalaisten osallistumisen parantaminen kytkeytyy väistämättä kysymyksiin kunnallishallinnon ja virkamiesvalmistelun tehtävistä, rooleista, vastuista ja vallankäytöstä. Asukkaiden kasvava osallistuminen ei voi olla vaikuttamatta nykyisiin toiminnan tapoihin ja käytäntöihin laajemminkin. Syvemmässä merkityksessään osallistumisessa on kyse siitä, että kuntalaisten rooli muuttuu passiivisesta palveluiden vastaanottajasta niiden aktiiviseksi suunnittelijaksi ja kehittäjäksi. Jos tavoiteltava osallisuus ymmärretään edellä kuvatulla tavalla, tämä tarkoittaa myös sitä, että kuntalaisten tulisi olla mukana myös määrittelemässä niitä kysymyksiä, joista keskustelua pitäisi käydä.

Yhdeksi osallistumisen kompastuskiveksi on esitetty kuntalaisten arjen ja hallinnon todellisuuden (ts. toimintalogiikan) välistä kohtaamattomuutta. Kyse ei ole vain erilaisista näkökulmista johonkin asiaan, vaan myös siitä, että puhutaan kokonaan erilaisista asioista (esim. Häkli 2002). Kaupunkisuunnittelun osalta tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että suunnittelijat ovat kiinnostuneita kuntalaisten mielipiteistä valmistelluista täydennysrakentamissuunnitelmista, kun asukkaat taas haluaisivat käydä keskustelua siitä tarvitaanko ylipäänsä täydennysrakentamista. Erilaiset käsitykset osallistumisen merkityksestä ovat omiaan lisäämään jännitettä kuntalaisten ja hallinnon välille. Varsin vähän on toistaiseksi ylipäänsä käyty keskustelua siitä, millaisia määrittämiä ja tavoitteita niin asukkaat itse kuin viranhaltijat osallistumiselle antavat. Miten suoran osallistumisen, demokraattisen päätöksenteon ja virkamiesvalmistelun keskinäiset roolit esimerkiksi asukkaiden näkökulmasta hahmottuvat? Kenelle esimerkiksi asukkaiden mielestä kuuluu kaupungin suunnittelu?

Haastattelussa esitettiin erilaisia väittämiä, joiden avulla haluttiin tarkemmin selvittää kenelle suunnitteluasiat vastaajan mielestä kuuluvat ja mitkä vaikuttamisen kanavat koetaan tärkeiksi. Tulosten perusteella reilu kolmannes helsinkiläisistä kokee ettei suunnitteluasioihin paneutumiseen ole aikaa ja kaupunkisuunnittelu kuuluu nimienomaan ammattilaisille. Jos lukuihin yhdistetään ne vastaajat, joka ovat ainakin osittain tätä mieltä, kasvaa luku jo yli 60%:n. Enem-

mistö helsinkiläisistä jättäisi siten ainakin osittain suunnittelun ammattilaisten tehtäväksi.

Hieman alle kolmannekselle helsinkiläisistä äänestäminen vaikutuskanavana on myös täysin riittävä ja 58%:lle ainakin jokseenkin riittävä. Toisesta näkökulmasta katsottuna tulos tarkoittaa samalla sitä, että vain hieman alle puolet helsinkiläisistä on ainakin jonkin verran sitä mieltä, että äänestäminen vaikutuskeinona ei yksinomaan riitä. Yhdistys- ja järjestöaktiiveja ei kuitenkaan ole samassa määrin. Vain 12% helsinkiläisistä vaikuttaa paikallisyhdistysten/kansalaisjärjestöjen kautta ja 13% jonkin verran näiden kautta. Paikallisyhdistykselle annetaan toisaalta kohtuullinen mandaatti vaikuttamiseen, vaikka vain harva sen toimintaan osallistuu. Helsinkiläisistä 25% on täysin sitä mieltä, että paikallisyhdistys saa vaikuttaa omasta puolesta ja peräti 63% ainakin jokseenkin tätä mieltä. Vaikka paikallisyhdistysten toimintaan ei kovin moni itse osallistukaan, huomattavasti suurempi osa antaa niille kuitenkin ”valtakirjan” vaikuttaa omasta puolestaan.

Väite siitä, että paikallisyhdistykset ja asukasjärjestöt tavoittavat vain pienen osan helsinkiläisistä saa siis tämän tutkimuksen tulosten perusteella tukea, mutta samalla tulokset myös osoittavat, ettei niitä myöskään nähdä täysin tarpeettomina toimintaan osallistumattomien mielissä. Helsinkiläisistä varsin suuri osa on sitä mieltä, että paikallisyhdistys saa vaikuttaa omasta puolestaan.

Seuraavassa katsotaan tarkemmin keitä he ovat, joiden mielestä suunnittelu kuuluu vain ammattilaisille, keille äänestäminen vaikutuskanavana riittää ja keitä ovat ne, joiden äänen voidaan katsoa kuuluvan paikallisyhdistysten kautta.

4.1 ”Suunnittelu kuuluu ammattilaisille”

Vastausten perusteella helsinkiläiset naiset suhtautuvat kriittisemmin suunnittelun kuulumiselle vain ammattilaisille kuin miehet. Naisista hieman alle kolmannes on täysin sitä mieltä, että suunnittelu kuuluu ammattilaisille, miehistä vastaavasti 42%. Erot tasoittuvat hieman mutta säilyvät edelleen, jos katsotaan vastauksia ”ainakin jokseenkin samaa mieltä” (eli vaihtoehdot 3 ja 4 yhdessä). Ikäryhmittäin tarkasteltuna kriittisimmin suhtautuvat ikäluokat 40-60 vuotiaat, niiden osalta hieman reilu neljännes on täysin samaa mieltä väitteen kanssa.

Vastaajan koulutus vaikuttaa olevan yksi selittävä tekijä tämänkin kysymyksen yhteydessä. Mitä enemmän koulutusta, sitä suurempi osa on sitä mieltä, että suunnittelu ei kuulu ammattilaisille. Korkeakoulutetuista 27% ja kansakoulun käyneistä puolestaan 55% on täysin sitä mieltä, että suunnittelu kuuluu ammattilaisille. Tulos tarkoittaa sitä, että ammattisuunnittelijoilla on vastassaan erityisesti korkeasti koulutettujen kriittinen massa. Näiltä osin nämäkin tulokset edelleen tukevat niitä havaintoja ja teoreettisia keskusteluja, joissa on todettu ammattilaisten ja erilaisten asiantuntijoiden istuvan suunnittelupöydän molemmilla puolella suunnittelutiedon tuottamisesta kilpailemassa (esim. Staffans 2002).

Asumisaika ei vaikuta olevan erityisen keskeinen tekijä sen suhteen katsooko vastaaja suunnittelun olevan lähinnä ammattilaisten asia. Alle vuoden Helsingissä asuneista löytyy suurin määrä niitä,

jotka ovat väitteen kanssa täysin samaa mieltä ja 11-20 vuotta asuneiden joukosta puolestaan eniten niitä, jotka ovat väitteen kanssa täysin eri mieltä. Kaikissa asumisaikaryhmissä on kuitenkin kriittisesti ja vähemmän kriittisesti suhtautuvia helsinkiläisiä.

Vastaajan perhetilanteella vaikuttaa sen sijaan olevan enemmän merkitystä vastaajan mielipiteeseen. Tarkasteltaessa vaihtoehtojen ääripäitä (täysin samaa/täysin eri mieltä), erottuvat lapsiperheet jonkin verran kriittisemmäksi ryhmäksi muihin verrattuna.

Tämän aineiston perusteella suurin osa helsinkiläisistä on ainakin osittain sitä mieltä, että suunnittelu kuuluu ammattilaisille. Reilu kolmannes helsinkiläisistä näkee asian kuitenkin toisin. Mitä enemmän koulutusta sitä enemmän ollaan sitä mieltä, että suunnittelu ei ole vain ammattilaisten asia. Koska Helsinki on myös maamme suurin yliopistojen ja korkeakoulujen keskittymä, voi tämä tarkoittaa samalla sitä, että suunnittelusta kiinnostuneiden ja aktiivisten osallistujien määrä lisääntyy edelleen.

4.2 ”Äänestäminen vaikutuskanavana riittää minulle”

Kyselyssä haluttiin myös selvittää millainen rooli äänestämiseen annetaan vaikuttamisen muotona. Kysymyksellä tavoiteltiin näin edustuksellisen demokratian käytäntöjen riittävyttä osallisuuden toteutumisessa. Äänestämisen riittävyys vaikutuskanavana on suurinta ikäryhmissä alle 15-20 vuotiaat sekä yli 60-vuotiaat. Vähiten äänestäminen vaikutuskanavana riittää ikäryhmille 30-50 vuotiaat. Aineiston nuoret alle 20-vuotiaat vastaajat suhtautuvat ehkä yllättävänkin myönteisesti äänestämisen riittävyteen: heistä peräti 80% on ainakin jokseenkin sitä mieltä, että äänestäminen vaikutuskanavana riittää ja 44% täysin sitä mieltä. Katsottaessa yhdessä vaihtoehtoja 3 ja 4 (osittain samaa mieltä/täysin samaa mieltä) erot joidenkin ikäryhmien välillä tasoittuvat. Alle 30-vuotiaat ja yli 70-vuotiaat helsinkiläiset suhtautuvat äänestämisen riittävyteen myönteisemmin kuin iältään 30-70 vuotiaat, joiden välillä ikäryhmittäiset erot käytännössä katoavat. Nuoret helsinkiläiset eivät tämän aineiston perusteella ole ensisijaisesti niitä, jotka kaipaavat eniten muita osallistumisen keinoja.

Koulutuksen osalta tulokseksi saadaan se, että mitä enemmän koulutusta, sitä vähemmän äänestäminen vaikutusmuotona riittää. Tuloksen perusteella voidaan todeta, että perinteiset osallistumisen muodot eivät tyydytä varsinkaan akateemisia helsinkiläisiä. Heistä vain alle viidennes (17%) on täysin sitä mieltä, että äänestäminen riittää ja 43% osittain sitä mieltä. Tulos vahvistaa edelleen ajatusta siitä, että osallistumisen aktiivit ja edustuksellisen demokratian osallistumiskäytäntöjen ahkerimmat kriitikot ovat todennäköisimmin juuri korkeasti koulutettuja.

Asumisajalla Helsingissä on jonkin verran yhteyttä äänestämisen riittävyteen, tulos ei kuitenkaan ole suoraviivainen., mikä viittaa asumisajan väliseen vaikutukseen muiden tekijöiden (ikä, koulutus jne.) ohella. Perhetilanteen suhteen tarkasteltuna lapsiperheet ja ryhmä ”muu” ovat niitä, joille äänestäminen riittää vaikutuskanavana vähiten. Muiden perhetyyppien välillä ei ole eroa. Sukupuolittain tarkasteltuna saadaan pieni ero naisten ja miesten välillä, naisten

suhtautuessa äänestämisen riittävyteen jonkin verran myönteisemmin kuin miehet.

Yhteenvedona voidaan todeta, että helsinkiläiset nuoret suhtautuvat äänestämiseen yksinomaisena vaikutuskanavana myönteisemmin kuin vanhempi ikäryhmä, pois lukien jo eläkkeelle siirtynyt väestö. Tämän tuloksen perusteella ei voi siis todeta, että nuoret sinänsä olisivat juuri niitä, jotka kyseenalaistavat nykyisiä osallistumisen muotoja. Sen sijaan äänestämisen kautta vaikuttamisen terävimmät kriitikot löytyvät varmimmin korkeasti koulutetuista helsinkiläisistä ja yli 30-vuotiaista.

4.3 ”Paikallisyhdistys vaikuttaa puolestani”

Luvun alussa todettiin, että varsin suuri osa helsinkiläisistä (63%) on ainakin jonkin verran sitä mieltä, että paikallisyhdistys saa vaikuttaa puolestaan. Tätä voidaan tulkita niin, että paikallisyhdistysten toimintaan sinänsä ei suhtauduta kielteisesti, vaikka niiden toimintaan osallistuukin itse aktiivisesti varsin vähän (12%) helsinkiläisiä. Toisesta näkökulmasta katsottuna lähes 40% helsinkiläisistä suhtautuu kuitenkin ainakin jonkin verran kielteisesti ajatukseen siitä, että paikallisyhdistys vaikuttaisi vastaajan puolesta. Koska osallistumisen ja asukkaiden kuuleminen on tällä hetkellä pitkälti organisoitu paikallisyhdistysten ja asukasjärjestöjen kautta, on tarpeen katsoa keiden ääni ei mahdollisesti tule nykyisillä käytännöillä kuuluviin.

Ikäryhmittäin tarkasteltuna näyttää siltä, että erityisesti nuoret helsinkiläiset aikuiset (20-29-vuotiaat) eivät katso vaikuttavansa paikallisyhdistysten kautta. Heistä vain 13% on täysin samaa mieltä väitteen kanssa. Suhtautuminen paikallisyhdistysten kautta vaikuttamiseen kasvaa tämän ryhmän jälkeen tasaisesti vanhempiin ikäluokkiin siirryttäessä. Ikäryhmittäin tarkasteltuna voidaan todeta, että vain paikallisyhdistyksiä kuulemalla ei välttämättä paranneta nuorten helsinkiläisten aikuisten osallistumisen mahdollisuuksia.

Kaikkein vähiten paikallisyhdistyksille antaa mandaattia ylioppilastutkinnon tai opistoasteen suorittaneet. Heistä 20% on täysin sitä mieltä, että paikallisyhdistys saa vaikuttaa heidän puolestaan ja 41% ainakin osittain sitä mieltä. Korkeakoulun käyneistä muutama prosentti enemmän katsoo paikallisyhdistysten vaikuttavan puolestaan. Vain kansakoulun käyneistä sen sijaan 78% antaa paikallisyhdistykselle ainakin osittain valtakirjan vaikuttaa puolestaan (vaihtoehdot 3 ja 4 yhteen laskien). Asukkaiden kuuleminen paikallisyhdistysten kautta tyydyttää siis todennäköisimmin kansakoulun käyneitä helsinkiläisiä.

Vastaajan asumisajalla vaikuttaa myös olevan jonkin verran merkitystä sen suhteen millainen rooli paikallisyhdistyksellä nähdään olevan suhteessa omaan osallistumiseen. Jos tarkastellaan pelkästään vaihtoehtoa ”täysin samaa mieltä” kasvaa paikallisyhdistysten kautta vaikuttaminen selvästi asumisajan myötä.

Perhetilanteen suhteen tarkasteltuna kahden aikuisen taloudet antavat eniten paikallisyhdistyksen vaikuttaa puolestaan, kun tarkastellaan pelkästään vaihtoehtoa ”täysin samaa mieltä.” Sukupuolittain tarkasteltuna hieman suurempi osa naisista kuin miehistä antaa paikallisyhdistyksen vaikuttaa puolestaan.

Asukkaiden kuuleminen vain paikallisyhdistysten kautta voi siis käytännössä tarkoittaa sitä, että erityisesti nuorten ja Helsingissä vasta vähän aikaa asuneiden ääni jää osin kuulematta. Jos osallistumisen mahdollisuuksista tiedottaminen kanavoidaan myös paikallisyhdistysten kautta, voi olla mahdollista, että osa helsinkiläisistä ei saa tietoa meneillään olevista hankkeista ja niihin osallistumisesta. Avainkysymyksenä tässä on se, miten paikallisyhdistykset tiedottavat asioista eteenpäin. Mikäli paikallisyhdistyksillä on erilaisia tapoja välittää asukkaille tietoa, voivat helsinkiläiset olla epätasa-arvoisessa asemassa tiedon saannin suhteen. Paitsi tiedonvälitys asukkaille, yhdistysten merkityksenä voidaan yhtä lailla katsoa olevan tiedonvälitys asukkailta viranomaisille. Yksi jatkotutkimuksen yksi aihe voisikin olla sen pohtiminen millainen rooli paikallisyhdistyksillä tulisi olla asukkaiden osallistumisen edistämässä. Mikä on kaupungin omien hallintokuntien vastuu esimerkiksi tiedottamisessa – voidaanko vapaaehtoisvoimin toimivilta järjestöiltä edellyttää tai vaatia ylipäänsä mitään asukkaiden osallistumisen järjestämisestä? Asukkaiden osallistumisessa on kuitenkin viime kädessä kyse lakisääteisestä asiasta.

5 Miten halutaan vaikuttaa?

Kyselyssä saatiin varsin runsaasti helsinkiläisten vapaamuotoisia kommentteja siitä miten asukkaiden tulisi saada osallistua oman asuinalueensa tai koko Helsingin kehittämiseen. Pelkästään vastausten määrän (748 kommenttia, kun poistettu ”ei osaa sanoa” vastaukset) perusteella voidaan jo todeta, että helsinkiläisillä on runsaasti ajatuksia osallistumisen käytännön järjestämisestä ja osallistumisesta ylipäänsä.

Paitsi siitä miten osallistuminen tuli organisoida, saadut kommentit kertovat myös siitä mitä mieltä helsinkiläiset ovat osallistumisesta ylipäänsä. Vastaukset onkin jaettavissa erilaisiin ryhmiin myös sen mukaan puhutaanko niissä osallistumisen menetelmistä vai periaatteista. Toiset korostavat äänestämisen merkitystä yleensäkin, toiset haluaisivat vastata säännöllisesti omaa asuinalueetta koskeviin kyselyihin, osa haluaisi erilaisia asukastilaisuuksia ja informaatiota ylipäänsä enemmän, osa korostaa puolestaan asukkaiden mukanaolon tärkeyttä jo suunnittelun aikaisessa vaiheessa ja osa sitä, että virkamiesten tulisi olla läsnä paremmin. Vastausten perusteella ei ole löydettävissä yksiselitteistä osallistumisen mallia, pikemminkin vastausten kirjo korostaa sitä, että vaikuttamisen ja osallistumisen tapoja tulisi olla monenlaisia.

Asukkaiden osallistuminen käytännön järjestäminen on monella tavoin haastavaa, eikä vähiten siitä syystä, että edes asukkaita itseään kuulemalla ei ole löydettävissä mitään sellaista yhtä osallistumisen tapaa, joka koettaisiin toimivana kaikkien näkökulmasta. Edellinen koskee myös nyt saatuja kommentteja. Avovastausaineiston ensimmäinen tulos on näin ollen se, että helsinkiläisillä on varsin paljon ja monenlaisia erilaisia ajatuksia siitä miten asukkaiden tulisi voida osallistua. Aineistoa tarkemmin lukemalla voidaan sieltä löytää myös konkreettisia eväitä osallistumisen käytännön järjestä-

miselle, mutta mitään yhtä osallistumisen mallia aineiston perusteella ei voida rakentaa. Alla esimerkkejä aineistosta:

”Kotiin voisi lähettää enemmän tietoa ja kyselylomakkeita”

”kaikista suunnitelmista pitäisi mahd. aikaisessa vaiheessa kertoa asukkaille ja samalla kertoa ne kanavat joita pitkin suunnitteluun voi vaikuttaa.”

”keskustelutilaisuudet missä arkkitehdit ja suunnittelijat ovat läsnä ja kuuntelevat alueella pitkään asuneiden mielipiteitä asioista.”

Nykyisin käytetyt osallistumisen ja vaikuttamisen muodot saavat vapaamuotoisissa kommentteissa myös kannatusta. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset asukasillat, palautemahdollisuudet ja tiedotustilaisuudet. Samoin internetistä toivottiin joissakin vastauksissa vaikuttamisen kanavaa. Pelkkä toive asukasiltojen lisäämisestä ei kuitenkaan vielä kerro sitä millaisia tällaisten tilaisuuksien tulisi olla, tai millaisia asioita sinne tulisi virkamiesten taholta tuoda keskusteluun. Erilaisten tiedonvälitysmuotojen – eikä yksinomaan virkamiehiltä asukkaille, vaan myös toisinpäin – toimivuutta olisikin hyvä tarkemmin selvittää eri osapuolten näkökulmista.

Kaiken kaikkiaan voidaan avovastausten perusteella todeta, että asukkaat kaipaavat tietoa alueeseen kohdistuvista suunnitelmista ja haluavat mahdollisuuden paitsi kommentoida näitä suunnitelmia, myös keskustella suunnittelusta laajemminkin. Yhtä osallistumisen tapaa ei aineiston perusteella ole löydettävissä ja konkretisoitavissa. Tällä hetkellä vaikuttaa siltä, että erilaisia osallistumisen ja vaikuttamisen tapoja tulisi olla käytössä rinnakkain.

6 Yhteenveto ja pohdintaa

Kyselyn perusteella helsinkiläisillä on varsin kriittinen käsitys omasta suunnittelukäytäntöjen tuntemisestaan. Korkeasti koulutetut tuntevat suunnittelukäytäntöjä parhaiten, mutta mitään tiettyä väestöryhmää ei voida pitää erityisenä suunnittelukäytäntöjen tuntijana. Vaikka suunnittelua ei tunneta, siitä ollaan kuitenkin kiinnostuneita. Suunnittelu kiinnostaa ainakin jonkin verran hieman yli puolia helsinkiläisistä. Suunnittelun koettu kiinnostavuus ja suunnittelun käytäntöjen tunteminen eivät siten liity suoraan toisiinsa.

Vaikka suunnittelu kiinnostaa, varsin pieni osa helsinkiläisistä on kuitenkin osallistunut oman ympäristönsä tai koko Helsingin suunnitteluun nykyisten vaikutusmuotojen (kaavanäyttelyt, palautteen anto, asukasillat) kautta. Se, että varsin vähän tällä hetkellä osallistutaan ja vaikutetaan, ei ole siis suoraan suhteessa siihen kuinka kiinnostavana suunnittelua ylipäänsä pidetään.

Kansalaisosallistumista käsittelevässä teoreettisessa keskustelussa on usein nostettu esille ajatus suunnittelussa käytettävän kielen vaikeaselkoisuudesta, ja tämän pohjalta on esitetty, että suunnittelun ”ammattislangi” saattaa jo sinällään sulkea ulos potentiaalisia osallisia. Arkkitehtuurin kieli (esim. erilaiset kaavamerkinnot) eivät välttämättä avaudu helposti. Jos osallistuminen edellyttää tämän

kielen hallitsemista, voi osallistuvien joukko supistua oleellisesti. Se, että helsinkiläisistä suunnitteluun osallistuu ja vaikuttaa huomattavasti pienempi määrä kuin on suunnittelusta kiinnostuneita, saattaa viitata juuri siihen, että osallistumisen edellytyksenä ajatellaan olevan nykykäytäntöjen tunteminen – ja jos oma tietämys suunnittelukäytännöistä katsotaan huonoksi, ei tämä välttämättä rohkaise osallistumaan.

Toinen selitys sille, että varsin pieni osa helsinkiläisistä on nykyisellään aktiivisia saattaa löytyä käytettyjen osallistumis- ja vaikuttamistapojen epäsopivuudesta tietyille elämäntilanteille ja -tyyleille. Kaavanäytetyt, asukasillat ja palautteen antaminen esitetyistä suunnitelmista eivät välttämättä ole sellaisia vaikuttamisen tapoja ja –paikkoja, jotka koetaan hyviksi. Varsin pieni osa helsinkiläisistä on osallistunut edellä mainituilla tavoilla. Helsinkiläisillä olikin varsin paljon muita ehdotuksia siitä miten ja millaisiin asioihin asukkaiden tulisi voida osallistua ja vaikuttaa. Mitään selkeää yhtä vaikuttamisen ja osallistumisen tapaa ei vastausten perusteella voida kuitenkaan muodostaa. Vaikuttaakin siltä, että erilaisia osallistumisen ja vaikuttamisen tapoja tulisi olla käytössä rinnakkain.

Toisaalta suurin osa helsinkiläisistä on sitä mieltä, että suunnittelu kuuluu ainakin osittain ammattilaisille. Näin ollen kaikilla ei välttämättä ole halua suurempaan vaikuttamiseen, vaikka suunnittelu sinänsä koettaisiinkin kiinnostavana. Mitä enemmän koulutusta, sitä enemmän kuitenkin ajatellaan, että suunnittelu ei ole vain ammattilaisten asia. Myös äänestämisen riittävyys yksinomaisena vaikutuskanavana korkeasti koulutetut (ja keski-ikäiset) suhtautuvat kriittisimmin.

Yleiskaavan valmistelusta on tiennyt noin puolet helsinkiläisistä. Tieto yleiskaavan valmistelusta on välittynyt lähinnä median kautta, kaupunkisuunnitteluviraston omien tiedotusmuotojen kautta on tieto tavoittanut vain pienen osan helsinkiläisistä. Näin kaupungin suunnittelusta syntyvä mielikuva muodostuu pitkälti muiden toimijoiden, kuin kaupunkisuunnitteluviraston itsensä, toimesta. Vaikuttaa siltä, että erityisesti helsinkiläiset äidit ovat jääneet osin tiedotuspaisioon, vaikka suunnittelu kiinnostaa heitä siinä missä muitakin väestöryhmiä. Tähän saattaa löytyä selitys juuri edellä käsitellyistä osallistumisen ja vaikuttamisen tavoista. Pienten lasten kanssa ei välttämättä ole helppo mennä asukasilloihin tai kaavanäyttelyyn — ainakaan rauhallista aikaa suunnitelmiin tutustumiseen ei ehkä ole helposti löydettävissä. Ne paikat, joissa pienten lasten vanhemmat viettävät luontaisesti aikaansa (leikkipuistot yms.) eivät puolestaan ole niitä paikkoja, joissa aluetta koskevista suunnitelmista tavallisesti tiedotetaan.

Paikallisyhdistyksillä nähdään myös olevan tärkeä rooli asukasmielipiteen välittäjänä. Vaikka harva niiden toimintaan itse osallistuukaan, varsin moni on sitä mieltä, että paikallisyhdistys saa vaikuttaa puolestaan. Mikäli asukkaiden kuuleminen toteutetaan pääosin paikallisyhdistysten kautta, on kuitenkin vaarana, että erityisesti nuorten ja Helsingin “uudisasukkaiden” näkemykset jäävät osin tavoittamatta.

Kaikille osallistumisen ja vaikuttamisen tasoksi ei oma lähiympäristö riitä, vastaajista n. 40% haluaisi osallistua enemmän koko Helsingin kehittämiseen ja 57% enemmän oman ympäristönsä ke-

hittämiseen. Helsinkiläiset näkevät omat vaikutusmahdollisuutensa positiivisempana oman ympäristön kuin koko Helsingin osalta. Noin puolet helsinkiläisistä kokee, että voi halutessaan vaikuttaa oman ympäristönsä ja 24% kokee, että voi halutessaan vaikuttaa koko Helsingin suunnitelmiin. Palautteen annon hyödyllisyyteen kuitenkin uskotaan, vaikka vain harva on palautteen antamisen vaikutuksia kokeillut itse. Vastaajan käsityksiä omista vaikutusmahdollisuuksista mittavien kysymysten osin ristiriitaiset tulokset voivat olla ymmärrettävissä siten, että palautteen anto nähdään vain osana vaikuttamista. Palautemahdollisuuksia pidetään siis hyvinä ja palautteen antoa hyödyllisenä, mutta palautteen anto mielletään vain yhdeksi tavaksi vaikuttaa ja osallistua. Palautteen antamisen mahdollisuus ei siis välttämättä synnytä osallisuuden tunnetta kaupungin suunnittelussa. Tämän asian tarkempi pohdinta edellyttää jatkotutkimusta.

Jos osallisuutta tarkastellaan laajemmassa merkityksessä – osallisuutena yhteisten asioiden suunnittelussa – voidaan todeta, että suuri osa helsinkiläisistä ei tällä hetkellä koe voivansa osallistua oman kotikuntansa tulevaisuutta koskevaan suunnitteluun. Toisaalta kaikki eivät myöskään halua tällaiseen edes osallistua ja jättävätkin ammattilaisille vastuun suunnitelmista. Jos tuloksia tulkitaan kiinnittäen huomiota yksinomaan enemmistön mielipiteeseen, mitään suurta osallistumisen ja vaikuttavuuden vajetta ei ole havaittavissa. Jos tavoitteena pidetään puolestaan sitä, että kaikilla kuntalaisilla tulisi olla tunne siitä, että jos haluaa niin myös voi osallistua ja vaikuttaa, ei tällaista tavoitetta ole vielä saavutettu. Edellä käsitellyt kysymykset eivät kuitenkaan kerro sitä onko olemassa jokin tietty kaupunkisuunnitteluun liittyvä asia, jonka suhteen vaikutusmahdollisuuksia erityisesti pidetään huonoina – vai ovatko vastaajat pohtineet omia vaikutusmahdollisuuksia arvioidessaan samalla monia muitakin kaupungin tulevaisuuteen, kuin yksinomaan kaupunkirakentamiseen ja kaavoitukseen, liittyviä asioita.

KIRJALLISUUS

Beck, Ulrich, Anthony Giddens & Scott Lash (toim.) (1995). Nykyaikajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio. Tampere: Vastapaino.

Bäcklund, Pia , Jouni Häkli ja Harry Schulman (toim.) (2002). Osalliset ja osajat - kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus.

Hirvonen, Jukka ja Sirkku Wallin (2002). Kansalaisjärjestöjen kokemuksia osallistumisesta : maankäyttö- ja rakennuslain toimivuuden seuranta ja arviointi. Helsinki : Ympäristöministeriö.

Horelli Liisa & Heikki Kukkonen (2002). Osallistuminen, ympäristö, vuoropuhelu. Teoksessa Bäcklund, Pia , Jouni Häkli ja Harry Schulman (toim.) Osalliset ja osajat - kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus.

Häkli, Jouni (2002). Kansalaisosallistuminen ja kaupunkisuunnittelun tiedonpolitiikka. Teoksessa Bäcklund, Pia , Jouni Häkli ja Harry Schulman (toim.) Osalliset ja osajat - kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus.

Konttinen, Esa (1998). Profioiden aikakausi? Teoksessa Mykkänen, Juri & Koskinen, Ilpo (toim.): Asiantuntemuksen politiikka - professiot ja julkisvalta Suomessa. Helsinki: Helsinki University Press.

Koskiahho, Briitta (2002). Onko osallisuus vahvaa demokratiaa? Maankäyttö- ja rakennuslain soveltamisesta. Teoksessa Bäcklund, Pia , Jouni Häkli ja Harry Schulman (toim.) Osalliset ja osajat - kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus.

Lapintie, Kimmo (2002). Tarinoita takapihalta. Aukkaan ja asiantuntijan kohtaamisesta. Teoksessa Bäcklund, Pia , Jouni Häkli ja Harry Schulman (toim.) Osalliset ja osajat - kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus.

Niemenmaa, Vivi (2002). Aukasaktiivien ääni. Osallistuminen ja osallisuus Helsingin kestävä kehityksen prosessissa. Teoksessa Bäcklund, Pia , Jouni Häkli ja Harry Schulman (toim.) Osalliset ja osajat - kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus.

Nyman, Kaj (2000). Maankäyttö- ja rakennuslaki: henki vai kirjain? Yhteiskuntasuunnittelu 2000:2. 6-16 s.

Pekola-Sjöblom, Marianne, Voitto Helander, Stefan Sjöblom (2002).Kuntalaisen monet roolit. Acta nro 147. KuntaSuomi 2004 tutkimuksia nro 37. Suomen Kuntaliitto.

Puustinen, Sari (2002). Suunnittelijat yleisen edun takaajina? Teoksessa Bäcklund, Pia , Jouni Häkli ja Harry Schulman (toim.) Osalliset ja osajat - kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus.

Ridell, Seija, Veikko Pietilä ja Risto Kunelius (2002). Julkinen keskustelu kuntademokratian haasteena - johdatus teemakokonaisuuteen. Kunnallistieteen aikakauskirja 2/2002. Kunnallistieteen yhdistys.

Roininen, Janne ja Sirkku Wallin (2002). Kokemuksia osallistumisesta kaavoitukseen: osallistumisen seuranta- ja arviointihankkeen (OSSE-hankkeen) väliraportti. Helsinki : Ympäristöministeriö.

Saaristo, Kimmo (2000). Avoin asiantuntijuus. Ympäristökysymys ja monimuotoinen ekspertiisi. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 66, Jyväskylän yliopisto.

Sassi, Sinikka (2002). Kulttuurinen identiteetti ja osallisuus. Teoksessa Bäcklund, Pia , Jouni Häkli ja Harry Schulman (toim.) Osalliset ja osaajat - kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus.

Staffans, Aija (2002). Kilpailu tiedosta kiristyy: supertyypit eletyn kaupungin tulkkeina. Teoksessa Bäcklund, Pia , Jouni Häkli ja Harry Schulman (toim.) Osalliset ja osaajat - kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus.

Yhteiskuntasuunnittelu - lehti 2000:2. Yhteiskuntasuunnittelun seura.

III ASUINALUEISIIN KOHDISTUVAT TOIVEET JA KAUPUNIKEHITYKSEN KOKEMINEN

1 Toivomuksia asuinalueen suhteen

Toivomuksia asuinalueen suhteen selvitettiin kahdella erillisellä kysymyksellä, millaisia asioita haastateltava haluaa omalle asuinalueelleen ja vastakysymyksellä, millaisia asioita haastateltava ei haluaisi omalle asuinalueelleen.

Kun haastateltava saa puhelimesta vastatakseen tällaisia kysymyksiä hänellä on mahdollisuus vastata melkein mitä tahansa. Kuitenkin jo haastattelutilanne luo selvän asiayhteyden ja haastateltavalle on selvä, että Helsingin kaupunki kyselee ja että on kysymys suunnittelusta. Osalle haastateltavista ei tule mieleen mitään toivomuksia ja monella vastaus on "en osaa sanoa" tai "ei mitään erityistä". Kuitenkin tuhannesta haastattelusta jää satamäärin vastauksia, joista kanta kysymykseen ilmenee hyvin selvästi. Osa vastaajista oivaltaa heti tässä vaiheessa, että taas on vaikuttamisen tilaisuus.

Taulukko 1: **Tärkeimmät aihepiirit kysymykseen mitä asuinalueelle halutaan**

Palvelut	156
Viheralue/puisto	129
Liikenneasiat	59
Lapset	13
Turvallisuus (6) ja poliisi (4)	10
Viihtyisyys	10
Meluvallit	8

Taulukko 2: **Mitä toivotaan asuinalueelle, tyypillisiä esimerkkejä palveluista**

"elokuvateatteri"
"enemmän kauppoja"
"enemmän pankkipalveluita"
"hyvät palvelut"
"kaipaisin isompia kauppoja"
"keskisuuria kauppoja"
"kirjasto"
"kirkko"
"kulttuurista"
"lisää palveluita"
"ostoskeskus"
"pankki, posti"
"pankkiautomaatti"
"terveyspalvelut"
"tilaa nuorille"
"uimahalli" (paljon mainintoja)

1.1 Mitä toivotaan asuinalueelle

On kaksi asiaryhmää, jotka kiinnostavat selvästi muita teemoja enemmän, palvelut sekä viheralueet tai puistot (taulukko 1). Kolmantena tärkeänä ryhmänä, joista vastauksia on kuitenkin puolet edellisiä vähemmän ovat liikenneasiat. Loput asiat ovat selvästi vähemmällä maininnoilla ja vastaukset hajaantuvat eri aihepiireihin. Näistä erottuu kuitenkin neljä asiakokonaisuutta, lapset, se että lapsilla olisi hyvä olla, yleinen viihtyisyys, turvallisuus ja poliisit osana turvallisuutta sekä meluvallit.

Aihepiiriltään vastaukset ovat yllätyksettömiä ja ne edustavat melko tavanomaista. Vastaukset antavat kuitenkin selvyden eri asiaryhmien keskinäisiin suhteisiin. Toisaalta jokaisessa vastauksessa asia on koettu omakohtaisesti ja kukin haastateltava kertoo asian omalla tavallaan. Muodostuu monipuolinen kuva asuinalueeseen kohdistuvista toivomuksista kansantajuisesti kerrottuna.

Vastaukset kertovat asuinalueen viimeaikaisista muutoksista sekä toivomuksista ja koetuista puutteista. Kadonneita posteja, pankkeja ja pienkauppoja kaivataan takaisin, koska niihin oli totuttu. Ennen asuinalueilla oli myös elokuvateattereita, ei enää (taulukko 2). Halutaan terveys-, liikunta- ja kulttuuripalveluita sekä tiloja nuorille. Nämä ovat vakioasioita lehdissä ja radiossa, asioita, joista usein on puhuttu pitkään, mutta ainakaan kaikkia hankkeita ei ole toteutettu. Vastaukset kertaavat julkisuudessa käytyä keskustelua asuinalueiden kehityksestä.

Asukkaat haluavat istutuksia, puistoja ja ulkoilumahdollisuuksia. Luontoa halutaan säilyttää, puita ja luontoa lisää, sekä myös luonnontilaista luontoa (taulukko 3). Myös koirapuistot on koettu tärkeiksi monessa vastauksessa.

Nämä vastaukset kertaavat tunnetun asian, joka tavan takaa tulee esille tutkimuksissa tai suunnittelun vuorovaikutustilanteissa asukkaiden kanssa: kaupunkiympäristöä koskevat odotukset koskevat myös luontoa.

Vastaaja on myös nähnyt kaupunkisuunnittelun roolin laajasti, kaupunkisuunnittelu edustaa kaikkea sitä mitä kaupunkiympäristölle tehdään, koko kaupungin kehittämistä, myös puistojen ja viheralueiden rakentamista, jopa omaa pihapiiriä, vaikka se olisikin taloyhtiön vastuulla.

Ei ole suinkaan ihmeteltävää, että liikennekysymykset ovat tärkein varsinaiseen kaupunkisuunnitteluun kuuluva asiaryhmä, joka tulee ilmi haastattelusta. Tosin kysymyksessä on kirjava joukko hyvin erilaisia asioita. Ihmiset kaipaavat joukkoliikennettä, pysäkkejä lähelle ja enemmän bussivuoroja, metroakin kaivataan. Vastausten näkökulma on selvästikin arjen mukavuus ja turvallisuus, kaiken sujuminen helposti ja normaalisti. Bussien pitää olla lähellä, autoille tarvitaan tilaa, pysäköintipaikkoja pitää olla. Monet ovat myös havainneet puutteita ja epäkohtia, mutta ei-ammattilaisen on vaikea ilmaista asiaa muutoin kuin toivomalla uusia liikennejärjestelyjä.

Suuri joukko vastauksia osoittaa, että asiat ovat kunnossa, mitään ei kaivattu (137 mainintaa).

1.2 Mitä ei toivota asuinalueelle

Kun kysyttiin mitä ei toivota alueelle vastauksissa oli ylivoimaisesti eniten sellaisia mielipiteitä, jotka ilmentävät tavalla tai toisella kielteistä suhtautumista rakentamiseen. Kaikkien muiden vastaustee-
mojen osuus on huomattavasti vähäisempi (taulukko 6), enintään kolmannes siitä määrästä mielipiteitä, jotka osoittivat kielteistä suhtautumista rakentamista kohtaan.

Betoni, korkea, liika, suuri ja tiivis ovat rakentamiseen liittyviä kielteisiä määreitä, joiden nimissä rakentamiseen suhtaudutaan kielteisesti. Erillinen ryhmä vastauksia ovat ne maininnat, jotka koskevat teollisuutta tai teollisuusrakennuksia. Tämä edustaa yhtä perinteistä kaupunkisuunnittelukeskusteluun liittyvää teemaa. Eniten viitattiin kuitenkin asuntoalueiden rakentamiseen, mutta maininnat liittyvät myös kauppakeskuksiin, toimistoihin, vuokra-asuntoihin, myös esimerkiksi suureen sairaalaan. Asukkaan näkökulmasta rakentaminen edustaa ympäristön muutosta, jota ei haluta, viheralueita tai avoimia näkymiä häviää tai ylipäätään ympäristössä tapahtuu muutoksia, mitä ei haluta.

Taulukko 6: **Mitä ei toivota asuinalueelle, tärkeimmät aihepiirit**

Rakentaminen	185
Liikenne	80
Teollisuus	34
(edelliset yhteensä)	300)
Alko ja ravintolat	60
Sosiaalinen häiriö	40
Huume	18
Kaupungin vuokra-asunnot ja asuntolat	15
Pultsarit	7
(edelliset yhteensä)	140)

Taulukko 3: **Mitä toivotaan asuinalueelle, puistoja ja viheralueita koskevia tyypillisiä vastauksia**

"asukaspuistot, ulkoilumahdollisuuksia"
"enemmän luonnontilassa olevaa luontoa"
"istutuksia, puita lisää, pihat kauniiksi"
"koirapuisto"
"luonto säilyisi, ei rakennettaisi täysin tukkoon"
"olen tyytyväinen, paitsi puistoja lisää"
"puistoja (paljon mainintoja)"
"säilytettäisiin luontoa"
"viheralueita lisää"

Taulukko 4: **Mitä toivotaan asuinalueelle, tyypillisiä liikennettä koskevia vastauksia**

"bussit lähemmäksi"
"julkisia liikennevälineitä enemmän"
"kulkuväyliä autoille"
"liikennejärjestelyjä"
"liikennevalot"
"metro"
"parkkipaikkoja" (useita mainintoja)
"uusia liikennejärjestelyjä"

Taulukko 5: **Mitä ei toivota asuinalueelle, rakentamisen liittyviä tyypillisiä vastauksia**

"betonilähiöitä"
"ei enempää rakentamista"
"ei korkeita rakennuksia"
"ei lisää asuntoja"
"ei lisää rakennuksia"
"ei rakennettaisi täyteen"
"ettei enää rakennettaisi"
"isoja rakennuksia"
"isoja kauppakeskuksia"
"korkeita taloja"
"lisää rakentamista" (useita mainintoja)
"rakennuksia ja metsän raivausta"
"suuria taloja"
"tiheää asutusta"
"tiivistä lisärakentamista"
"uusia rakennuksia"
"ylirakentamista"

Taulukko 7: Mitä ei toivota asuinalueelle, liikenteen aihepiirin vastauksia

"liikenne pitäisi ohjata pois asuinalueilta."
 "liikennettä pitäisi vähentää."
 "lisää liikennettä."
 "läpikulkuliikennettä"
 "metro" (useita vastauksia)
 "moottoritie"
 "päätie"
 "ratikka- ym. julkisia liikenneväyliä"
 "valtateitä"
 "vilkasliikenteisiä katuja"

Taulukko 8: Mitä ei toivota asuinalueelle, Alkoa ja ravintoloita koskevia vastauksia

"Alkoa" (useita vastauksia)
 "Alkoa ja ravintoloita"
 "baareja"
 "ei baareja lisää"
 "ei olutkuppiloita"
 "kaljakapakoita"
 "kapakoita" (useita vastauksia)
 "ravintoloita ja levottomuutta"
 "viinakauppoja pois ja ei baareja"

Taulukko 9: Mitä ei toivota asuinalueelle, tyypillisiä huumeisiin liittyviä vastauksia

"ei huumelaitoksia"
 "ei rikollisia"
 "ei piikkiklinikoita"
 "huume- tai alkoholovieroitusklinikkaa"
 "huumeklinikkaa" (useita vastauksia)
 "huumenuorten asuntoja"
 "laittomuuksia, häiritsevää käytöstä"
 "narkomaanien neulanjakopistettä"
 "päihdeasuntoloita"
 "rikollisuutta"
 "sosiaalipummeja"
 "spurguja, alkoa, kapakoita"
 "väkivaltaa, alkoholismia, rikollisuutta, huumeita"

Toinen kaupunkirakentamisen aihepiiriin kuuluva suuri vastausryhmä koskee liikennettä, mutta sitä koskevia mainintoja on vain noin kolmannes rakentamista vastustavista mielipiteistä (taulukko 7).

Kukapa asuinalueelle häiritsevää liikennettä kaipaa, ei haluta läpikulkuliikennettä eikä isoja teitä. Myös joukkoliikennettä halutaan pois häiritsemästä. Metroonkin voi suhtautua kielteisesti todennäköisesti siihen liittyvien kielteisten kaupunkimielikuvien takia. Näiden vastausten mukaan lähes kaikki ne asiat, jotka vaikuttavat myönteisesti asuinalueeseen voivat olla myös häiriöksi eikä tällaisia toivota.

Kielteiset mielipiteet on jaettavissa kahteen pääryhmään niin, että yhteen ryhmään kuuluvat rakentamista, teollisuutta ja liikennettä koskevat vastustavat mielipiteet. Nämä tarkoittavat yleisesti kaupunkirakentamista ja toinen ryhmä tarkoittaa kaupungin sosiaalista ulottuvuutta. Jälkimmäinen ryhmä on suuruudeltaan noin puolet edellisestä mikä kuitenkin tarkoittaa, että kaupungin sosiaalinen puoli tulee hyvin voimakkaasti esille vastauksissa.

Sosiaalisista tai sosiaaliluontoisista kysymyksistä erottuu viisi erillistä teemaa, Alko ja ravintolat, sosiaaliset häiriöt, huumeet ja osittain rikollisuus tähän liittyen, kaupungin vuokra-asunnot sekä alkoholin väärinkäyttäjät, "pultsarit". Näistä selvästi suurin ryhmä vastauksia on "Alko ja ravintolat".

Vastaukset kertovat selkeästi käsityksestä siitä kuinka alkoholi-juomien myynti ja anniskelu aiheuttavat häiriötä (taulukko 8). Alkon ympäristössä on yleensä häiriötä, sitä ei haluta lähelle, mutta ei myöskään baareja, ravintoloita, kapakoita tai olutkuppiloita. Ainoat palvelut, jotka halutaan kauaksi ovat Alko ja olutkapakat. Vastauksissa ilmenee ajalle tyypillinen suuntaus, oluen anniskelun merkityksen korostuminen häiriöiden tuottamisessa. Ravintolat eivät ole (ulkopuoliselle) miellyttävän yhdessäolon paikkoja vaan ne on koettu suomalaisessa kaupunkikulttuurissa harmin ja häiriön aiheuttajina.

Melko pienellä vastausten määrällä, mutta kuitenkin hyvin selkeästi ilmeni huumeet asuinalueiden häiriöinä. Asuinalueelle ei haluta huumeiden käyttäjiä, ei heidän tulipalveluitaan eikä asuntoja. Muitakin laittomuuksia ja häiritsevää käytöstä vieroksutaan.

Asukkaiden kokemuksen mukaan kaupungin vuokra-asuntoihin liittyy levottomuutta ja häiriötä, joita asuinalueelle ei haluta (taulukko 10).

Yksi pieni, mutta vastauksissa selvästi erottuva teema on ulkomaalaiset. Selvästikään heihin ei vielä olla totuttu ja maahanmuutta-

Taulukko 10: Mitä ei toivota asuinalueelle, kaupungin vuokra-asuntoihin liittyviä vastauksia

"ei kaupungin vuokra-asuntoja"
 "ei liikaa sosiaalista asumista"
 "ei vuokra-asuntoja pultsareineen"
 "ei vuokra-asuntoja"
 "sosiaalista asuntotuotantoa"

Taulukko 11: Mitä ei toivota asuinalueelle, ulkomaalaisia koskevia vastauksia

"ei liikaa maahanmuuttajia"
 "maahanmuuttajia"
 "siirtolaisia"
 "siirtolaisia, venäläisiä"
 "somalaja"
 "ulkomaalaisia"

jia kohtaan ilmenee ennakkoluuloja tai vieroksuntaa tai ainakin halu pitää heihin sosiaalista etäisyyttä.

Kaupungin sosiaalinen ulottuvuus on monipuolinen ja siihen kuuluu myös paljon muita piirteitä. Nuoriso sinällään voidaan kokea sosiaalisesti ongelmaksi, töhrijiitä ja häirintää esiintyy, samoin levottomuutta. On myös yleisemmin koettavaa turvattomuutta, jota ei haluta omalle alueelle. Pornoliikkeet aiheuttavat myös vieroksuntaa.

2 Millaisena asuinalueen kehitys on koettu

2.1 Pääosin myönteistä

Kysymys oli muotoiltu seuraavasti, "millaisena koette asuinalueen kehityksen viimeisten 10 vuoden aikana (tai aikana jonka olette asunut asuinalueellanne)?". Vastausvaihtoehtoja oli kolme, myönteisesti, kielteisesti tai molempia. Lisäksi näkemystään saattoi erikseen perustella.

Pelkästään kielteisesti vastanneita oli hyvin pieni määrä eli vain noin 8 % vastanneista. Pelkästään myönteisesti vastanneita oli lähes puolet, 47 % ja sekä, että vastanneita 37 %, Siten huomattavan suuri enemmistö vastanneista koki kehityksen olleen myönteistä.

Vastaukset on ryhmitelty suuralueittain ja tämä osittaa, että suuralueet eivät poikkea kovin paljon, mutta koillinen ja pohjoinen alue erottuvat keskimääräisestä. Koillisella alueella vastaajat olivat kannattavampia ja kanta kaikista vastauksista oli myös enemmän myönteiseen suuntaan. Pohjoisessa esikaupungissa ei osattu ottaa yhtä hyvin kantaa ja myönteinen kanta kaikista vastauksista oli pienin (taulukko 13). Siellä suhteudutaan kriittisimmin viimeaikaiseen asuinalueen kehitykseen, tosin tälle on vaikea keksiä pätevää selitystä.

2.2 Perustelut tyytyväisyydelle tai tyytymättömyydelle

Tyytyväisyyden syynä on yleisimmin palvelujen lisääntyminen ja puistojen kunnostaminen, mutta huomattavan monessa vastauksessa on mainittu tyytyväisyyden syynä se, että mitään ei ole tapahtunut, että alue on pysynyt ennallaan, eli se on pysynyt hyvänä entisenään, kehitystä kielteiseen suuntaa ei ole tapahtunut. Tällä tarkoitettaneen, että ei ole rakennettu. Myös häiriöiden vähentyminen on yksi tyytyväisyyden aihe. Samoin ilmeni tyytyväisyys liikenneyhteyksiin.

Lisäksi oli paljon vastauksia, jotka heijastivat subjektiivista tyytyväisyyden kokemusta senhetkiseen elämäntilanteeseen. Nämä eivät ole niinkään vastauksia haastattelussa esitettyihin kysymyksiin vaan vastaajan senhetkistä mielentilaa osoittavia kantoja. Kielteisissä vastauksissa ilmenee vastaava asia, esimerkiksi "vuokrat ovat nousseet liikaa". Kokemusta kysyttäessä kartoitetaan vastaajan ympäristösuhdetta, jossa on kaksi osapuolta, vastaaja ja hänen ympäristönsä. Suhde ei ole irrallaan ihmisen elämäntilanteesta ja siihen liittyvistä muista hyvinvointia edistävästä tai heikentävistä tekijöistä, joista monet voivat olla subjektiiviseen elämäntilanteeseen liittyviä.

Taulukko 12: Mitä ei toivota asuinalueelle, muita sosiaaliseen ulottuvuuteen liittyviä vastauksia

ei kaupallisia seksiliikkeitä"
 ""ei nuorisotaloa"
 "ei ongelmia hoitavia virastoja samalle alueelle"
 "epäsosiaaliset ihmiset pois, sekä pornoliikkeet"
 "häiriikköelämää"
 "levottomuutta"
 "nuoret ei rikkoisi paikkoja"
 "turvattomuutta, epäjärjestyä"
 "töhrjiitä, slummeja, vandalismia"
 "yömajoja"

Taulukko 13: Myönteisen suhtautumisen osuus ja kannan voimakkuus suuralueittain

	Kanta suuntaan tai toiseen kaikista (%)	Myönteisen kanta kaikista (%)
Eteläinen	54	49
Keskinen	54	44
Läntinen	54	47
Pohjoinen	43	38
Koillinen	60	50
Kaakkoinen	56	47
Itäinen	56	45

Taulukko 414: Perusteluja asuinalueen myönteiselle kehitykselle

Palvelut	98
Ei muutosta (huonoon suuntaan)	55
Puistot/virkistysalueet	41
Liikenneasiat	26
Siisteys	26

Taulukko 15: Perusteluja asuinalueen kielteiselle kehitykselle

Palvelut	21
Rakentaminen	13
Ei muutosta (hyvään suuntaan)	8
Liikenne	6
Sosiaaliset häiriöt	3

Vastausten joukossa on pieni määrä, mutta tässä yhteydessä merkillä pantava ryhmä vastauksia, jotka eivät koskeneet suhdetta kaupunkiin tai ympäristöön vaan suunnitteluun. Tyytyväisyyttä aiheutti se, että oli saatu olla mukana vaikuttamassa asioihin, että asukasta oli kuultu.

Kehityksen kielteisesti kokeneista on melko pieni joukko. Perustelut jakaantuvat neljään ryhmään, on rakennettu liikaa, palvelut kuten kaupat ovat vähentyneet, puistoja on kadonnut ja lisäksi on tullut rauhattomuutta. Muutama mainitsi myös, että alue ei ole kehittynyt ollenkaan. Teemat ovat aika lailla samanlaisia kuin myönteisissä vastauksissa.

3 Viihtyisät ja epäviihtyisät alueet

Kaksi kysymystä, joilla kartoitetaan mielipidettä viihtyisästä tai epäviihtyisästä asuinalueesta oli asetettu seuraavalla tavalla:

“ Millä Helsingin asuinalueilla suunnittelu on mielestänne onnistunut eli alueet ovat viihtyisiä?”

“ Mitkä Helsingin asuinalueet ovat mielestänne epäonnistuneet eli ovat epäviihtyisiä?”

Perimmältään näiden kysymysten tarkoituksena on kiinnittää huomio asuinalueen viihtyisyyteen ja esteettisyyteen. Vastaukset antavat kuitenkin aiheen pohtia esteettisen sosiaalista ulottuvuutta sekä tiedotusvälineiden merkitystä alueen myönteisen tai kielteisen mielikuvan muodostumisessa.

3.1 Miellyttävän alueen tunnuspiirteitä

Saaduissa vastauksissa on mainittu Helsingin tuttujen alueiden nimiä tuhansia kertoja, kutakuinkin kaikki alueet on mainittu. Monet nimetyt ja mainitut alueet ovat selkeästi rajattuja. Esimerkkejä tästä ovat saaret, yhtenäisellä tavalla rakennetut lähiöt tai rintamamies-alueista muodostuneet nykyiset pientaloalueet. Tällaisilla alueilla on selkeä identiteetti, johon alueen nimi viittaa yksiselitteisesti (taulukko 16).

Usein ei ole tällaista selkeää suhdetta, esimerkiksi Oulunkylästä löytyy monenlaisia osia. Vastaaja tarkoittane jotain tiettyä Oulunkylän osaa, mutta tässä tutkimuksessa siitä ei ole mahdollista saada tarkempaa selkoa. Toisaalta alue, jolla on voimakas visuaalinen ilme voidaan tunnistaa ilman nimeäkin, “ennen Munkkiniemeä oleva uusi alue” on Pikku Huopalahti. Myös koko itäinen Helsinki koetaan usein yhtenäisenä “alueena”, tavallisesti kielteisessä merkityksessä, mutta joskus myös positiivisessa. Arvoitukseksi jää mitä osaa vastaaja tarkoittaa. Kuitenkin monen vastaajan mielestä Oulunkylässä on jotain kiinnostavaa, vaikka sen tarkkaa paikkaa ei saada-kaan selville.

Pieni katkelma kaupunkia tai muutaman rakennuksen muodostama ryhmä voi antaa leiman alueelle ja kiinnostunut kaupunkilainen voi niitä itse löytää, “Apollonkin ja Minervankin kortteli” (taulukko 416).

Taulukko 16: Alueet ja niiden nimet

"Ennen Munkkiniemeä oleva uusi alue."

"Esplanadin kortteli ja Kluuvikadut yms., Hesperian puisto, Apollonkin ja Minervankin kortteli".

"Itä-Helsinki osittain."

"Oulunkylä ainakin osittain."

Taulukko 17: Oma alue

"Marjaniemi - 25 vuotta asuttu, Lauttasaaresta ei enää ole tietoa, ..."

"Oma alue."

"Oma alue, koiranulkoilutusmetsiköt hyviä."

"Oma alue, Siltämäki (suuret viheriöt)."

"Oma alueeni, ei tule mieleen muita."

"Töölö, Katajanokka, oma alueemme."

Näin spesifi vastaus on puhelinhaastatteluissa mahdollinen silloin kun asia on etukäteen mielittynä.

Tässä tutkimuksessa käytetyllä tavalla voi saada aika konventionaalista tietoa alueista. Yleensä on puhuttava alueiden vakiintuneilla nimillä, jotka ovat vain viittauksia itse alueisiin. Toisaalta eri alueet ovat hyvin eri kokoisia. Jos haluttaisiin tarkasti verrata mielipiteitä ja tehdä vastauksista "alueiden tiedettä" pitäisi eri kokoiset alueet suhteuttaa toisiinsa ottamalla huomioon kuinka suurta aluetta kukin alueen nimi tarkoittaa. Toisaalta vastaukset osoittavat, että asukkailla on paljon alueisiin liittyviä mielikuvia, jotka eivät ole tarkkaan paikannettavissa. Mutta tämä ei vähennä niiden arvoa.

Usein oma asuinalue on ainoa alue mistä haastateltavalla on ensikäden tietoa ja kokemusta asuinalueena (taulukko 17). Alue, johon sitä lähinnä voi verrata on aikaisempi asuinpaikka, mutta sekin on voinut muuttua, esimerkiksi Lauttasaari on voinut muuttua 25 vuodessa eikä vastaaja enää välttämättä lainkaan tunne aikaisempaa asuinpaikkaansa. Mihin silloin verrata? Vastauksen yhtenä referenssinä on aina oma asuinalue. Toisille se riittää eikä mitään muuta vertailualueita tarvita. Entä miksi olisin muuttanut nykyiseen asuinpaikkaani ellen olisi valinnut sitä juuri omien käsitysteni perusteella päästäkseni asumaan sellaiselle alueelle johon haluan.

Syystä tai toisesta vastaaja ei joskus halua nimetä omaa asuin-alueitaan hyväksi, ehkä hän haluaa olla objektiivinen ja verrata muihin alueisiin (mitä kysyjä itse asiassa onkin tarkoittanut), joista kuitenkin ei ole riittävästi tietoa ja hän joutuu tunnustamaan tässä suhteessa tietämättömyytensä (taulukko 18). Kokemus muista alueista on liian vähäistä.

Monet vastaukset heijastavat sitä, että ei ole osattu tai haluttu muodostaa omaa mielipidettä asiasta. Arvostus asettuu silloin laadun mittapuuksi, hyvää on se mikä on yleisesti saanut hyväksynnän ja mitä julkisuudessa yleisesti pidetään arvostettuna (taulukko 19). Tällä tavalla esteettinen tai arjen toiminnallinen kaupunki saa sosiaalisen ulottuvuuden.

Usein vastausta pitää myös perustella. Ei riitä, että mainitaan hyvän alueen nimi vaan vastaaja on katsonut tarpeelliseksi samalla perustella miksi mainittu alue on hyvä (taulukko 20). Tällä tavalla vastaaja haluaa käsitellä asiaa yleisellä tasolla, ei pelkästään mikä yksittäinen alue on hyvä vaan myös millainen kaupunki on hyvää. Tältä osin vastaukset kertovat arvostuksista ja arvoista.

Hyvälle kaupungille löytyy paljon ominaispiirteitä. Nykyisin rannan läheisyys koetaan hyvän kaupungin tunnuspiirteinä. Myös se, että "kaupungin luonne" on säilynyt. Tämä on vastakohta sille, että ei ole tapahtunut lähiöitymistä. Rauhallisuus ja turvallisuus ovat myös hyvän kaupungin mittapuita. Muita piirteitä ovat useilla vanhat rakennukset, ajallisesti kerrostunut ympäristö, sosiaalinen yhtenäisyys. Toisaalta myös elävyys, tosin vain joillakin, samoin vilkkaus, koska keskusta tai ydinkeskusta esiintyy monessa vastauksessa.

Joku mainitsee myös modernit talot miellyttävän ympäristön merkinä, mutta tämä on poikkeuksellista. Yleensä asia on päinvastoin, alueen vanhuus on arvo (taulukko 21), joka tekee siitä miellyttävän. Myönteisissä esimerkeissä on 17 mainintaa vanhoista ja 2 uusista. Vastaavasti "uusi" on usein kielteinen määre 13 mainitsee uuden kielteisessä ja vain 2 vanhan.

Taulukko 18: **Tuntee huonosti**

"En osaa vastata, en ole tutustunut toisiin kaupunginosiin."

"Tunnen huonosti enkä osaa vastata."

Taulukko 19: **Arvostus**

"Arvostetuilla asuinalueilla"

Taulukko 20: **Perustelu**

"Eira (vanhat talot, lähellä rantaa)"

"Pikku-huopalahti, Ruoholahti (modernit talot, rannan siisteys, ulkoilu-mahd.)"

"Puotilassa kivempaa ja rauhallisempaa kuin Vuosaarella, kun ei ole niin paljon muista maista tulleita - ei tule ristiriitaa niin helposti"

"Ruoholahti kanavineen hyvä, laajasaalo luontoineen, marjaniemi kivan väljä"

"Ruoholahti, kantakaupunki, (eläviä, ei lähiöitymistä)"

"Vanhat alueet jossa kaupungin luonne on säilynyt"

"Ydinkeskusta, Itä-Helsingin lähiöt merenrannalla"

Taulukko 21: **Vanha ja uusi**

"Vanha keskusta" (useita mainintoja)

"Vanha Eira."

"Vanha Herttoniemi." (Erotukseksi Herttoniemenrannasta)

"Vanha Puu-Käpylä."

"Vanha Vuosaari." (Erotukseksi Vuosaaren uusista osista)

"Vanhat alueet"

"Vanhat alueet, jossa kaupungin luonne on säilynyt."

"Vanhat lähiöt."

"Vanhimmat alueet."

"Vanhat pientaloalueet."

Taulukko 22: Kielteisiä mainintoja

"Kontula"

"Kontula, Pasila, Merihaka."

"Jakomäki, Kontula, mutta ovat tietysti kuulopuheita"

"Kontula, Jakomäki, tosin kuulopuhetta"

"Jakomäki, kun joskus olen käynyt siellä"

Vanha voi tarkoittaa myös viittausta aikaisempaan, ei varsinaisesti vanhaan erotukseksi uudemmassa suunnittelusta, esimerkiksi Vanha Herttoniemi erotukseksi Herttoniemenrannasta tai vanha Vuosaari erotukseksi uudemmassa Meri-Rastilasta tai muusta Etelä-Vuosaaresta.

Ehkä jostakin kohteesta tai jopa koko alueesta on jäänyt myönteinen leima tai aivan puhdas mielikuvavastaus. Kysymyksessä voi olla ympäristö, johon liittyy miellyttäviä muistoja, ehkä lapsuuden kokemuksia tms. Tai ehkä jokin ympäristön yksityiskohta on antanut leiman koko alueelle. Oleellista on, että on kyse ihmisen ympäristösuhteesta.

3.2 Huono maine ja epäviihtyisyys

Se, että on varovainen esittämään mielipidettään myönteisenä pitämästään alueesta ei estä antamasta vastausta huonosta alueesta. Vastaaja, jotka ei katso tuntevansa Helsinkiä riittävästi voidakseen nimetä viihtyisän kohteen ei useinkaan emmi mainita epäviihtyisää kohdetta (taulukko 22, mm. kaksi ylintä mainintaa). Huono maine leviää. Eniten miinuspisteitä saavat Pasila, Kontula ja Merihaka. Tässä on pienoiskuvassa tai pähkinänkuoressa koko kysymyksen tulos.

Joillekin vastaajille on täysin selvä, että he vastaavat puhtaasti kuulopuheen tai mielikuvan perusteella, sen he tunnustavat (taulukko 22, keskimmäiset). Vastauksissa on valtava määrä mielipiteitä, jotka pitävät Itä-Helsinkiä epäviihtyisänä. Usein tietoisuus Itä-Helsingistä riittää mainintaan tästä huonona asuinalueena. Alueella ei edes välttämättä tarvitse käydä. Toisaalta oman käynnin perusteella halutaan vakuuttua kielteiseen mielikuvaan oikeellisuudesta (taulukko 22, alimmainen).

Kielteisten kohteiden lista on paljon pidempi kuin myönteisten kohteiden. Niiden nimeäminen ei näytä tuottavan vaikeuksia. Useimmilla vastanneilla on 3-4 kohdetta, joillakin yli 10 esimerkkinä. Tuhat vastaajaa esittää melkein 2000 mainintaa huonosta asuinalueesta.

Taulukko 23: Perusteltuja kielteisiä kantoja

"Isot lähiöt joissa on isoja taloja paljon lähekkäin"

"Itä-Helsingin uudet tiiviit asuinalueet"

"Kallio, Hermannin (ei kummassakaan vihreää)"

"Kalliossa on vielä epäviihtyisää, Sörnäinen, Kontula - kaikki talot rakennettu samana vuonna melkein, kaikki samannäköisiä, ei näy aikaa"

"Katajanokka: miellyttävä, mutta kuollut - miljöön on kaunis mutta siellä ei ole mitään, Itä-Pasila, Merihaka, junaradan varsi osittain (huono maisema)"

"Koivukylä ja muut alueet joissa on kaupungin vuokra-asuntoja, yleensäkin itä suunta"

"Kontula, Mellunkylä, Itäkeskus: tiheää rakentamista, suttuisia, ei yhteistä linjaa"

"Kontula, Pohjois-Haaga on pysähtynyt paikalleen"

"Kontula ja itäiset liian tiuhaan rakennetut alueet."

"Lähiöt, joissa on rakennettu vain yhden sosiaaliluokan asuntoja (esim. jakomäki), merihaka ja hakaniemen tori eivät esteettisesti miellytä, Sörnäisten metroasema plus Kurvi, Herttoniemen ostoskeskuksen seutu"

"Merihaka, uudet liian ahtaasti rakennetut elementtitaloalueet"

"Merihaka, vanhojen rakennusten hävittäminen pelottaa"

"Merihaka, Itä-Pasila (jalankulku eriytetty kansille),vuosaaren Merirastila (liian tiheää)"

"Pasila, Ruoholahti, alueet missä on pelkkää betonia eikä puistoja yms."

"Pikku-Huopalahti on arkkitehtien kokeilupaikka, vähän niin kuin leikkipaikka. Munkkisaari"

"Pikku-Huopalahti, yleensä isot kerrostalokokoonnot, Itä-Helsingin alueet kuten Vesala, Kontula ja Vuosaari"

"Puotila (paljon isoja rakennuksia, ei parvekkeita, vanhoja kivitaloja), Puotinharju (samasta syystä)"

"Ruoholahti, uudet asuinalueet"

"Ruoholahti, Pikku-Huopalahti, uudet ahtaasti rakennetut ns. betonikylät"

"Sellaiset, joilla ihmiset eristetään kauas kaupoista"

"Sörnäinen, kantakaupunki, Kallio, Kontula, Myllypuro - alueet, joissa betonia ja kerrostaloja"

"Tapulikaupunki, jakomäki, Kontula, (rähjäisiä, lähiöitä)"

"Tiettyjä häiriöpaikkoja Vallilasta kaupunkiin päin mentäessä (epäsosiaalisia ihmisiä)"

"Vesala, Koivukylä, Suurmetsä, Ruoholahti (ei koko kaupungin osa kummiskaan)"

"Vuosaaren Kolumbuksen alue, Jakomäki, Herttoniemen ranta, Kontula, Vesala, Mellunkylä: kivannäköisiä taloja ja asuntoja mutta liian tiheää."

"Vuosaari, Pikku Huopalahti ym. 'karamellikaupungit', liian pikusievää, vaaleanpunaista, vaaleansinistä."

"ydinkeskusta (rautatieaseman ympäristö), metron vierustat (teollisuusalueet)"

Taulukko 24: **Myönteisten mainintojen alueiden kärkipää**

Alue	kpl	%
Munkkiniemi	69	7
Ruoholahti	63	7
Töölö	37	4
Käpylä	35	4
Eira	31	3
Pikku Huopalahti	30	3
kaivopuisto	29	3
Oulunkylä	25	3
kruununhaka	17	2
Vuosaari	17	2
keskusta	16	2
Herttoniemenranta	12	1
Herttoniemi	12	1
Kallio	11	1
Katajanokka	11	1
Malminkartano	10	1
Ullanlinna	10	1

Taulukko 25: **Kielteisten mainintojen alueiden kärkipää**

Alue	kpl	%
Kontula	168	10
Merihaka	116	7
Jakomäki	110	6
Pasila	88	5
Itä-Pasila	86	5
Vuosaari	84	5
itäiset lähiöt	78	5
Pikku Huopalahti	62	4
Ruoholahti	51	3
Malmi	48	3
Itäkeskus	48	3
Myllypuro	47	3
Mellunmäki	42	2
Kallio	36	2
Sörnäinen	31	2
lähiöt	30	2
Herttoniemenranta	27	2
Vesala	26	2
Kannelmäki	25	1
keskusta	23	1
Tapulikaupunki	21	1
Pihlajamäki	18	1

Epäsuosiosta on kaiketi lähinnä kysymys. Vastaaja ei läheskään yhtä usein katso aiheelliseksi perustella mielipidettään kuin myönteisen alueen kohdalla. Hänellä tuntuu olevan suurempi varmuus esittämästään mielipiteestä. Luultavasti on voimakkaampi tunne siitä, että jaetaan yhteinen mielipide, jonka oleellinen puoli on alueen status.

Kielteisiä kohteita on helpompi nimetä, mutta vaikeampi perustella. Suuressa joukossa vastauksia on kuitenkin luettavissa myös paljon perusteltuja vastauksia (taulukko 23). Edellähän yksi kirjoittamaton perustelu oli kuulopuhe eli alueen huono maine, mutta vastauksista löytyy myös paljon alueen ympäristöön liittyviä määreitä.

Edelliset vastaukset ovat samaa kertomusta kuin aikaisemmassa kysymyksessä, missä oli puhe oman asuinalueen kehittymisestä. Tiheä tai tiivis rakentaminen, ahtaasti rakennetut elementtitalot, "betoni" ja puistojen puute ovat epäviihtyisää kaupunkia. Mutta myös historiallisten kerrostumien puuttuminen, kaupungin vuokra-asunnot tai pelkästään liiallinen uutuus. On myös yksityiskohtia, jotka aiheuttavat epäviihtyisyyttä, esimerkiksi parvekkeiden puute. Itäinen suunta, jota vuokra-asunnot leimaavat herättää epäilyjä ja se saa tuomion epäviihtyisänä.

3.3 Suositut ja epäsuositut alueet

On syytä suhtautua varauksellisesti luetteloon jossa alueet on asetettu mainintojen mukaiseen järjestykseen ("top ten" luettelo). On ehkä epäoikeudenmukaista verrata toisiinsa kokonaan erilaisia alueita, joiden hyvyys tai huonous muodostuu hyvin erilaisista asioista. Sama pätee vieläkin suuremmalla syyllä huipun kääntöpuoleen, luetteloon missä alueet on järjestetty epäsuosion perusteella ("bottom ten" luettelo). Teen kuitenkin molemmat luettelot, koska ne on helppo saada aikaan ja tällainen tarkastelutapa on omalla tavallaan konkreettinen ja se tuo asiasta esille joitakin kiinnostavia puolia.

Suosittujen alueiden luettelossa erottuu kaksi aluetta muiden edellä Munkkiniemi ja Ruoholahti (taulukko 24). Näitä seuraavat melko tasaisin välein ja aika lähellä toisiaan Käpylä, Eira, Pikku Huopalahti, Kaivopuisto ja Oulunkylä. Jälleen on pieni väli ja seuraavina listalla ovat Kruununhaka, Vuosaari, keskusta, Herttoniemenranta, Herttoniemi (ilman Herttoniemenrantaa), Kallio, Katajanokka, Malminkartano ja Ullanlinna. Luettelon viimeiset ovat saaneet kymmenen mainintaa eli noin yhden prosentin nimetyistä alueista. Mielipiteet siis hajaantuvat. Vähemmällä maininnoilla tulee kymmenittäin muita alueita, joita tässä ei ole mainittu. Toisaalta kärki ei ole kovin "huipukas" kahden alueen seitsemän prosentin osuuksilla.

Peränpitäjien lista on pidempi kuin kärkilista (taulukko 25), jos rajana pidetään yhden prosentin osuutta. Kärki on myös hieman huipukkaampi ja kärjessä on Kontula 10 prosentin osuudella muista erottuen ja sitten Merihaka ja Jakomäki, seuraavana "Pasila" ja "Itä-Pasila". Luultavasti "Pasila" tarkoittaa yleensä Itä-Pasilaa, mutta myös "Länsi-Pasila" on mainittu monta kertaa. Ehkä sillä tarkoitetaan toimistorakennusten rivistöä. Jos kaikki "Pasilat" laskee yhteen tämä menee 174 maininnalla luettelon hännimmäiseksi 10 prosentin osuudella ja juuri ohi Kontulan. Luettelo jatkuu: Vuosaari ja tämän jälkeen Ruoholahti sekä Pikku Huopalahti, jotka ovat myös edellisessä listassa kärkipäässä. Jos "lähiöt" ja "itäiset lähiöt" laskee yh-

teen näitä mainintoja on yli sata ja silloin kärki (eli häntäpäätä) on Pasila, Kontula, Merihaka, Jakomäki sekä lähiöt. Luettelo toistaa itseään toisaalta yleisellä "lähiön" käsitteellä sekä toisaalta luetteloimalla lukuisia eri nimisiä lähiöitä. Useat vastaukset mainitsevat juuri molemmat ja niissä voi olla lueteltu 5-10 lähiötä. Ruoholahdesta alaspäin ainoastaan Kallio, Sörnäinen ja keskusta eivät ole lähiöitä. Lisäksi Malmi, Kannelmäki, Tapulikaupunki ja Pihlajamäki ovat niitä Helsingin lähiöitä, jotka eivät ole itäisiä.

Jos plus- ja miinusprosentit laskee yhteen saa jonkinlaisen kuvan alueiden suosiosta viihtyisänä tai epävihtyisänä asuinympäristönä. Kärjessä on Munkkiniemi selvästi muista erottuen (taulukko 26). Seuraavina Käpylä, Ruoholahti, Eira, Töölö ja Kaivopuisto melko tasaisin välein. Sitten on pieni väli ja Kruununuhaka, jälleen pieni väli ja seuraavat Katajanokka, Malminkartano ja Ullanlinna. Sitten miinus pisteet vievät taseluvut niin pieniksi tai negatiivisiksi, että moni sellainen alue, jolta miinus pisteet puuttuvat sijoittuisi korkeammalle pelkkien plus-pisteiden ansiosta.

Kannattaa vielä huomata Herttoniemi kokonaisuutena, jos lasketaan "Herttoniemi" ja "Herttoniemenranta" yhteen, se saa taseessa arvon 0. Esikaupunkialueella ovat Munkkiniemen lisäksi ainoastaan juuri Herttoniemi, Oulunkylä ja Malminkartano. Nämä ovat päässeet arvokkaaseen seuraan "varsinaisen" kaupungin alueiden joukkoon. Pientaloalueita joukossa ei ole. Tosin Käpylän kohdalla tämä on yksi alueen ominaispiirre, mutta osuvampana luonnehdintana voi pitää puistomaisuutta. Toisaalta Munkkiniemeä ei samaisteta lähiöksi sanan kielteisessä merkityksessä, vaikka sitä leimaa korkeat tiheässä olevat rakennukset. Myös Munkkiniemi on monipuolista ympäristöä ja puistokatu, jossa raitiovaunu kulkee on epälähiömäinen.

Munkkiniemeä nostaa korkea sosiaalinen status. Tällaisia alueita on muitakin, etenkin Eira ja Kaivopuisto. Mutta tarkoitetaanko tällä puistoa vai rakennettua aluetta? Oma lukunsa on se miten uudet alueet jakavat mielipiteitä. Siitä enemmän jäljempänä, mutta vanhemmista alueista mielipiteitä jakavia alueita ovat Töölö, keskusta ja Kallio sekä Herttoniemi. Osalla alempi sosiaalinen status laskee pisteitä, mutta tämä ei päde Töölön kohdalla. Kaikilla alueilla on kannattajansa. Voi myös pohtia mitä aluetta nimellä "keskusta" tarkoitetaan, ehkä eri aluetta tai ominaispiirrettä myönteisessä ja kielteisessä merkityksessä - vastaajat voivat tarkoittaa keskustalla varsinaista keskustaa ympäröiviä asuinalueita, mutta eri vastaajat eri alueita.

3.4 Miten asuinpaikka selittää

Edellä on viitattu siihen kuinka muiden alueiden kuin oman asuinalueen huono tuntemus voi estää nimeämstä viihtyisää asuinalueita. Yleistetään tämä kysymys ihmisen "tilalliseen käyttäytymiseen": tuttua on se missä liikkuu, tuntematonta se missä ei liiku. Tässä ei ole tutkittu liikkumista, mutta vastaajat ja vastatut alueet on "geokoodattu" postialueisiin tai kaupunginosaan. Alueiden mainintoja voidaan verrata siihen missä haastateltava asuu.

Kontulan epämiellyttävänä kohteena mainitsevat jakaantuvat ympäri kaupunkia. Näitä on kuitenkin melko vähän Kontulassa ja tämän ympäristössä. Myös Länsi-Helsingissä tällaisia vastauksia on vähemmän.

Taulukko 26: Myönteisten ja kielteisten mainintojen alueiden taseen kärkipää

Alue	plus-%	miinus-%	%-tase
Munkkiniemi	7,1		7,1
Käpylä	3,6		3,6
Ruoholahti	6,5	3,0	3,5
Eira	3,2		3,2
Töölö	3,8	0,7	3,1
Kaivopuisto	3,0		3,0
Oulunkylä	2,6		2,6
Kruununuhaka	1,8		1,8
Katajanokka	1,1		1,1
Malminkartano	1,0		1,0
Ullanlinna	1,0		1,0
Herttoniemi	1,2	0,9	0,4
keskusta	1,7	1,4	0,3
Herttoniemenranta	1,2	1,6	-0,3
Pikku Huopalahti	3,1	3,6	-0,5
Kallio	1,1	2,1	-1,0

Taulukko 27: Kanta onnistuneisiin ja epäonnistuneisiin alueisiin suuralue-tasolla

Suurpiiri	O	EO	TASE
Eteläinen	64	12	51
Keskinen	60	20	40
Läntinen	29	41	-13
Pohjoinen	36	6	29
Koillinen	37	36	1
Kaakkoinen	47	10	38
Itäinen	40	46	-7

O =Omaa onnistuneena pitävien suhde (%)

EO= Omaa epäonnistuneena pitävien suhde (%)

TASE=Omaa onnistuneena pitävien suhteiden tase

Ruoholahden epämiellyttävänä kohteena mainitsevat painottuvat kantakaupunkiin, koillisilla, itäisillä, pohjoisilla ja läntisillä esikaupunkialueella näitä on vähän.

Jakomäen mainitsevat asuvat enimmäkseen koillisilla ja itäisillä alueilla sekä kantakaupungissa.

Pikku-Huopalahden epämiellyttävänä kohteena mainitsevat ovat enimmäkseen lännestä tai kantakaupungista.

Merihakaa koskevia kielteisiä vastauksia on enimmäkseen kantakaupungista varsinkin itäisesti kantakaupungista

Itä-Pasilan maininnat epämiellyttävänä kohteena taas puuttuvat koillisesta sekä kantakaupungin keski- ja eteläosista.

Näissä esimerkeissä on selvästi havaittavissa maantieteellinen hahmo, joka määrittyy tottumusten perusteella. Avainasemassa on asuinpaikka.

Tottumuksiin kuuluvat työmatkat, liikkuminen harrastusten parissa sekä ulkoilu ja muu toiminta asunnon läheisyydessä. Tähän liittyy kiinnittyminen omaan asuinympäristöön, sen tutuksi kokeminen. Ihminen rakentaa omaa identiteettiään mm. ympäristösuhteessa. Esimerkiksi asuinpaikan valinta tapahtuu mielellään tutussa ympäristössä ja uutta asuinpaikka valittaessa hakeudutaan mielellään lähelle entistä asuntoa. Myönteiset ja kielteiset ympäristökokemukset tutuista kohteista, joka määreytyy pitkälti tilallisten tottumusten perusteella. Toisaalta tämä ei sulje pois kielteisten mielikuvien merkitystä, joihin ei välttämättä liity samalla tavalla tilallista suhdetta. Kielteinen, huono, "paha" nähdään mielellään muualla. Tämä on osa positiivisen identiteetin ja minuuden rakentamista.

Taulukoidaan asuinalue ja kielteisenä mainittu kohde suuralueen tarkkuudella (taulukko 27). Aika usein onnistuneena pidetty kohde löytyy omalta suuralueelta ja epäonnistuneena pidetty muualta. Lisäksi kaikkien kaupunkilaisten parhaiten tuntemat keskeiset alueet saavat plussaa, mikä näkyy eteläisen ja keskisen suurpiirin suosioluissa. Näiltä alueilta löytyy myös tunnettuja uusia asuntorakentamiskohteita. Tase näyttää selvästi positiivista saldoa eteläisessä, keskisessä ja kaakkoisessa suurpiirissä, pohjoisessakin lähes yhtä korkeata lukua. Koillinen, itäinen ja läntinen eivät ole suosittuja. Yksi avoin kysymys taulukosta jää, asuuko läntisessä esikaupungissa muita alueita tyytymättömpiä ihmisiä, vai miksi suosioluku taseessa on suurpiireistä kaupungin huonoin (-13).

4 Tulosten tarkastelua

Luvussa IV tarkastelluille avoimille vastauksille on ominaista, että kysymyksissä ei ole annettu lainkaan johdattelevia vastausvaihtoehtoja. Ainoina vastauksen vihjeinä ovat itse kysymys, mikä rajaa aihepiirin, sekä haastattelutilanne, missä haastattelu yhdistetään kaupungin suunnitteluun. Saatu aineisto edellyttää tulosten tulkintaa ja tulosten asettamista jälkikäteen puitteisiin, jotka muodostuvat osittain annettujen vastausten perusteella.

Kokonaisuutena ilmenee selvästi, että erilaisten kysymysten vastaukset pyörivät saman aihepiirin ympärillä, toistuvasti palvelut, viheralueet, rakentaminen, liikenne sekä sosiaalinen turvallisuus tulevat vastauksissa esille. Voi myös arvioida, että havaittava vasta-

usten perusvire on "opittua". Avoimessa, ehkä osittain liian avoimessa, haastattelutilanteessa haastateltava saa vihjeen oikeansuuntaisesta vastauksesta itse haastattelutilanteesta. Jos näin on, haastateltavan "arkipäivän viisautta" on osunut asian ytimeen ja haastattelulla on saatu "oikeita vastauksia", mutta juuri tässä oikeellisuudessa ne ovat melko tavanomaisia ja yllätyksettömiä.

Miellyttäviä ja epämiellyttäviä alueita koskeva luettelo osoittaa, että kielteisiä esimerkkejä on helppo ladella, myönteisiä vaikeampi. Kielteisiä esimerkkejä ei ole tarvetta perustella läheskään yhtä paljon kuin myönteisiä. Tämä viittaa siihen, että kielteiset maininnat perustuvat enemmän yhteisesti jaettuun mielipiteeseen, yleiseen käsitykseen ja myönteiset mielipiteet enemmän omakohtaisesti koettuun, yksilölliseen käsitykseen. Tässä suhteessa myönteiset ja kielteiset vastaukset osoittavat kaupungin eri ulottuvuuksia, ne eivät ole vastakohtia.

Jos lähtökohtana pidetään käsitteitä "sosiaalinen" ja "esteettinen" niin tulosten perusteella korostuu voimakkaasti **sosiaalinen kaupunki**, minkä varjoon esteettinen kaupunki jää. Itse asiassa esteettinen lähes korvautuu "toiminnallisuudella", minkä sisältönä on **arjen sujuvuus**. Tätä ilmentävät tarve ympäristön pysyvyyteen, sosiaalisen turvallisuuden tarve sekä viheralueiden suuri merkitys, mistä mm. useat koirapuistojen maininnat on kuvaava esimerkki. Kauneusarvot asettuvat yhdeksi teemaksi toiminnallisuuden sekaan, mistä sitä on vaikea saada erilleen.

Kielteiset vastaukset tuovat hyvin selvästi esille **asenteet**, esimerkiksi Itä-Helsinki tulee kerta kaikkiaan teilauskieliseksi pääosin kuulopuheiden perusteella. Kysymys on yhteisesti jaetusta käsityksestä, "tiedosta", joka on vähitellen muodostunut ja jota julkisuus ylläpitää jatkuvasti samalla ruokkien käsitystä siitä uusilla vivahteilla. Itä-Helsinki ja sen monet alueet on konkreettinen esimerkki "lähiöstä", mikä tarkoittaa tietynlaisen ympäristön lisäksi kielteistä sosiaalista merkitystä. Lähiökysymys on voimakkaasti sosiaalisesti latautunut. Lähiöiden vanhetessa tätä merkitystä kantavat alueet alkavat muuttua tavalliseksi kaupungiksi. Tästäkin on vastauksissa luettavissa, miten muuten Helsingin vanhimman lähiön, Herttoniemen suosio olisi tulkittavissa.

Vastausten avulla olisi ollut kiinnostavampaa saada pienemmän sosiaalisen latauksen sisältävää käsitystä Helsingin vanhoista esikaupunkialueista. Tällaisilla kysymyksillä se ei ole mahdollista.

Uusien alueiden status ei ole vakiintunut eivätkä ne asetu yhtä selkeästi paikoilleen (mm.) sosiaalisella asteikolla. Uusien alueiden **maine on muodostumisvaiheessa**. Julkisuus - ei kaupunkisuunnittelu - nostaa esille uudet alueet juuri uutuuden perusteella, mikä on julkisuudelle itseisarvo. Keskustelun teemoja ovat mm, miltä alue näyttää, värit, muodot, asuntojen hinnat, arkkitehtuuri ym. uudenlaiset ratkaisut. Esteettiset kysymykset ovat yhtenä muiden joukossa.

Muiden teemojen korostuessa uusien alueiden kohdalla statuksen tai yleensä sosiaalisten kysymysten merkitys on vähäisempi. Uudet ratkaisut (etenkin esteettiset) jakavat mielipiteitä. Uusi alue on monitahoisempi kohde ja voi olla, että jokainen haastateltava näkee siellä omaa kaupunkikäsitystään vastaavia asioita, joiden perusteella alueita arvioi. On selvä, että uudet alueet jakavat mielipiteet.

Vastaukset ilmentävät hyvin selkeästi kaupunkilaisen **turvallisuuden tarvetta**. Kaupungin kehittyminen, kaupunkirakentaminen koetaan “suuren” ja tuntemattoman aiheuttamana uhkana “pientä” ihmistä kohtaan. Turvalliseen elämään kuuluu halu olla tutussa ympäristössä, jossa ei tapahdu suuria muutoksia. Arjen on oltava sujuvaa. Turvallisuuteen kuuluu myös sosiaalinen turvallisuus, jonka osana on myös identifioituminen kaltaistensa sosiaaliseen ryhmään.

Vastaukset ovat kertomusta tämän päivän suurkaupungin arjesta ja sen sosiaalisista ominaispiirteistä, joihin kuuluvat mm. huumeeet, nuorten häiriökäyttäytyminen ja rikollisuus perinteisen alkoholikaupan ja anniskelun aiheuttamien häiriöiden lisäksi.

Päivittäinen toiminta, **toiminnan tilallisuus**, rajaa omakohtaisia kokemuksia alueista ja ympäristöistä. Ympäristö on osa identiteetin rakentamista. Lähellä olevat paikat ovat tuttuja ja kauempana olevat vieraita. Tuttu on hyvää, vieraaseen ja tuntemattomaan voi suhtautua epäluuloisesti ja sitä kohtaan voi olla myös pelkoja. Pätee siis “oma maa mansikka - muu maa mustikka”. Osittain tilallisista tottumuksista johtuu, että suositut alueet ovat keskeisesti sijaitsevia, ei kaupungin reuna-alueita.

Etenkin liikennettä koskevat vastaukset sisältävät samoja teemoja toivottavien ja epätoivottavien asioiden joukossa, halutaan ja ei haluta joukkoliikennettä, halutaan ja ei haluta pysäköintipaikkoja, halutaan ja ei haluta liikennejärjestelyjä. Riippuen roolista, joka asukkaalla on hän kokee yhden asian hyvänä (pitää päästä liikkumaan bussilla), mutta toisessa roolissa kielteisenä (pysäkki häiritsee). Vastausten ristiriitaisuus on viittaus suunnittelun tarpeeseen, **suunnittelua tarvitaan** ratkomaan pulmia ja ristiriitoja sekä sovitteluun eri näkökantoja, jotta kohtuullisia ratkaisuja voitaisiin saavuttaa.

On ymmärrettävissä myös kuinka vastaukset heijastavat **arvoja**, joihin kuuluvat puistot ja pienimittakaavaisuus sekä korkean, tiiviin ja “betonin” vastaisuus. Eikä sovi unohtaa, että korkeat rakennukset ovat saaneet lähiöistä ja vuokra-asunnoista sosiaalisesti kielteisen merkityksen, unohtamatta toki historiallista perinnettä kaupungin “pahuudesta” ja sen tyyssijasta. Tämä selittää myös osittain tiettyä arvoriitua asukkaiden tämänhetkisten arvojen ja vallitsevien kaupunkisuunnittelun tehokkuutta korostavien urbaanien arvojen välillä. Kaiketi tämä on vastausten tietty perussuuntaus, mutta toisaalta vastauksista ilmenee, että arvot eivät ole kovin yhtenäiset.

Taulukko 28: Yhteenveto eri tekijöistä ja selitys, “mitä se on”.

Tekijä

tutkimuksen kokonaisuus
miellyttävä/epämiellyttävä
sosiaalinen kaupunki
arjen sujuvuus
uusi
vanha
turvallisuus
ristiriitaisuus
arvot

“Mitä se on”

”viisaat” vastaukset, kulttuurisesti määrittynyt tematiikka
henkilökohtainen/yhteisesti jaettu mielipide
status, muiden käsitys kaupungista
pysyvyys, muutosvastaisuus
jakaa mielipiteet, maine muodostumassa
maineen hidas muutos, ja myös arvostusten
jatkuvuus, sosiaalinen identifioituminen
ihmisen eri roolit, suunnittelun tarve
puisto, metsä kaupungin arvona

IV MIELIPIDEULOTTUVUUDET JA MIELIPIDERYHMÄT

1 Mielipideulottuvuudet

Tutkimuksessa vastaajille esitettiin joukko väittämiä, joilla pyrittiin tavoittamaan heidän suhtautumistaan toisaalta muutamiin yleisluontoisiin kaupungin kehittämissperiaatteisiin ja toisaalta asukkaiden vaikuttamiskeinoihin ja -mahdollisuuksiin sekä suunnittelijoiden asiantuntija-asemaan.

Tässä osiossa tarkastellaan sitä miten kaupunkilaiset jäsentävät näitä asioita. Kysytään kuinka ja millä tavalla eriytynyttä kaupunkilaisten ajattelu on silloin kun on puhe kaupunkisuunnittelusta, siihen vaikuttamisesta ja Helsingin tulevasta rakentamisesta.

Yleiskuvan saamiseksi helsinkiläisten keskuudessa vallitsevasta mielipideilmastosta tehtiin aineiston väittämistä ja parista muusta kysymyksestä faktorianalyysi. Menetelmää käytettäessä kysytään, minkälaisiksi ulottuvuuksiksi vastaajien näkemykset ryhmittyvät, ja minkälainen tulkinta näille ulottuvuuksille olisi annettavissa. Faktorianalyysin tilastollisen mallin pohjalla on ajatusrakennelma, jonka mukaan faktorit (joita ollaan etsimässä) vaikuttavat siihen, minkä arvon kukin muuttuja eli tässä tapauksessa väite saa. Käytännössä empiirisessä tutkimuksessa edetään kuitenkin päinvastaiseen suuntaan ja otetaan lähtökohdaksi väitteiden väliset korrelaatiot, joiden perusteella konstruoidaan taustalla oleva muuttuja eli faktori.

Faktorit on pyrittävä tulkitsemaan, niille on annettava jokin sisällöllinen tulkinta. Tulkinta rakennetaan muuttujien faktoreilla saamien

Taulukko 29. Mielipideilmaston rakenne Helsingissä. Helsinkiläisten kannanotot eräisiin ajankohtaisiin kaupunkisuunnittelukysymyksiin. Pääkomponenttianalyysin rotatoitu kerroinmatriisi. Tummennettuna merkittävät lataukset, joihin faktoreiden nimeäminen perustuu.

	Faktori 1	Faktori 2	Faktori 3	Faktori 4	Faktori 5
	Suuntautuminen vaikuttamiseen	Valtuutuksen anto	Perinteinen pohjoismainen kaupunki-ihanne	Vaikuttamis-mahdollisuuksien vähäisyys	Mannermainen kaupunki-ihanne
Ei voi vaikuttaa oman ympäristön suunnitteluun	-0,2	0,0	0,0	0,8	0,0
H:gin väkiluvun pitää kasvaa	0,0	0,1	0,0	0,1	0,8
H:gin pitää olla kansväl. tunnettu ja arvostettu	0,1	0,1	0,5	0,0	0,5
H:gin pitää olla johtava joukkoliikennekaupunki	0,0	0,0	0,7	0,0	0,1
H:gin pitää säilyttää suuret viheralueet	0,0	-0,1	0,8	-0,1	-0,1
Tiedän miten antaa palautetta	0,6	-0,1	0,0	-0,2	0,1
Kaupusuunnittelu kiinnostaa minua	0,5	-0,4	0,2	0,0	0,0
Seuraan aktiivisesti ympäristöni suunnittelua	0,7	-0,2	0,1	0,1	0,0
Minulla ei ole aikaa paneutua suunnitteluasioihin	-0,5	0,3	0,2	-0,1	-0,1
Suunnittelu kuuluu ammattilaisille	-0,1	0,7	0,0	0,0	0,2
Palautteen anto ei mielestäni hyödytä	0,1	0,1	-0,1	0,8	0,0
Äänestäminen vaikuttamiskanavana riittää	-0,2	0,7	-0,1	0,1	0,1
Vaikutan järjestöjen kautta	0,5	-0,1	0,1	-0,2	-0,1
Paikallisyhdistys vaikuttaa puolestani	0,5	0,6	0,2	0,0	-0,2
Oman alueen kehitys on ollut kielteistä	0,1	-0,1	0,0	0,4	-0,5

latausten varaan. Faktoreista ei sinänsä ole lähtökohtaisesti tietoa, ne ovat piileviä olottuvuuksia, jotka ilmenevät vain muuttujien kautta. Tulkinta haetaan kärkimuuttujista, muuttujista joilla on korkeimmat lataukset faktorilla ja siten sisällöllisesti sitä lähempinä. Tulkinassa pohditaan, mikä on yhteistä faktorin kärkimuuttujille, mistä syystä ne saavat, etumerkistä riippumatta, korkean latauksen.

Viidentoista väitteen ja kysymyksen joukko muodosti viisi selkeästi tulkittavaa olottuvuutta, (taulukko 29) jotka esitellään ja nimeetään seuraavassa. Taulukon sisällä olevat luvut ovat faktorilatauksia, jotka kuvaavat, miten vahva yhteys kullakin kysymyksellä on kuhunkin faktoriin. Taulukossa on tummennettuna esitetty ne faktorilataukset, joihin faktorien tulkinta ja nimeäminen perustuu. Tulos merkitsee, että kaupunkilaisten ajattelu on koko aineiston tasolla katsottuna selkeästi jäsentynyttä ja eriytyntä.

Mieliolottuvuuksista ensimmäinen ja tilastollisesti vahvin syntyy kannanotoista väitteisiin, jotka koskevat vastaajien kaupunkisuunnittelua kohtaan tuntemaa kiinnostusta ja halua paneutua ja käyttää aikaa kaupunkisuunnitteluasioihin. Olottuvuus voitaisiin nimetä aktiivisen kiinnostuksen olottuvuudeksi elleivät myös järjestöjen ja paikallisyhdistysten merkitys vastaajien kaupunkisuunnittelusuhteessa merkittävin faktorilatauksin muodostaisivat tätä olottuvuutta. Sisällöllisesti nämä muuttujat tuovat tähän kuvaan mukaan toiminnallisuuden ja kansalaisyhteiskunnan. Kysymys on siis aktiivisista kaupunkilaisista, joilla ilmeisesti on tiedollista ja kulttuurista pääomaa ja halua vaikuttaa yksityisinä kansalaisina, mutta vaikuttaa myös osallistumalla kansalaistoimintaan.

Ensimmäinen faktori (taulukko 30) voidaan nimetä sanaparilla "suuntautuminen vaikuttamiseen", joka olottuvuutena kuvaa vastaajien kansalaistoiminnalle ja vaikuttamiselle antamaa merkitystä ja käsitystä osallistumisen suotavuudesta.

Kahden suurimman latauksen perusteella toinen faktori nostaa esiin mieliolotte-erot, jotka koskevat äänestämisen mielekkyyttä ainoana vaikuttamisen muotona ja sitä tuleeko kaupunkiympäristön järjestely ja sitä koskeva järjestyminen luovuttaa suunnittelun ammattilaisille. Tällä olottuvuudella siis pohditaan voidaanko hyväksyä, että jotkut muut tietävät paremmin, miten kaupunkiympäristöä tulisi kehittää ja että heillä on myös siitä täysi vastuu. Vähäinen kiinnostus kaupunkisuunnittelua kohtaan on hieman heikoimpien latausten perusteella myös toisen faktorin sisältöä.

Toisen faktorin (taulukko 31) sisällöksi tiivistyy luottamus "järjestelmään", äänestämällä valittujen luottamusmiesten ja asiantuntijavirkamiesten kykyyn hoitaa yhdessä kaupungin suunnittelua tyydyttävällä tavalla. Tässä valtuutetaan asiantuntijat ja valitut edustajat hoitamaan ja päättämään rakentamisen ohjailusta, varsinkaan kun ei erityisemmin itse halua paneutua kaupunkisuunnittelun asioihin. Olottuvuutta voidaan kutsua "valtuutuksen annoksi".

Mielenkiintoinen ja vähän yllättävä yksityiskohta on tässä yhteydessä väitteen "paikallisyhdistys vaikuttaa puolestani" latautuminen merkittävästi tällä olottuvuudella. Tämän väite on merkittävä sekä ensimmäisen että toisen olottuvuuden rakentumisessa, mutta tällä toisella olottuvuudella väite esiintyy ilmeisesti toisessa merkityksessä. Ensimmäisellä "vaikuttamisen olottuvuudella" paikallisyhdistys ja sen vaikutus on ymmärrettävissä luontevana lenkinä ja osana osallis-

Taulukko 30: Ensimmäinen faktori **Suuntautuminen vaikuttamiseen**

"Tiedän miten antaa palautetta"

"Kaupunkisuunnittelu kiinnostaa minua"

"Vaikutan järjestöjen kautta"

"Paikallisyhdistys vaikuttaa puolestani"

"Minulla on aikaa paneutua suunnitteluasioihin"

Taulukko 31: Toinen faktori **Valtuutuksen anto**

"Äänestämisen vaikutuskanavana riittää minulle"

"Suunnittelu kuuluu ammattilaisille"

"Paikallisyhdistys vaikuttaa puolestani" ("Kaupunkisuunnittelu ei kiinnosta minua")

("Minulla ei ole aikaa paneutua suunnitteluasioihin")

Taulukko 32: Kolmas faktori
Perinteinen pohjoismainen kaupunki-ihanne

"Helsingin tulee säilyttää suuret viheralueet"

"Helsingin pitää olla johtava joukkoliikennekaupunki"

"Helsingin pitää olla kansainvälisesti tunnettu ja arvostettu "

Taulukko 33: Neljäs faktori
Vaikutusmahdollisuuksien vähäisyys

"Palautteen anto ei mielestäni hyödytä"

"En voi vaikuttaa oman ympäristöni suunnitteluun"

"Oman alueen kehitys on ollut kielteistä"

Taulukko 34: Viides faktori
Mannermainen kaupunki-ihanne

"Helsingin väkiluvun pitää kasvaa"

"Helsingin pitää olla kansainvälisesti tunnettu ja arvostettu"

"Oma alue on kehittynyt myönteisesti"

tuvan ihmisen toiminnassa. Tällä toisella ulottuvuudella paikallisyhdistys merkitsee instanssia, joka toimii kaupunkilaisen puolesta aivan kuten suunnittelun ammattilaiset ja vaaleilla valitut luottamusmiehetkin. Paikallisyhdistykset ovat siis vakiinnuttaneet asemansa niiden mielissä, jotka valtuuttavat muut edustamaan itseään kaupunkisuunnitteluasioissa ja ne siinä mielessä mielletään osaksi ”järjestelmää” .

Kolmannen faktorin (taulukko 32) muuttujat kuvaavat vastaajien asennoitumista eräisiin keskeisiin Helsingille nykyisin ominaisiin piirteisiin. Eroja kannanotoissa on sen suhteen halutaanko kaupunki nähdä väljänä ja vihreänä ja pidetäänkö joukkoliikennettä tärkeänä vai ei. Joukkoliikennettä koskeva väite nosta esiin mielipideerot, jotka tässä yhteydessä on lisäksi syytä tulkita koskevan yleensäkin kollektiivisten palvelujen merkitystä kaupunkielämän perustana. Molemmat vahvasti lataantuvat väitteet voi myös tulkita niin, että faktorilta heijastuvat hyvinvointiyhteiskunnalle tyypilliset arvot hyvästä elämästä ja solidaarisuudesta. Yhteistä kahdelle ensimmäiselle asialle on myös, että ne liittyvät perinteiseen pohjoismaiseen kaupunki-ihanteeseen.

Merkittävänä, mutta ei edellisten vahvuisena, faktorilla esiintyy väite ” Helsingin pitää olla kansainvälisesti tunnettu ja arvostettu”. Ulottuvuuden muun sisällön yhteydessä kyse lienee siitä, että luonto vahvana elementtinä kaupungissa ja hyvät kollektiiviset palvelut ovat tyytyväisyyden ja ylpeyden aiheita, joita myös muille halutaan esitellä. Ulottuvuudelle annetaan nimeksi ”perinteinen pohjoismainen kaupunki-ihanne”.

Ulottuvuutena **neljäs faktori** (taulukko 33) on sävyiltään kielteinen. Sen sisältö sivuaa kahta ensimmäistä, koska faktori kuvaa suhdetta virkamiehistöön ja omaan ympäristöön ja vaikuttamiseen. Suhdetta sävyttää turhautuneisuus ja voimattomuus. Koska oman alueen kehitys koetaan kielteiseksi on ehkä ollut tarvetta yrittää vaikuttaa asioiden kulkuun, mutta se ei ole onnistunut. Tässä mielessä ulottuvuuden sisältö voi olla kokemukseräistä arviota vaikuttamismahdollisuuksista ja siinä on näin ollen annos realismia. Näiden muuttujien avulla ei kuitenkaan voida poistaa sitä mahdollisuutta , että kyseessä olisi osittain tai kokonaan todellisuusmäärittelystä, joka olisi peräisin esimerkiksi lehtikirjoittelusta. On kuitenkin perusteltua nimetä ulottuvuus ”vaikuttamismahdollisuuksien vähäisyydeksi”.

Viidennen faktorin (taulukko 34) sisältö syntyy ennen kaikkea kannanotoista kaupungin kasvua koskevaan väitteeseen. Kaupungin pitää kasvaa. Halutaan, että Helsinki kehittyisi suurkaupungiksi. Samalla katsotaan kaupunkia muiden silmin.

Myönteinen suhtautumien kaupungin kasvuun ja kokemus oman alueen myönteisestä kehityksestä liittyvät myös yhteen. ”Pitää kasvaa” imperatiivin taustalla on siis kokemuksellisuutta vaikkakaan kausaalisuhteen suunnasta näiden kahden asian välillä ei faktorin sisällön perusteella voidaan sanoa mitään varmaa.

Kahden ensimmäisen väitteen keskinäinen yhteys on ehkä siinä, että toivotaan muissa maissa asuvien kaupunkilaisten arvostavan Helsinkiä suurkaupunkina ja heitä houkuttelevana kaupunkina. Tässä mielessä voidaan ajatella, että ulottuvuudessa on kyse mannermaisesta kaupunki-ihanteesta. Viides faktori on kaupunki-ihan-

ne ulottuvuus ja sivuaa siten kolmatta ulottuvuutta. Pohjoismaiseen kaupunki-ihanteeseen liittyy luonnon, hyvinvoinnin ja tasa-arvoisuuden korostaminen. Tällä viidennellä ulottuvuudella hyvän ja elinvoimaisen kaupungin ominaisuus ei ole niinkään hyvinvointi ja tasa-arvoisuus vaan houkuttelevuus, dynaamisuus ja se, että se on muualla tunnettu ja voidaan siksi lukea kuuluvaksi muualla maailmassa olevien suurkaupunkien joukkoon.

Jo aluksi mainittiin, että kaupunkilaisten ajattelu on analyysissa mukana olevien väitteiden osalta jäsentynyttä ja eriytynettä. Faktori-analyysin antamassa tuloksessa on muitakin huomionarvoisia seikkoja.

Faktori-analyysin tulos osoittaa, että vaikuttaminen kaupunkisuunnitteluun kansalaisyhteiskunnan jäsenenä omalla aktiivisella toiminnalla on yksi piirre helsinkiläisten ajattelutavassa joka eriytyy muusta "ajattelusta". Tämän faktori-analyysin valossa voidaan sanoa, että ei ole mitään yleisempää yksilön ajattelua ohjaavaa ajattelumallia tai mielenlaatua joka saisi esimerkiksi aktiivisen vaikuttamishaluisen kaupunkilaisen automaattisesti hyljeksimään kansanvaltaista edustuksellista toimintatapaa kaupunkisuunnittelun yhteydessä ja kieltämään virkamiesasiantuntijan oikeutuksen määrittellä ja suunnitella "oikeata" kaupunkikehitystä. Toisin sanoen valtuutus asiantuntijoille ja päättäjille voidaan antaa riippumatta esimerkiksi siitä haluavatko kaupunkilaiset olla aktiivisia tai passiivisia kansalaisia suhteessa kaupunkisuunnitteluun.

Huomionarvoista on myös se, että faktori-analyysi tuotti erilliset kaupunki-ihanneulottuvuudet. Niidenkin merkitystä kaupunkilaiset voivat painottaa eri tavoin riippumatta suhteestaan suunnittelupoliittiseen järjestelmään taikka asenteestaan aktiiviseen kansalaisvaikuttamiseen.

Eron tekeminen mannermaisesta kaupunki-ihanteesta ja pohjoismaisen kaupunki-ihanteen välillä on havaittu muussakin kaupunkitutkimuksessa. Tämä ero on myös kaupunkipoliittisen keskustelun kehityksessä ilmenevä. Aikaisemmin painotettiin hyvinvointia ja tasa-arvoa kaupunki-ihanteina, nykyisessä kaupunkipoliittisessä keskustelussa korostetaan että kansainvälinen houkuttelevuus on kaupungille ehto verkostotaloudessa. Tässä keskustelussa globalisoi-

Taulukko 35: Ryhmittelyanalyysin tulokset: keskimääräiset painoarvot ryhmittäin ja ulottuvuuksittain.

Pääryhmä	Ryhmä	Osuus koko aineistosta	Suuntautumisen vaikuttamiseen		Perinteinen pohjoismainen kaupunki-ihanne		Vaikuttamismahdollisuuksien vähäisyys	Mannermaisen kaupunki-ihanne
			Faktori 1	Faktori 2	Faktori 3	Faktori 4		
Aktiiviset vaikuttajat	1	15,5	0,73	0,97	0,37	-0,61	0,48	
	2	11,7	0,98	-0,95	0,34	-0,66	0,69	
Tarkkailijat	3	14,2	0,19	-0,77	0,30	-0,58	-1,21	
	4	15,6	-1,02	-0,17	0,42	-0,36	0,31	
	5	15,6	-0,50	0,11	-1,68	-0,14	-0,41	
Tyytymättömät	6	12,1	-0,18	0,89	0,33	1,10	0,90	
	7	15,3	0,02	-0,18	0,10	1,29	-0,50	

tuvaan talouteen sopeutuminen merkitsee kaupungille sen kasvua, muuntautumiskykyä ja houkuttelevuuden lisäämistä.

2 Mielipideryhmät

Edellä esitetyt mielipideulottuvuudet antavat hyvän vihjeen siitä, mikä tyyppiset asiat ja arvot vaikuttavat kun kaupunkilaiset valitsevat suhtautumistapojaan kaupunkisuunnitteluun ja –politiikkaan. Nyt kysymme minkälaisia yhdistelmiä eri asioiden painotuksista syntyy kun vastaajat sijoittuvat vastaustensa perusteella eri kohtiin havaituilla ulottuvuuksilla.

Empiirinen analyysi etenee tutkimusaineiston ehdoilla, jolloin tässä tapauksessa faktorianalyysin jatkeeksi sopii ryhmittelyanalyysi. Ryhmittelyanalyysi pyrkii annetuilla muuttujilla etsimään muuttujasisältöjen suhteen sisäisesti mahdollisimman samanlaisia ja suhteessa toisiinsa ryhmiin mahdollisimman erilaisia ryhmiä. Tuloksena syntyvää ryhmittelyä voidaan tässä tapauksena pitää mielipideilmastonä. Tässä esitetyn faktorianalyysin tuloksia käytetään siten, että kunkin faktorin kärkimuuttujista muodostetaan summamuuttujat, joita sitten käytetään ryhmittelyn suureina ja jotka edustavat faktorianalyysillä löydettyjä ulottuvuuksia.

Kokeilujen jälkeen ryhmien lukumääräksi valittiin seitsemän, koska tässä ratkaisussa tulosten tulkinta oli selkeintä ja informatiivisinta.

Nämä seitsemän ryhmää jakaantuvat ryhmittelyanalyysin tunnuslukujen perusteella kolmeen joukkoon keskinäisen lähisukuisuutensa mukaan. Seuraavassa esitellään ryhmittelyanalyysin tuloksena syntyneet ryhmät ja pyritään nimeämään ne mahdollisimman kuvaavasti sen mukaan miten niissä eri faktorianalyysin tuloksena syntyneet ulottuvuudet painottuvat.

Taulukko 36: Pääryhmä ”aktiiviset vaikuttajat” ja sen alaryhmät ”yhteistyöhaluiset” ja ”edustuksellisuuden kieltäjät”.

	Aktiiviset vaikuttajat	
	Yhteistyöhaluiset	Edustuksellisuuden kieltäjät
	Ryhmä 1	Ryhmä 2
Suuntautuminen vaikuttamiseen	0,73	0,98
Valtuutuksen anto	0,97	-0,95
Perinteinen pohjoismainen kaupunki-ihanne	0,37	0,34
Vaikuttamismahdollisuuksien vähäisyys	-0,61	-0,66
Mannermainen kaupunki-ihanne	0,48	0,69
Osuus koko aineistosta	15,5	11,7

2.1 Aktiiviset kaupunkilaiset

Kaksi ryhmää muodostavat yhdessä aktiivisten kaupunkilaisten joukon (taulukko 36). Vahva painotus vaikuttamissuuntautuneisuuden ulottuvuudella erottaa nämä ryhmät selvästi muista. Molemmille ryhmille on ominaista sekä pohjoismaisen että mannermaisen kaupunki-ihanteen hyväksyntä. Näihin ryhmiin kuuluvat ovat siis tasapuolisen kaupunkikehityksen kannalla. Kaupungin kasvu on toivottavaa ja samalla on mahdollista kehittää ja pitää yllä laajoja virkistysalueita ja palveluiden kollektiivisuutta. Molempien ryhmien profiiliin kuuluu edelleen se, että omat vaikutusmahdollisuudet koetaan hyviksi.

Ryhmät eroavat toisistaan kuitenkin yhden asian suhteen melko jyrkästi. Ensimmäisessä ryhmässä annetaan valtuutus hyvinkin selvästi kaupunkisuunnittelun ammattilaisille ja päättäjille. Tässä ryhmässä ollaan siis edustuksellisen poliittisen toimintatavan kannalla, mutta samalla pidetään tärkeänä olla itse aktiivisesti vaikuttamassa. Ryhmän 1 voi hyvinkin nimetä sanalla ”yhteistyöhaluiset”.

Ryhmässä 2 suuntaudutaan edelliseen verrattuna vieläkin vaikutushakuisemmin, mutta yhteistyöhalukkuus on vähäisempää koska mandaattia suunnittelun ammattilaisille ja poliitikoille ei selvästikään mielellään anneta. Tämän eroavan piirteen vuoksi ryhmä 2 nimetään ”edustuksellisuuden kieltäjiksi”.

2.2 Tarkkailijat

Ryhmät 3, 4 ja 5 muodostavat seuraavan joukon (taulukko 37). Yhteisenä piirteinä näillä ryhmillä on etäisyyden otto sekä valtaan että vaikuttamiseen. Mandaatti kaupunkisuunnittelijoille annetaan epäröiden, joskin ryhmien välillä on suurehkoa vaihtelua. Suhde kansalaisvaikuttamiseen on etäinen, ryhmässä 4 jopa suorastaan kielteinen. Etäisyyden ottajat voisi olla hyvä luonnehdinta tälle joukolle ellei kaikissa näissä ryhmissä omat vaikutusmahdollisuudet koettaisi melko hyväksi. Tähän joukkoon kuuluvat eivät ole tyytymättömiä eivätkä koe voimattomuutta suhteessa kaupunkikehitykseen tai suunnitteluun, mutta kuitenkin pitävät etäisyyttä. Siis tarkkailevat tilannetta ja ehkäpä myös omien mielipiteittensä liikettä.

Sisältönsä kannalta merkittäviä erojakin on tarkkailijoihin kuuluvien ryhmien välillä. Ryhmässä 3. suhtaudutaan voimakkaan kielteisesti kaupungin kasvuun ja mannermaisuuteen lievän myönteisesti, ikään kuin epäröiden, perinteisiin kaupunkiarvoihin. Ryhmä 3 on siis parhaiten kuvattavissa nimellä ”kasvun vastustajat”. Tarkkailijoiden joukossa tässä ryhmässä ollaan kaikkein haluttomampia kannattamaan edustuksellista toimintatapaa. Yhden asian voimakas vastustaminen liittyy tässä ryhmässä kriittiseen asenteeseen valtakoneistoa kohtaan.

Ryhmässä 4, jossa siis suhtauduttiin kaikkein epäröivemmin aktiiviseen vaikuttamiseen, ollaan tasapuolisen kaupunkikehityksen kannalla. Perinteiset pohjoismaiset kaupunkihanteet ovat hiukan suuremmissa suosiossa kuin mannermaiset ihanteet. Tätä ryhmää kutsutaan ”tasapainoisen kehityksen kannattajiksi”.

Kolmannessa tarkkailijoiden joukkoon kuuluvassa ryhmässä (ryhmä 5) suhtaudutaan torjuvasti molempiin kaupunkihanteisiin. Tunnuslukujen perusteella vaikuttaa siltä, että perinteisiä pohjoismaisen kaupungin ominaisuuksia suorastaan vastustetaan. Tähän ryhmään kuuluvat eivät myöskään suuntaudu aktiivisesti kaupunkisuunnitteluasioihin. Mandaatin myöntämisen osalta mielikuvaksi tulee selvä epäröinti. Tosin tämä ryhmä on tässä suhteessa hiukan keskiarvon yläpuolella. Mielikuva ryhmästä on kielteisyys, mutta oikeampaa on nimittää tätä ryhmää ”syrjäänvetäytyjiksi”.

2.2 Tyytymättömät

Kolmas joukko on helppo nimetä sanalla ”tyytymättömät” (taulukko 38). Vaikuttamismahdollisuuksiensa kokemisen kannalta kaikki muut viisi ryhmää ovat keskiarvon paremmalla puolella. Tässä joukossa taas vaikutusmahdollisuudet on koettu tai määritelty hyvin vähäisiksi. Painoarvot tällä ulottuvuudella ovat ryhmissä erittäin korkeat ja jyrkästi eri luokkaa ja päinvastaiset kuin kaikissa muissa ryhmissä.

Ryhmässä 6 kannatetaan vahvasti kaupungin kasvua. Siinä se eroaa tyytymättömien toisesta ryhmästä selvästi, mutta on ryhmitelyanalyysin tuottamista ryhmistä ainoa jossa näin selvästi toivotaan dynaamista ja mannermaista kaupunkia. Eikä ole epäselvää etteikö mandaattia myönnettäisi. Ryhmän profiilista syntyy vahva mielikuva. Tässä ryhmässä ollaan sitä mieltä, että suunnittelijoiden,

Taulukko 37: Pääryhmä ”tarkkailijat” ja sen alaryhmät ”kasvun vastustajat”, ”tasapainoisen kehityksen kannattajat” ja ”syrjäänvetäytyjät”.

	Tarkkailijat		
	Kasvun vastustajat	Tasapainoisen kehityksen kannattajat	Syrjäänvetäytyjät
	Ryhmä 3	Ryhmä 4	Ryhmä 5
Suuntautuminen vaikuttamiseen	0,19	-1,02	-0,50
Valtuutuksen anto	-0,77	-0,17	0,11
Perinteinen pohjoismainen kaupunki-ihanne	0,30	0,42	-1,68
Vaikuttamismahdollisuuksien vähäisyys	-0,58	-0,36	-0,14
Mannermainen kaupunki-ihanne	-1,21	0,31	-0,41
Osuus koko aineistosta	14,2	15,6	15,6

Taulukko 38: Pääryhmä tyytymättömät” ja sen alaryhmät ”kasvun kannattajat” ja ”välinpitämättömät”.

	Tyytymättömät	
	Kasvun kannattajat	Välinpitämättömät
	Ryhmä 6	Ryhmä 7
Suuntautuminen vaikuttamiseen	-0,18	0,02
Valtuutuksen anto	0,89	-0,18
Perinteinen pohjoismainen kaupunki-ihanne	0,33	0,10
Vaikuttamismahdollisuuksien vähäisyys	1,10	1,29
Mannermainen kaupunki-ihanne	0,90	-0,50
Osuus koko aineistosta	12,1	15,3

päätöksentekijöiden ja paikallisyhdistysten tulisi vihdoin tehdä jokin kaupungin kasvun hyväksi. Helsinki suurkaupungiksi voisi olla tämän ryhmän iskulause. ”Kasvun kannattajat” on oikeutettu nimitys tyytymättömien ensimmäiselle ryhmälle.

Tyytymättömien toinen ryhmä (ryhmä 7) on edelliseen nähden erilainen. Kaupungin kasvu ei saa kannatusta tässä ryhmässä. Muutoin ryhmän kannanotot ovat keskiarvoisia lukuun ottamatta tietekin vaikutusmahdollisuuksien ulottuvuutta. Keskiarvoisuuden perusteella ryhmä voidaan nimetä ”välinpitämättömiksi”. Mannermaisuu- den osalta ryhmässä kuitenkin otetaan selvästi kantaa. Negatiivinen painoarvo on selvästi korkea. Kannanoton ja välinpitämättömyyden tulkintojen välillä on ristiriita tai yhteensopimattomuus. Jos voidaan pitää oikeana sellaista tulkintaa, että kasvun ja mannermaisuu- den vastaisuus tarkoittaa tämän ryhmän yhteydessä asiaa, joka ei ainakaan kiinnosta, niin nimitys ”välinpitämättömät” kuvaa riittävän oikein seitsemättä ryhmää.

3 Ryhmien ankkuroituminen vastaajien taustaan

Edellä kuvattujen mielipideryhmien luonnetta voidaan terävöittää tarkastelemalla minkälaisiin vastaajien elämäntilanteisiin ryhmät taustaltaan kiinnittyvät.

Korkein koulutustaso on aktiivisten vaikuttajien ryhmässä edustuksellisuuden kieltäjät ja tarkkailijoiden ryhmässä kasvunvastustajat. Molemmat ryhmät ovat selvästi keski-ikäisiä. Molemmissa ryhmissä on siis kulttuurista ja tiedollista pääomaa. Aktiiviset ovat lisäksi hyvin aktiivisia vastuusosiaalisessa toiminnassaan. Vain 39 prosenttia heistä ei ole koskaan osallistunut järjestöjen toimintaan tai vapaaehtoistyöhön. Tarkkailija/kasvun vastustajatkin ovat keskimääräistä vastuusosiaalisempia. Nämä kaksi ryhmää ovat siis resurssirikkaita ja sosiaalisen osallistumisen kasautuminen resurssien mukaan todentuu siis tässäkin tutkimuksessa. Suurin piirtein samankaltainen on tilanne myös aktiiviset vaikuttajat/yhteistyöhaluiset osalta.

Huolimatta samankaltaisuudesta ryhmäthän olivat hyvin erilaisia muissa ratkaisuissaan. Yhteistyöhaluiset kannattivat tasapainoista ja moni-ilmeistä kaupunkikehitystä. Edustuksellisuuden kiistäjät kannattavat myös tasapainoista kehitystä, mutta enemmän kuin edelliset kaupungin kasvua ja mannermaisuu- tta kehityksessä korostaen. Kasvunvastustajat puolestaan hyväksyvät mieluummin perinteiset arvot kaupunkikehityksen pohjaksi. Heidän ryhmänsä on naisvaltaisempi ja lapsiperhetaustaisten osuus on suurempi kuin muilla ryhmillä. Viimeksi mainitut taustatekijät selittänevät ”pehmeämpien” arvojen esillä pitoa ja kasvutavoitteen hylkäämistä.

Kahdessa muussa tarkkailijoiden ryhmässä korostuu nuorten aikuisten osuus mikä selittää hyvin tarkkailija-ase- man. Elämästä yleensä ja myös kaupunkiasioista on vielä otettavaa selvää. Kannanotot muovautuvat siksi joko tasapainoisiksi tai vetäytyviksi.

Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus on pienin tyytymättömien kasvun kannattajien ryhmässä. Välinpitämättömien koulutuksen määrä on samaa tasoa kuin yhteistyöhaluistenkin. Nuorten

Taulukko 39. Eri mielipideryhmiin kuuluvien taustatietoja

	Aktiiviset vaikuttajat		Tarkkailijat			Tyytymättömät	
	Yhteistyöhaluiset	Edustuksellisuuden kieltäjät	Kasvun vastustajat	Tasapainoisen kehityksen kannattajat	Syrjään vetäytyjät	Kasvun kannattajat	Välinpitämättömät
	Ryhmä 1	Ryhmä 2	Ryhmä 3	Ryhmä 4	Ryhmä 5	Ryhmä 6	Ryhmä 7
	%	%	%	%	%	%	%
Suorittanut kansa-/perus-/keski-/ammattikoulun	33	19	22	27	26	55	24
Korkeakoulututkinnun suorittaneet	35	41	44	32	32	17	36
alle 25	24	19	25	42	37	21	18
25-54	56	62	63	50	51	46	63
yli 55	20	20	13	8	12	32	19
yksinäistalous	24	22	28	35	29	32	25
kahden aikuisen talous	37	38	30	29	35	34	42
lapsiperhe	33	31	40	31	31	31	31
Nainen	55	49	62	54	52	50	53
Asuu kerrostalossa	76	74	76	81	72	80	75
Ei ole koskaan osallistunut järjestöjen toimintaan tai vapaaehtoistyöhön	54	39	50	79	78	77	67
Tiedättekö kuinka paljon Helsingissä on asukkaita? Oikein vastanneet.	65	84	74	60	68	59	72
Haluaisi osallistua enemmän oman ympäristön suunnitteluun	56	68	75	48	44	42	67
Haluaisi osallistua enemmän koko Helsingin suunnitteluun	36	52	58	38	33	21	43
Kysymykset olivat erittäin tai melko helppoja vastata	67	80	69	55	62	67	65

osuus on hyvin vähäinen tässä ryhmässä ja kahden aikuisen talouksien osuus on suurin verrattuna muihin ryhmiin.

Välinpitämättömien ryhmä osoittautuu myös erikoiseksi ja yllättäväksi. Tiedon taso mitattuna Helsingin väkiluvun tietämisellä on samaa tasoa kuin aktiivisten vaikuttajien/edustuksellisuuden kieltäjille ja tarkkailijoiden kasvunvastustajilla. Välinpitämättömien halukkuus osallistua enemmän oman ympäristön ja koko Helsingin suunnitteluun on suurin piirtein samaa korkeata tasoa kuin viimeksi mainitulla kahdella muulla ryhmällä.

Välinpitämättömät osoittautuvat siis potentiaalisesti aktiivisiksi. Voimakas tyytymättömyys vaikutusmahdollisuuksien vähäisyyteen johtaa väistämättä johonkin ratkaisuun esimerkiksi kiinnostuksen

siirtämisen joihinkin muihin asioihin. Välinpitämättömien mielipideprofiili voi johtua myös tutkimuksessa vastaajille esitetyistä kysymyksistä. Ehkä heillä olisi jotain aivan muuta sanottavaa kaupunkiasioista ja suunnitteluasioista.

Vastaajien taustan tarkastelu mielipideryhmien osalta osoittaa, että koulutuksellisilla ja tiedollisilla resursseilla on merkitystä mielipideprofiilien muodostumisessa. Vastaajien iällä ja perhetaustalla on myös merkitystä. Näiden tekijöiden yhteys siihen miten vastaajat ovat painottaneet eri ulottuvuuksia ei kuitenkaan ole erityisen vahva eikä yksiselitteinen. Sama taustaiset ovat päätyneet hyvinkin erilaisiin mielipideprofiileihin.

4 Lopuksi

Tässä osiossa on tuotettu kuva helsinkiläisten kaupunki- ja kaupunkisuunnittelupuheesta. Tähän kuvaan on vaikuttanut tutkimuksessa vastaajille asetetut kysymykset. Kyselytutkimuksen tulokset ovat, kuten hyvin tiedetään, riippuvaisia siitä mitä kysytään ja miten kysytään. Käytetyt erittelyn menetelmät ovat vaikuttaneet siihen millainen kuva on saatu. Sekä faktorianalyysi että ryhmittelyanalyysi ovat vahvasti syntetisoivia ja yksityiskohtia peittäviä. Se on näiden menetelmien vahvuus ja heikkous. Menetelmät ovat lisäksi käyttäjänsä menetelmiä. Ei ole yksiselitteisiä tilastomatemattisia kriteereitä joiden perusteella voisi päättää faktoreiden tai ryhmittelyanalyysin ryhmien lukumäärästä. On vain suuntaa-antavia. Sellaiset päätökset tutkija tekee viime kädessä tulkinnallisista perusteista. Tuloksille ei siten tule antaa puhelinhaastatteluaineiston puutteellisuudet ja rajoitukset ylittäviä merkityksiä eikä käytetyillä menetelmillä missään tapauksessa kyetä kahlitsemaan ihmisten poliittisen käyttäytymisen ja mielipiteen muodostuksen monikerroksista todellisuutta.

Huolimatta syntetisoivista menetelmistä ryhmittelyanalyysillä voitiin tuottaa seitsemän erilaista ja tulkinnaltaan ymmärrettävää mielipideprofiilia. Tasapaino erittelevän yksityiskohtia käsittelevän ja kokoaavaa kuvaa muodostavan tutkimuksen välillä saavutettiin hyvin. Kaupunkiyhteisön kaupunkipuheen kentällä olevaa todellisuuden kirjoa ei ole hävitetty näkyvistä, silti kuva on jäsentynyt.

Tämän osion tulosten merkitykset ovat seuraavissa asioissa. Ensinnäkin tulokset synnyttävät mielikuvan keskustelun säkenöivyydestä ja jännitteisyydestä. Jännitteet liikkuvat useilla risteilevillä akseleilla. Toiset puolustavat kasvua, toiset perinteisempiä kaupunkiarvoja. Välissä sijaitsevat tasapainoisen ja monipuolisen kaupunkikehityksen kannattajat. Nämä asenteet yhdistetään vaihtelevasti asetelmiin, jossa kiistetään ammattilaisten ja poliittisten päättäjien yksinoikeus muovata kaupunkiympäristö, toiset myöntävät mandaatin mielellään asiantuntijoille ja vastuunottajille. Kolmannet myöntävät mandaatin, mutta haluavat itse olla mukana ja vaikuttaa suunnitteluun. Tässä mielessä, tämänkaltaisen kuvan varassa voi todeta, että kaupunkiyhteisö on elinvoimainen.

Toiseksi mielipideryhmien profiilien erilaiset sisällöt ja yhdistelmät kertovat siitä, että asetelmat eivät ole lukkiutuneet vaan mielipiteenmuodostus on liikkeessä. Lopullisia asetelmia ei ole. Kolme seitsemästä mielipideryhmästä voitiin nimetä ja luonnehtia tarkkaili-

joiksi. Tässä joukossa on muihin verrattuna enemmän nuoria ja painotukset mielipideulottuvuuksilla ovat vaihtelevia näiden kolmen ryhmän välillä. Välinpitämättömiksi luonnehditut osoittautuivat potentiaalisiksi osallistujiksi.

Tulokset eivät myöskään tue tavallisesti usein esitettyjä ”asukkaat ovat sellaisia, että” luonnehdintoja, joita käytetään kun esimerkiksi suunnittelijat puhuvat kaupunkisuunnittelun ja kaupunkilaisten välisestä suhteesta. Esimerkiksi seuraavat väitteet voidaan tässä esitettyjen tutkimustulosten valossa kiistää.

”Äänekkäiden (aktiivisten) ryhmittymien tavoitteena on vastustaa kaikkea mitä suunnittelija tekee.”

”Asukkaiden osallistumisen ja suunnittelijoiden asiantuntija-aseman välinen suhde on yhteismitaton.”

”Asukkaat vaativat väljää kaupunkia eivätkä ymmärrä, että kaupungin täytyy kasvaa.”

Liite 1: Kyselylomake

OTANTATUTKIMUS OY

T-2834

HELSINKILÄISTEN OSALLISTUMISEEN JA YLEISKAAVAAN 2002 LIITTYVÄ ASUKASKYSELY

Tämä haastattelu tehdään Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston pyynnöstä. Haastattelussa selvitetään mitä helsinkiläiset ajattelevat kotikaupungistaan ja kokevatko he voivansa vaikuttaa riittävästi Helsingin kehittämiseen. Haluamme myös tietää millaisia ongelmia osallistumisessa on mahdollisesti ollut. Vastaavanlaista haastattelua ei ole aiemmin tehty. Haastattelemme 15-74 -vuotiasta helsinkiläistä. Haastattelu kestää noin 10 minuuttia.

Seuraavilla kysymyksillä selvitetään kuinka tuttuja kaupunkisuunnitteluun liittyvät asiat ovat helsinkiläisille. Pyydämme Teitä vastaamaan tämän hetken käsityksenne mukaan.

1. Kuinka hyvin tunnette mielestänne kaupunkisuunnittelua, esimerkiksi asemakaavoitusta ja yleiskaavoitusta? (LUETTELE)

5	Erittäin hyvin
4	Melko hyvin
3	Kohtalaisesti
2	Melko huonosti
1	Erittäin huonosti
0	Ei osaa sanoa

2. Tiedättekö, että Helsingissä laaditaan parhaillaan uutta yleiskaavaa?

1	Kyllä
2	Ei → KYS. 5

3. Mistä olette saanut tietoa yleiskaavan laadinnasta? (LUETTELE)

1	Tutuilta/ystäviltä/perheenjäseniltä
2	Tiedotusvälineistä kuten televisiosta, radiosta tai päivälehdestä
3	Asukasjärjestöjen kautta
4	Internetistä
5	Helsingin kaupungin tiedotuslehdistä (esim. kaavoituskatsaus tai Helsinki-info)
6	Ilmoitustauluilta
7	Henkilökohtaisesti postitse tai sähköpostitse
8	Muualta, mistä? _____

4a. Oletteko osallistunut tilaisuuksiin, joissa asukkailla on kysytty mielipiteitä yleiskaavasta?

- 1 Kyllä → KYS. 5
- 2 Ei

4b. Oletteko tiennyt, että tällaisia tilaisuuksia on järjestetty?

- 1 Kyllä
- 2 Ei

5. Kaupunkisuunnittelulla ohjataan alueiden käyttämistä ja tulevaa rakentamista. Helsingin yleiskaava on suunnitelma, jossa käsitellään koko kaupunkia. Yleiskaavassa suunnitellaan paikat asumiselle, työlle, liikenteelle ja virkistykselle. Yleiskaavassa muodostuvat esimerkiksi uudet kaupungin-osat. Yksityiskohtaisia suunnitelmia tehdään asemakaavan avulla. Asemakaavassa sovitaan myös tulevien rakennusten korkeudet.

Oletteko käynyt tutustumassa oman asuinalueenne tai koko Helsingin suunnitelmiin esimerkiksi kirjastoissa, kaupunkisuunnitteluvirastossa tai muissa paikoissa?

- 1 Useita kertoja
- 2 Muutaman kerran
- 3 Yhden kerran
- 4 En koskaan

6. Oletteko osallistunut sellaisiin tilaisuuksiin (asukasillat, yhtiökokoukset tms.), joissa on käsitelty lähiympäristönne suunnittelua?

- 1 Useita kertoja
- 2 Muutaman kerran
- 3 Yhden kerran
- 4 En koskaan

7. Oletteko antanut palautetta kaupungin virkamiehille asuinalueenne tai jonkun muun alueen suunnittelusta?

- 1 Useita kertoja
- 2 Muutaman kerran
- 3 Yhden kerran
- 4 En koskaan

- 8-16. Miten hyvin seuraavat väittämät pitävät kohdallanne paikkansa? Sanokaa jokaisen väittämän kohdalla, oletteko täysin samaa mieltä, osittain samaa mieltä, osittain eri mieltä vai täysin eri mieltä.

	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä	Ei osaa sanoa
8 Tiedän miten voin antaa palautetta suunnittelusta	4	3	2	1	0
9 Kaupunkisuunnittelu kiinnostaa minua paljon	4	3	2	1	0
10 Seuraan aktiivisesti lähiympäristöni suunnittelua	4	3	2	1	0
11 Minulla ei ole ollut aikaa paneutua suunnitteluasioihin	4	3	2	1	0
12 Suunnittelu kuuluu mielestäni ammattilaisille	4	3	2	1	0
13 Palautteen anto ei mielestäni hyödytä mitään	4	3	2	1	0
14 Äänestäminen vaikutuskanavana riittää minulle	4	3	2	1	0
15 Vaikutan kansalaisjärjestöjen/yhdistysten kautta	4	3	2	1	0
16 Paikallisyhdistys vaikuttaa puolestani	4	3	2	1	0

17. Koetteko voivanne halutessanne vaikuttaa oman ympäristönne suunnitelmiin?

- 1 Kyllä
2 En
3 Ei osaa sanoa

18. Entä koko Helsingin suunnitelmiin?

- 1 Kyllä
2 En
3 Ei osaa sanoa

19. Haluaisitteko osallistua enemmän oman ympäristönne suunnitteluun?

- 1 Kyllä
2 En
3 Ei osaa sanoa

20. Entä koko Helsingin suunnitteluun?

- 1 Kyllä
2 En
3 Ei osaa sanoa

21. Osallistutteko asukasyhdistysten, kaupunginosayhdistysten- tai seurojen toimintaan?

- 1 Säännöllisesti
- 2 Silloin tällöin
- 3 Ei koskaan

22. Entä järjestöjen toimintaan tai vapaaehtoistyöhön?

- 1 Säännöllisesti
- 2 Silloin tällöin
- 3 Ei koskaan

23. Millä tavoin asukkaiden pitäisi mielestänne saada osallistua koko Helsingin tai oman asuinalueensa kehittämiseen?

24. Millaisia asioita haluaisitte omalle asuinalueellenne?

25. Millaisia asioita ette toivoisi omalle asuinalueellenne?

26. Millaisena koette asuinalueenne kehityksen viimeisten 10 vuoden aikana (tai aikana jonka olette asunut asuinalueellanne)? (LUETTELE)

- 1 Kehittynyt myönteisesti
- 2 Kehittynyt sekä myönteisesti että kielteisesti
- 3 Kehittynyt kielteisesti

27. Voisitteko perustella vastaustanne?

28-31. Mikä on mielipiteenne seuraavista väittämistä. Sanokaa jokaisen kohdalla oletteko täysin samaa mieltä, osittain samaa mieltä, osittain eri mieltä vai täysin eri mieltä?

	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä	Ei osaa sanoa
28 Helsingin väkiluvun pitää kasvaa	4	3	2	1	0
29 Helsingin pitää olla kansainvälisesti tunnettu ja arvostettu	4	3	2	1	0
30 Helsingin pitää olla johtava joukkoliikennekaupunki	4	3	2	1	0
31 Helsingin pitää säilyttää suuret viheralueet	4	3	2	1	0

32. Millä Helsingin asuinalueilla suunnittelu on mielestänne onnistunut eli alueet ovat viihtyisiä?

33. Mitkä Helsingin asuinalueet ovat mielestänne epäonnistuneet eli ovat epäviihtyisiä?

Lopuksi muutama kysymys, joilla kartoitetaan kaupunkilaisten yleistä tietämystä Helsingin asioista.

34. Helsingin seudulla on noin miljoona asukasta. Tiedätkö kuinka paljon Helsingissä on asukkaita?

- 1 Alle 300 000
- 2 300 000 – 399 999
- 3 400 000 – 499 999
- 4 500 000 – 599 999
- 5 600 000 – 699 999
- 6 700 000 –
- 7 Ei osaa sanoa

35. Helsingissä rakennetaan jatkuvasti uusia asuntoja asunnon tarpeessa oleville. Mikä on arvionne siitä montako asuntoa Helsinkiin rakennetaan vuosittain?

_____kpl

36. Helsingissä rakennetaan noin 4000 asuntoa vuodessa, onko tämä mielestänne liikaa, sopivasti vai liian vähän?

1	Liikaa
2	Sopivasti
3	Liian vähän

37. Helsingissä on noin 370 000 työpaikkaa. Kuinka moni Helsingissä työskentelevistä asuu arvionne mukaan Helsingin ulkopuolella?

_____henk.

TAUSTATIEDOT:

38. Ikäryhmänne:

1	15 – 17 v
2	18 – 19 v
3	20 – 24 v
4	25 – 29 v
5	30 – 34 v
6	35 – 39 v
7	40 – 44 v
8	45 – 49 v
9	50 – 54 v
10	55 – 59 v
11	60 – 64 v
12	65 – 69 v
13	70 - 74 v

39. Sukupuoli:

1	Nainen
2	Mies

40. Asuinalueenne postinumero: _____

41. Asutteko...

1	kerrostalossa
2	pientalossa (omakoti, rivi- tai paritalo)

42. Onko taloutenne...

1	yksinäistalous
2	kahden aikuisen talous
3	lapsiperhe
4	Muu, mikä? _____

43. Ammattiryhmänne:

1	Työväestö
2	Alempi toimihenkilö
3	Ylempi toimihenkilö
4	Johtavassa asemassa oleva
5	Yksityisyrittäjä
6	Maanviljelijä
7	Opiskelija / koululainen
8	Eläkeläinen
9	Kotiäiti

44. Peruskoulutuksenne:

1	Kansakoulu
2	Perus-/keski-/ammattikoulu
3	Ylioppilas/ opisto
4	Yliopisto / korkeakoulu

45. Kuinka kauan olette asunut nykyisellä asuinalueellanne?

1	Alle vuoden
2	1-5 vuotta
3	6-10 vuotta
4	11-20 vuotta
5	Yli 20 vuotta

46. Olivatko kysymykset mielestänne erittäin helppoja, melko helppoja, melko vaikeita vai erittäin vaikeita vastattavaksi?

1	Erittäin helppoja
2	Melko helppoja
3	Melko vaikeita
4	Erittäin vaikeita
5	Ei osaa sanoa

Haastattelijan arvio haastattelusta:**1. Oliko haastateltava aiheesta....**

1	innostunut
2	vaivautunut
3	jotakin siltä väliltä

ISBN 951-718-945-1

ISSN 0787-9024